

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Lisette Pöld

**PATENDI JA ÄRISALADUSE KAITSE INTEGRERIMINE
KAASAEGSES LEIUTISE KAITSES**

Magistritöö

Juhendaja
Prof. Aleksei Kelli

Tallinn
2022

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. KAASAEGSE PATENDI JA ÄRISALADUSE KAITSE ARENG	8
1.1. Intellektuaalomandi süsteemi kujunemine globaliseerumise tagajärjel.....	8
1.2. Kaasaegse patendikaitse areng Euroopa Liidus	11
1.3. Ärisaladuse kaitse areng Euroopa Liidus.....	15
1.4. Ärisaladuse tähtsus intellektuaalomandi süsteemis tulenevalt patendi nõrkustest	20
2. PATENDIÕIGUSE JA ÄRISALADUSE KAITSE IDEOLOOGIA	23
2.1. Patendiõiguse ideoloogia	23
2.2. Ärisaladuse kaitse ideoloogia	29
3. PATENDIKAITSE INTEGRERIMINE ÄRISALADUSE KAITSEGA	36
3.1. Ärisaladuse kaitsega seotud õiguste jõustamine	36
3.2. Leiutise erinevad aspektid	39
3.2.1. Pöördprojekteerimise õiguse piiramine	39
3.2.2. Leiutise varemkasutamissoigus ja ärisaladuse iseseisev avastamine.....	45
3.3. Leiutise avalikustamine	50
3.3.1. Patenditaotluse sisu avalikustamise piiramine	50
3.3.2. Suletud patendisüsteem	56
KOKKUVÕTE	62
INTEGRATION OF PATENT AND TRADE SECRET PROTECTION IN THE MODERN PROTECTION OF THE INVENTION (Abstarct)	68
KASUTATUD ALLIKAD	72
Kasutatud õiguskirjandus	72
Kasutatud õigusaktid	80
Kasutatud kohtupraktika.....	80

SISSEJUHATUS

Kaasaegses andmepõhises ning laialdaste tehnoloogiliste võimalustega majanduskeskkonnas omandab ärisaladuse kaitse järjest olulisema rolli ettevõtete äritegevuse ja intellektuaalomandi kaitsmisel ning innovatsiooni tagamisel. Võrreldes traditsiooniliste intellektuaalomanditega on ärisaladuse kaitsel teatud eeliseid nagu ajalise kaitsepiirangu puudumine, salastatuse kontseptsioon, kaitsekriteeriumite lihtsus, ulatuslik kaitseobjektide määratlus ning õiguskaitse vahetu kohaldatavus.¹ Digitaalrajanduse kiire areng ja globaliseerumine on ühelt poolt soodustanud teadus- ja arendustöö jõulist edasiminekut, kuid teiselt poolt põhjustanud uusi konflikte, milleks on eelkõige intensiivne tööstusspionaaž ning intellektuaalomandi vargused.

Muuhulgas on Euroopa Komisjon rõhutanud, et tööstusspionaaž kahjustab Euroopa Liidu (EL) ettevõtete konkurentsivõimet, mistõttu on äärmiselt oluline EL-i ettevõtjatel, eelkõige väikestel ja keskmise suurusega ettevõtjatel, parandada oma vastupanuvõimet ja valmisolekut intellektuaalomandi kübervarguste suhtes.² Viimase osas on Hiinale esitatud kõige rohkem süüdistusi teiste riikide ärisaladuste ja patentide varguste kohta.³ Seda enam, et Hiina on poliitilisel tasandil seadnud eesmärgiks välismaise tehnoloogia vastuvõtmise ning seejärel selle hiinapäraseks muutmise.⁴

2022. aasta veebruaris alanud Venemaa Föderatsiooni (edaspidi Venemaa) agressioon Ukraina vastu⁵ on loonud uue globaalse ajastu, mis väljendub ka intellektuaalomandi õiguskaitse valdkonnas ning sellega seotud rahvusvahelistes kaubandussuhetes. Venemaa valitsus võttis 2022. aasta märtsis vastu dekreedid, mille kohaselt on lubatud kohalikel ettevõtetel ja eraisikutel kasutada „ebasõbralikest riikidest“ pärit patendiomanike leiutisi, kasulikke mudeleid ja

¹ Fox, B. Tripping Over the EU Trade Secret Directive: „Reasonable Steps“ to Get Back on Track. — The Chicago-Kent Journal of Intellectual Property 2020/19, lk 72. Arvutivõrgus: <https://scholarship.kentlaw.iit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1262&context=ckjip> (16.03.2022)

² Euroopa Komisjoni 17.08.2021 vastus Euroopa Parlamendi 31.05.2021 esitatud küsimusele E-002862/2021. Kättesaadav: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2021-002862-ASW_ET.html#def1 (20.03.2022)

³ Duan, C. Of Monopolies and Monocultures: The Intersection of Patents and National Security. — Santa Clara High Technology Law Journal 2020/36, lk 376. Arvutivõrgus: <https://digitalcommons.law.scu.edu/chtlj/vol36/iss4/5/> (07.03.2022)

⁴ European Commission Staff Working Document. Report on the protection and enforcement of intellectual property rights in third countries. — SWD (2021) 97 final, lk 11. Arvutivõrgus: <https://trade.ec.europa.eu/doclib/html/159553.htm> (09.03.2022)

⁵ Euroopa Parlament. Multimedia Centre. Russian aggression against Ukraine, *sine anno*. Arvutivõrgus: https://multimedia.europarl.europa.eu/et/package/russian-aggression-against-ukraine_22401 (28.03.2022)

tööstusdisainilahendusi ilma nende nõusolekuta ning selle eest hüvitist maksmata.⁶ Dekreedi vastuvõtmise ajend võib tuleneda asjaolust, et mitmed globaalsed ettevõtted on sanktsioonina Venemaa agressioonile katkestanud või katkestamas Venemaaga kaubandussidemeid, mille tulemusena tekib teatud toodete osas Venemaa turul defitsiit. Venemaa „ebasõbralike riikide“ nimekirja kuuluvad Ameerika Ühendriigid, Suurbritannia, Island, Kanada, Monaco, Uus-Meremaa, Island, Lõuna-Korea, Jaapan, Ukraina, Šveits ja EL-i liikmesriigid.⁷

Tegemist on globaalses majandusruumis juhtivate kaubandusriikidega.⁸ Dekreedi tulemusena on võimalik Venemaa juriidilistel ja eraõiguslikel isikutel ilma teatud patendiomanike nõusolekuta kasutada nende patente hüvitist maksmata, saavutades sellega teatava konkurentsieelise. Kuivõrd Venemaa on maailma suurim riik⁹ ning hõlmab märkimisväärse osas majandussuhetest¹⁰, võib eeldada märkimisväärse turu olemasolu ka patenteeritud leiutistele. Seetõttu avaldab dekreet praktikas mõju õigusi rikkuvate toodete levikule mitte ainult Venemaal, vaid ka nende impordile välisriikides, kes otsustavad olemasolevad kaubandussuhted säilitada. Lisaks võib sellise konkurentsieelise saavutamine mõjutada teiste riikide, sealhulgas EL-i liikmesriikide julgeolekuküsimusi. Kuigi ükski intellektuaalomandi vargus või äritegevuse katkemine ei pruugi tõstatada küsimust riigi julgeoleku tasemele, võib selliste nähtuste sagenemine ning leviv praktika üheskoos täiendavate teguritega muutuda selliseks probleemiks riigi julgeoleku tasandil.¹¹

Intellektuaalomandi, sealhulgas patendiomanike õiguste ebapiisav kaitse või selle puudumine on selge rikkumine rahvusvaheliste kokkulepete alusel. Patendiõiguste kaitseks loodud raamistik põhineb kokkulepetel, mis eeldavad seaduskuulekust ning koostööd, mitte ühepoolseid tegevusi.

⁶ Khabarov, D.; Divina, M.; Kalinin, M. Russia adopts zero compensation to patent owners from unfriendly countries. — Sanctions & Export Controls Update 10.03.2022. Arvutivõrgus: <https://sanctionsnews.bakermckenzie.com/russia-adopts-zero-compensation-to-patent-owners-from-unfriendly-countries/> (28.03.2022). Shimota, J. A.; Gonzalez Cerrillo, A. The Kremlin's Intellectual Property Cold War: Legalizing Patent Theft with Decree 299. — National Law Review 2022/12 (87). Arvutivõrgus: <https://www.natlawreview.com/article/kremlin-s-intellectual-property-cold-war-legalizing-patent-theft-decree-299> (29.03.2022)

⁷ Dave, R. S.; Hou, S. What it Means that Russian Businesses Can Now Legally Steal Intellectual Property from 'Unfriendly Countries'. — IPWatchdog 16.03.2022. Arvutivõrgus: <https://www.ipwatchdog.com/2022/03/16/russian-businesses-can-now-legally-steal-intellectual-property-unfriendly-countries/id=147528/> (28.03.2022)

⁸ Global PEO Services. Top 15 Countries by GDP in 2022. Arvutivõrgus: <https://globalpeoservices.com/top-15-countries-by-gdp-in-2022/> (28.03.2022)

⁹ Worldometer. Largest Countries in the World (by area). Arvutivõrgus: <https://worldometers.info/geography/largest-countries-in-the-world/> (28.03.2022)

¹⁰ Global PEO Services. Top 15 Countries by GDP in 2022.

¹¹ Daniel, M. Closing the Gap: Expanding Cyber Deterrence. – Cyberstability Paper Series: New Conditions and Constellations in Cyber 2021, lk 152. Arvutivõrgus: <https://cyberstability.org/news/cyberstability-paper-series-new-conditions-and-constellations-in-cyber/> (24.02.2022)

Venemaa dekreet intellektuaalomandi õiguste osas mõjutab senist patendisüsteemi, kuivõrd patendiomanike õiguste kaitse ei ole reaalselt enam tagatav. Lisaks on 15. märtsil 2022. aastal Venemaa väljaarvatud Euroopa Nõukogust.¹² See tähendab, et selles süsteemis ei saa intellektuaalset omandit enam kaitsta. Kuivõrd patendiõiguste kaitse toetub avalikustamise printsiibile, kus leiutaja avaldab oma leiutise ning vastutasuks tagatakse leiutajale teatud ajaks õiguste kaitse, avaldab eelkirjeldatu tugevat mõju patendiomanike õigustele. Täpsemalt on leiutaja jaoks senine patendisüsteem ebapiisav, kuna leiutise loomiseks ja patendi taotlemiseks tehtud jõupingutusi ja rahalisi kulutusi kasutatakse pahatahtlikult ära, eirates senist patendisüsteemis toimivat kahju hüvitiskorda.

Võimalik leiutajate huvi vähenemine oma leiutiste avalikustamiseks avaldub vältimatult nii innovatsiooni edasiarengus kui ka ühiskonnas uute teadmiste rikastamisel. Leiutajad võivad hakata otsima patentimisele alternatiive ärisaladuse kaitsest, kuid see pärsiks globaalsel tasandil kaubandussuhteid ning leiutise jagamist avalikkusega. Järelikult nõrgeneb senine patendiõigusraamistik, kuna see ei paku toimivat lahendust intellektuaalomandi rikkumiste peatamiseks. Venemaa dekreedid tulemusena nõrgenenud patendikaitse ning Hiina poolt suurenenud tööstusspionaaž on tõstatanud küsimuse senise patendisüsteemi jätkusuutlikkuse osa. Sellest tulenevalt on ajendatud käesoleva magistr töö teemapüstitus.

Käesoleva magistr töö eesmärk on leida lahendus leiutise õiguskaitsele globaalses majandusruumis ning vältida leiutise ebaseadusliku omastamist vaenulike riikide poolt. Võimaliku lahendusena uuritakse magistr töös patendi ja ärisaladuse kaitse integreerimise võimalikkust kaasaegses leiutise kaitstes. Seega on põhjust analüüsida ärisaladuse uut rolli leiutise kaitstes, mille mõistmiseks on vajalik käsitleda nii patendi kui ärisaladuse ideoloogiat ning kaasaegse intellektuaalomandi õiguskaitse arengut.

Magistr töö läbiviimiseks on autor püstitanud järgmised uurimisküsimused:

- (1) Millised patendisüsteemi probleemid on tõstatanud ärisaladuse kaitse tähtsust leiutise õiguskaitstes?

¹² Committee of Ministers. The Russian Federation is excluded from the Council of Europe. — Council of Europe Full News 16.03.2022. Arvutivõrgus: <https://www.coe.int/en/web/portal/-/the-russian-federation-is-excluded-from-the-council-of-europe> (18.04.2022)

- (2) Kas ja millised sarnasused patendi ja ärisaladuse kaitse ideoloogias võimaldavad kahte kaitsevormi integreerida leiutise kaitstes?
- (3) Kas ärisaladuse õiguskaitsele on võimalik kohaldada Euroopa Liidu Intellektuaalomandi õiguste jõustamise direktiivi?
- (4) Kas on võimalik piirata ärisaladuse pöördprojekteerimise õigust, et võimaldada integreerida leiutisse ärisaladusega kaitstud intellektuaalomand?
- (5) Milline seos valitseb leiutise varemkasutamiseõiguse ja ärisaladuse iseseisva avastamise instituudi vahel?
- (6) Kas patenditaotluste avalikustamise piiramine on õigustatud ärisaladuse integreerimisega leiutisse ning milline on selle mõju intellektuaalomandi hüvedele?

Kirjeldatud uurimisküsimused on aluseks töö struktuurile. Töö jaguneb kolmeks peatükiks. Esimene peatükk käsitleb kaasaegse intellektuaalomandi süsteemi kujunemist, sealhulgas patendi- ja ärisaladuse kaitse arengut EL-s. Selle tulemusena peaks selguma, et leiutise patendikaitse täiustamine on saanud rohkem tähelepanu võrreldes ärisaladuse kaitsega, mistõttu viimase õiguslik reguleerimine on üsna hiljutine nähtus ja võimaldab kujundada kontseptsiooni, mis õigustab selle integreerimist leiutise kaitsesüsteemis. Teine peatükk keskendub kaasaegse patendiõiguse ja ärisaladuse kaitse ideoloogia analüüsile, mille eesmärk on tõestada mõlema kaitsevormi lähtekohtade sarnasus, võimaldades sedastada nende integreerimise võimalikkust leiutise kaitstes. Seejuures vastatakse küsimusele mis õigustab ärisaladuste ja patentide integreerimist ning miks on need kaks valdkonda käsitletavad leiutise kaitstes teineteise täiendustena, mitte alternatiividena.

Kolmas peatükk käsitleb kindlaid leiutisest tulenevaid aspekte patendi ja ärisaladuse kaitse integreerimisel. Täpsemalt analüüsitakse EL-i Intellektuaalomandi õiguste jõustamise direktiivi kohaldamise võimalikkust ärisaladuse õiguskaitse osas ning selgitatakse ärisaladuse instituudi kuuluvust intellektuaalomandi valdkonda. Lisaks võrreldakse leiutise varemkasutamiseõiguse aspekte ärisaladuse iseseisva avastamise kontseptsiooniga. Lõpetuseks analüüsitakse alternatiivseid lahendusi integreeritud kaitseinstituudi rakendamiseks, lähtuvalt patenditaotluste sisu avalikustamise piiramisest või ärisaladuse pöördprojekteerimise õiguse piiramise võimalikkusest.

Tulenevalt magistritöö teemapüstitusest on kasutatud empiirilist ja dogmaatilist uurimismeetodit. Empiiriline meetod võimaldab tuvastada patendi ja ärisaladuse kaitse ideoloogia ning alusprintsipiibid, samuti kahe kaitseinstituudi integreerimise võimalikkuse arvestades leiutisega seotud aspekte. Dogmaatiline meetod võimaldab tuvastada seoseid kehtivate õigusaktide vahel ning käsitleda patendi ja ärisaladuse integreeritud õiguskaitset. Magistritöö põhiallikateks on teema kohta kättesaadav õiguskirjandus, õigusteoreetikute seisukohad ja intellektuaalomandi valdkonnaga seotud õigusaktid. Magistritöö aluseks olevate õiguskirjanduslike allikate leidmiseks kasutati erinevaid andmebaase, muuhulgas Google Scholar, Google Books, HeinOnline, EBSCO, Eur-Lex, Juridica ja Eesti artiklite andmebaas ISE.

Käesoleva magistritöö osas puuduvad sarnased varasemad uurimistööd, kuivõrd traditsiooniliselt on ärisaladusi ja patente võrreldud kui teineteise alternatiive, mille kohaselt leiutaja peab valima ainult ühe nimetatud kaitsevormidest, mistõttu puudub põhjalik analüüs kahe kaitseinstituudi integreerimise aspektide osas. Seega on tegemist käesoleval juhul uurimistööga, mis võimaldab intellektuaalomandi valdkonna teadmistesse panustada osas, mis uurib patendi- ja ärisaladuse kaitse integreerimise võimalikkust lähtudes leiutisega seotud aspektidest ehk käsitleda nimetatud kaitsevorme teineteise täiendusena.

Magistritöö teemapüstitus on osa professor Aleksei Kelli poolt koordineeritud rühmagrandi taotlusest „Intellektuaalse omandi kaitse strateegia muutunud maailmas“ perioodiks 2023-2025. Juhul, kui see grant leiab Eesti Teadusagentuuri poolt rahastamist, siis on plaan selle raames koostööd jätkata.

Magistritöö märksõnad: patendiõigus, ärisaladused, intellektuaalne omand, leiutised.

1. KAASAEGSE PATENDI JA ÄRISALADUSE KAITSE ARENG

1.1. Intellektuaalomandi süsteemi kujunemine globaliseerumise tagajärjel

Intellektuaalomandi süsteemi keskne väärtus seisneb intellektuaalse loometöö kaitsmisel, mille käigus tuleb leida tasakaal leiutaja ja avalikkuse huvide vahel. Intellektuaalomandi eesmärk on edendada ja kaitsta innovatsiooni jätkusuutlikkust läbi ainuõiguste andmise leiutajale ning nõudes samal ajal leiutisest kasusaajatelt õiglast vastusooritust. Rahvusvahelisel tasandil on intellektuaalomandi reguleerimisel oma traditsiooniline kogum lepinguid, institutsioone ja rahvusvahelisi osalejaid, millest silmapaistvam roll intellektuaalomandi õigusliku raamistiku kujunemisel on olnud Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsioonil (WIPO) ja Maailma Kaubandusorganisatsioonil (WTO).¹³ Lisaks õiguslikule perspektiivile käsitletakse intellektuaalomandi küsimusi ka teistest aspektidest, nagu toit ja põllumajandus, meditsiin, keskkond ja bioloogiline mitmekesisus. Kõik need olulised valdkonnad, sageli koos muude kaubandusega seotud aspektidega, nagu konkurentsipoliitika või keskkonna- ja sotsiaalhüvede standardid, kuuluvad üha enam piirkondliku koostöö, sealhulgas EL-i mõjusfääri.¹⁴

Rahvusvahelised intellektuaalomandi kokkulepped on püüdnud toime tulla globaliseerumisest tekkinud väljakutsetega, nagu erinevad konkurentsirikkumised või intellektuaalomandi ulatuslikud reprodutseerimise riskid, millel võib olla äärmiselt kahjulik tagajärg majandusarengule. Intellektuaalomandi rahvusvaheline kaitse ei mõjuta mitte ainult loominguliste või uuenduslike kaupade ja teenuste arendamise ja tootmisega seotud isikute globaalsete huvide kaitset, vaid selle mõju laieneb ka erinevatele majanduslikele, sotsiaalsetele, kultuurilistele või keskkonnavalastele eesmärkidele.¹⁵ Kõige levinum näide rahvusvahelistest intellektuaalomandi eeskirjade mõjust nii sotsiaalsetele hüvedele (rahvatervis) kui ka üksikisiku inimõigustele (õigus elule) on farmaatsiatoodete patendikaitse ja elupäästvate ravimite kättesaadavuse debatt.¹⁶

¹³ Grosse Ruse-Khan, H. The Protection of Intellectual Property in International Law. United Kingdom: Oxford University Press 2016, lk 8.

¹⁴ *Ibidem*, lk 8.

¹⁵ *Ibidem*, lk 10.

¹⁶ *Ibidem*, lk 10.

Kaasaegne intellektuaalomandi õiguste süsteem toimib kahe- või mitmepoolsete kokkulepete hierarhia toel¹⁷, mille peamiseks aluseks on olnud WTO poolt 1995. aastal vastu võetud Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping¹⁸, tuntud kui TRIPS-leping. Viimane on olnud aluseks ka EL-i patendiõiguse ja ärisaladuse kaitse kujunemisel. TRIPS-lepingu õiguseellased on 1947. aastal sõlmitud üldine tolli- ja kaubanduskokkulepe (GATT 1947)¹⁹, 1886. aastal sõlmitud Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsioon²⁰ ning 1883. aastal tööstusomandi kaitseks loodud Pariisi konventsioon²¹ (edaspidi Pariisi konventsioon).²²

Pariisi konventsioon on kujunenud vanimaks rahvusvaheliseks regulatsiooniks, mis püüdis harmoniseerida intellektuaalomandi süsteemi, sätestades tööstusomandi kaitseobjektid ning mõningad miinimumnõuded nende õiguskaitseks. Seevastu oli tegemist peamiselt protseduurilise regulatsiooniga, mis kaardistas rahvusvaheliste kaubandussuhete käigus tekkinud probleemid, vältimaks leiutaja loomingu kuritarvitamist.²³ Pariisi konventsiooniga sätestati patendiõiguses esmane prioriteedikuupäev, mis võimaldas leiutajal tugineda 12 kuu jooksul ühes riigis esitatud patendiavalduse esitamiskuupäevale teises riigis patendi taotlemisel, tagades ühe ja sama leiutise õiguskaitse ühele leiutajale.²⁴

Täiendavalt sätestati liikmesriikidele kohustus tagada tõhus kaitse kõlvatu konkurentsi vastu, kuid Pariisi konventsioonist ei selgunud otseselt, kas kõlvatu konkurentsi vastane kaitse hõlmas muuhulgas ka avalikustamata teabe kaitset.²⁵ Kuigi võib vaielda, et nii nagu kaubamärgi kasutamine toodete turustamiseks ja müümiseks ilma omaniku nõusolekuta eksitab tarbijaid ning

¹⁷ Anderson, A. M.; Razavi, B. The Globalization of Intellectual Property Rights: TRIPS, BITs, and the Search for Uniform Protection. — Georgia Journal of International and Comparative Law 2010/38 (2), lk 269. Arvutivõrgus: <https://digitalcommons.law.uga.edu/gjicl/vol38/iss2/2/> (14.03.2022)

¹⁸ WTO asutamislepingu lisa 1C: Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping. - RT II 1999, 22, 123.

¹⁹ Üldine tolli- ja kaubanduskokkulepe (GATT 1947). - RT II 1999, 22, 123.

²⁰ Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsioon. - RT II 1994, 16, 49.

²¹ Tööstusomandi kaitse Pariisi konventsioon. - RT II 1994, 4, 19.

²² Elangi Botoy, I. From the Paris Convention to the TRIPS Agreement: A One-Hundred-and-Twelve-Year Transitional Period for the Industrialized Country. — The Journal of World Intellectual Property 2004/7 (1), lk 115. Arvutivõrgus: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1747-1796.2004.tb00260.x> (14.03.2022)

²³ Menell, P. S.; Lemley, M. A.; Merges, R. P., Balganes, S. Intellectual Property in the New Technological Age 2020 Vol. I Perspectives, Trade Secrets and Patents. United States: Clause 8 Publishing 2020, lk 495.

²⁴ *Ibidem*, lk 492.

²⁵ Sousa e Silva, N. What Exactly is a Trade Secret Under the Proposed Directive? — Journal of Intellectual Property Law & Practice 2014/9 (11), lk 924. Arvutivõrgus: <https://academic.oup.com/jiplp/article-abstract/9/11/923/2910836?redirectedFrom=fulltext> (14.03.2022)

viib kõlvatu konkurentsini²⁶, teeb seda ka avalikustamata teabe nõusolekuta kasutamine, ent viimasel juhul ei nõua Pariisi konventsioon õiguskaitsevahendite rakendamist võrreldes kaubamärgi õiguskaitsega. Pariisi konventsioon reguleeris peamiselt patendikaitset²⁷ ega kvalifitseerinud ärisaladusi konkreetset tööstusomandiks, vaid võimaldas viimase kaitse siduda kõlvatu konkurentsivastase õiguskaitsega. Kaasaegsemas kontekstis oli TRIPS-leping esimene rahvusvaheline kokkulepe, millega tagati reaalsed õiguskaitsevahendid ning õiguskaitse miinimumnõuded intellektuaalsele loomingule, muuhulgas patentidele ning avalikustamata teabele.²⁸ Vahemärkusena, kuivõrd ärisaladuse mõiste on saanud alguse avalikustamata teabe kaitsest²⁹, käsitletakse antud töös mõisteid avalikustamata teave ja ärisaladus sünonüümidenä ning eristatakse vaid siis, kui see on oluline konkreetse konteksti selguse huvides.

TRIPS-leping oli kaubanduse ja intellektuaalomandi suhetes otsustav pöördepunkt. See mitte ainult ei sätestanud ülemaailmseid kaitse- ja jõustamisvahendeid, et vähendada rahvusvahelise kaubanduse moonutusi ja takistusi, vaid selle eesmärk oli tagada, et intellektuaalomandi õiguste jõustamise meetmed ja menetlused ei takistaks seaduspärase kaubanduse toimimist.³⁰ Võrreldes Pariisi konventsiooniga, mis oma regulatiivse iseloomu tõttu ei kohustanud lepinguosaliste riikide siseriikliku õigust kooskõlastama konventsioonis sätestatuga³¹, tulenes TRIPS-lepinguga liitunud riikidele otsene kohustus rakendada vastavad õiguskaitse miinimumstandardid ka siseriiklikus õiguskorras.³² Seejuures ei välista TRIPS-leping rangemate õigusmeetme rakendamist, kui need ei ole vastuolus lepingu sätete ja eesmärgiga³³, mistõttu EL-i liikmesriikides esinesid suured erinevused õigusmeetmete jõustamise osas.³⁴ Näiteks tekkisid vastuolud tulenevalt TRIPS-lepingu

²⁶ Bone, R. G. Rights and Remedies in Trademark Law: The Curious Distinction between Trademark Infringement and Unfair Competition. — Texas Law Review 2020/98 (7), lk-d 1199. Arvutivõrgus: <https://texaslawreview.org/wp-content/uploads/2020/06/Bone.Printer.pdf> (21.03.2022)

²⁷ Bronckers, M. Is the EU Obligated to Improve the Protection of Trade Secrets? An Inquiry into TRIPS, the European Convention on Human Rights and the EU Charter of Fundamental Rights. — European Intellectual Property Review 2012/34 (10), lk 674. Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2149101 (14.03.2022)

²⁸ Anderson, A. M.; Razavi, B. (viide 17), lk 275.

²⁹ Menell, P. S.; Lemley, M. A.; Merges, R. P., Balganes, S. (viide 23), lk 34.

³⁰ Grosse Ruse-Khan, H. (viide 13), lk 285.

³¹ Gontijo, C. Changing the Patent System from the Paris Convention to the Trips Agreement: The Position of Brazil. Germany: Heinrich Böll Foundation 2005, lk 7. Arvutivõrgus: https://www.boell.org/sites/default/files/assets/boell.de/images/download_de/internationalepolitik/GIP26.pdf (14.03.2022)

³² Anderson, A. M.; Razavi, B. (viide 17), lk 268.

³³ Mahne, K. P. Unitary Patent and Unified Patent Court for the European Union: An Analysis of Europe's Long Standing Attempt to Create a Supranational Patent System. — Journal of the Patent and Trademark Office Society 2012/94 (2), lk 179. Arvutivõrgus: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/jpatos94&i=173> (06.03.2022)

³⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2004/48/EÜ, põhjendused 5 ja 7.

art-st 44, mille sisu kohaselt on kohtuorganitel õigus anda korraldus intellektuaalomandi rikkumiste lõpetamiseks, takistades rikkuvate kaupade sissepääsu kohtuorganite jurisdiktsiooni all olevatesse kaubanduskanalitesse.³⁵

Tulenevalt vajadusest tagada EL-i tasandil erimeetmetega intellektuaalomandi tsiviilõigusliku materiaalõiguse tõhus jõustamine³⁶, võttis 2004. aastal Euroopa Parlament ja nõukogu vastu intellektuaalomandi õiguste jõustamise direktiivi 2004/48/EÜ³⁷ (edaspidi jõustamisdirektiiv). Täpsemalt sätestati jõustamisdirektiiviga erimeetmed tõendite esitamisele ja säilitamisele; õigus teabele intellektuaalomandi õiguste rikkumise päritolu ja toodete levitamisevõrgustiku kohta; ajutised ja ennetavad meetmed kohtumenetluses rikkuvate toodete tagasivõtmiseks, eemaldamiseks või hävitamiseks turustuskanalitest; ning kahjutasu määramise tingimused. Jõustamisdirektiiv kohaldub patendikaitsega seotud õiguste jõustamisel, kuid ei ole selge selle rakendatavus ärisaladuse kaitseõiguste jõustamisel. Sellele küsimusele vastatakse kolmanda peatüki esimeses alapeatükis, mis keskendub ärisaladusega seotud õiguste jõustamisele.

1.2. Kaasaegse patendikaitse areng Euroopa Liidus

Patent on leiutise õiguskaitseks tagatav ainuõigus, mis võimaldab patendiomanikul keelata üldjuhul 20 aasta jooksul kolmandatel osapooltel patendist tulenevate õiguste kasutamist, eelkõige leiutise valmistamise, kasutamise, levitamise, müümise või omandamise ärielistel eesmärkidel.³⁸ EL-s kehtib patendiõiguses printsiip, mille kohaselt patent ei võimalda omanikul eksklusiivselt leiutise rakendamist keelata, vaid patent tagab leiutise omanikule õiguse keelata kolmandatel isikutel leiutist tööstus- ja kaubanduslikel eesmärkidel kasutada.³⁹ Rahvusvahelisel tasandil on

³⁵ Arcidiacono, D. The Trade Secrets Directive in the International Legal Framework. — European Papers 2016/1 (3), lk 1082. Arvutivõrgus: <https://www.europeanpapers.eu/en/europeanforum/trade-secrets-directive-international-legal-framework> (16.03.2022)

³⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2004/48/EÜ, põhjendus 9.

³⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2004/48/EÜ, 29. aprill 2004, intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta. — ELT L 157, 30.04.2004, lk 32-39.

³⁸ Maailma Kaubandusorganisatsiooni veebileht. Overview: the TRIPS Agreement, *sine anno*. Arvutivõrgus: https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/intel2_e.htm (09.03.2022)

³⁹ Whitley, N. C. An Examination of the United States and European Union Patent Systems with Respect to Genetic Material. — Arizona Journal of International and Comparative Law 2015/32 (2), lk 473. Arvutivõrgus: <https://repository.arizona.edu/handle/10150/658879> (06.03.2022)

patendiõigus reguleeritud Pariisi konventsiooni ja TRIPS-lepinguga.⁴⁰ TRIPS-lepingu art 27 lg 1 kohaselt võib patentida iga leiutist, nii tooteid kui ka meetodeid, kõigist tehnikavaldkondadest, tingimusel, et see on uus ning omab leiutustaset ja on tööstuslikult kasutatav.

Kuigi rahvusvahelised regulatsioonid on olnud aluseks patendiõiguse kujunemisel, on patentide väljastamise pädevus reeglina kuulunud iga liikmesriigi siseriiklikku seadusandlusesse tulenevalt patentide territoriaalsuse printsiibist.⁴¹ Patendi taotlemiseks tuleb esitada patenditaotlus patendiametile, kelle pädevusse kuulub patendi kriteeriumitele vastavushindamine ning heakskiidu korral väljastatakse leiutise omanikule vastav patent.⁴² Täheldatud on, et patendi taotlemine võib olla üsna kulukas. Patendi registreerimine, patendi andmine ja aastamaksud 20 aasta kohta algavad Ida-Euroopas 5000–6000 eurost ning Lääne-Euroopas on need hinnanguliselt veel kallimad.⁴³

TRIPS-lepingule eelnes veel mitmeid olulisi rahvusvahelisi regulatsioone eelkõige põhjusel, et Pariisi konventsioonist tulenev patenditaotluste prioriteedisüsteem oli liiga primitiivne ega vastanud leiutise omanikke ootustele, vähendades muuhulgas patenditaotluste tõhusust.⁴⁴ Tulemuseks oli WIPO poolt 1970. aastal koostatud rahvusvaheline Patendikoostööleping⁴⁵, mille alusel kujunes rahvusvaheline koostöövorm patenditaotluste esitamiseks ning sellega seotud otsinguteks ja ekspertiisideks.⁴⁶ Patendikoostöölepingu alusel on võimalik taotleda samaaegselt patenti kõigis allakirjutanud riikides ning konkreetne patendiamet viib läbi muuhulgas rahvusvahelise otsingu tehnika tasemest, mida kasutatakse leiutise patentsuse määramiseks.⁴⁷ Patenditaotluse väljastamise pädevus on endiselt siseriiklikul patendiametil, kellel on võimalik kasutada Patendikoostöölepingu alusel läbiviidud rahvusvahelise patendiotsingu tulemusi⁴⁸, mis peaks hõlbustama patentide väljastamise protsessi.

⁴⁰ Haunss, S. Conflict in the Knowledge Society: The Contentious politics of Intellectual Property. New York: Cambridge University Press 2013, lk 28.

⁴¹ Haunss, S. (viide 40), lk 29.

⁴² Van Wendel de Joode, R.; De Bruijn, J. A.; Van Eeten, M. J. G. Protecting the Virtual Commons. T.M.C. Asser Press The Hague: The Netherlands 2003, lk 56.

⁴³ Ettevõtlus ja Innovatsiooni SA. Rahvusvaheline või riiklik patent, *sine anno*. Arvutivõrgus: https://www.eas.ee/wp-content/uploads/2021/05/Patendid_IO_EAS.pdf (18.03.2022)

⁴⁴ Lapenne, J. Patent Cooperation Treaty (PCT). — Journal of the Patent and Trademark Office Society 2010/92 (2), lk 194. Arvutivõrgus: <https://www.jptos.org/news/98/80.html> (18.03.2022)

⁴⁵ Patendikoostööleping. – RT II 1994, 6, 21.

⁴⁶ Lapenne, J. (viide 44), lk 194.

⁴⁷ Haunss, S. (viide 40), lk 29.

⁴⁸ *Ibidem*, lk 29.

WIPO avalikustab Patendikoostöölepingu art 21 lg 2 (a) järgi rahvusvahelised patenditaotlused viivitamatult pärast 18 kuu möödumist taotluse prioriteedikuupäevast. Avalikustamise järel on võimalik kolmandatel isikutel tutvuda taotluse sisuga, lisatud dokumentidega ning hinnata leiutise uudsust.⁴⁹ Kuivõrd avalikustatakse nii patendi heakskiidud kui ka tagasilükkamised, on konkurentidel eelis olla kursis leiutustasemega konkreetnes valdkonnas. Seevastu on leiutajal võimalik patenditaotluse avalikustamise protsess peatada, kui selgub, et patenditaotluse otsingutulemused on leiutaja kahjuks.⁵⁰ Nimetatud lahendus ei kompromiteeri leiutise olemasolu ning võimaldab leiutise teadus- ja arendustöö ajal tagada leiutisele õiguskaitse ärisaladuse kaitsevormi kaudu. Patendikoostööleping on kaasaegses patendiõiguses asendamas TRIPS-lepingu regulatsiooni ning võrdsustatud rahvusvahelise patendisüsteemiga.

1973. aastal koostati Euroopa patentide väljaandmise konventsioon⁵¹ (edaspidi Euroopa patendikonventsioon), mille eesmärk oli harmoniseerida patentide väljaandmist Euroopas. Tegemist oli rahvusvahelise kokkuleppega, millega asutati Euroopa Patendiamet vastutamaks patenditaotluste läbivaatamiste ning Euroopa Patendi väljastamise eest. Seejuures ei kuulunud asutuse pädevusse patendiõiguse rikkumiste menetlemine.⁵² Euroopa Patendiamet ei ole EL-i institutsioon ega allu EL-i jurisdiktsioonile.⁵³ Euroopa Patendi saamiseks tuleb esitada ühekordne avaldus Euroopa Patendiametile, misjärel tuleb väljastatud patent jõustada huvipakkuvates konventsioonile allkirjutanud riikides.⁵⁴ Leiutajal on Euroopa Patendi alusel võimalik tugineda patendi olemasolule, kuid õiguste jõustamine on sellest hoolimata keeruline tulenevalt erinevate riikide keelebarjääridest ja kohtukuludest.⁵⁵ Seda enam, et välisriigi õiguse mittetundmine asetab patendiomaniku üsna ebaproportsionaalsesse olukorda.⁵⁶ Teadvustades jätkuvat vajadust patendiõiguse harmoniseerimiseks võeti EL-s 2012. aastal vastu mitu direktiivi, mille alusel loodi Ühtse toimega Euroopa Patent ning Ühtne Patendikohus.

⁴⁹ Lapenne, J. (viide 44), lk 197.

⁵⁰ *Ibidem*, lk 197.

⁵¹ Euroopa patentide väljaandmise konventsioon (Euroopa patendikonventsioon). – RT II 2002, 10, 40.

⁵² Yarsky, J. Hastening Harmonization in European Union Patent Law through a Preliminary Reference Power. — Boston College International and Comparative Law Review 2017/40 (1), lk 170. Arvutivõrgus: <https://lawdigitalcommons.bc.edu/iclr/vol40/iss1/7/> (06.03.2022)

⁵³ Crowley, M. J. Restoring Order in European Patent Law: Proposal for the Reintroduction of the Substantive Patent Provisions of the Unitary Patent Package into EU Law. — New York University Journal of Intellectual Property & Entertainment Law 2015/4 (2), lk 201. Arvutivõrgus: <https://jipel.law.nyu.edu/vol-4-no-2-1-crowley/> (06.03.2022)

⁵⁴ Yarsky, J. (viide 52), lk 169.

⁵⁵ Crowley, M. J. (viide 53), lk 200.

⁵⁶ *Ibidem*, lk 200.

Ühtse toimega Euroopa Patente väljastab samuti Euroopa Patendiamet, kuid selle eeliseks võrreldes varasemate patendi kaitsevormidega on asjaolu, et avalduse rahuldamise korral tagatakse leiutajale vahetu õiguskaitsse kõikides allakirjutanud riikides.⁵⁷ Ühtne Patendikohus loodi lahendamaks patendiõiguse kohtuvaidluste killustatust liikmesriikides, kuivõrd kohtuvaidluste ebakõlad kahjustavad leiutise õiguskaitsset globaalses majandusruumis.⁵⁸ Selle instituudi eesmärk on kohtuotsuste kiiruse ja kvaliteedi tagamine, saavutades seejuures õiglase tasakaalu patendiomanike ja muude osaliste huvide vahel.⁵⁹

Patendiõiguse probleemide lahendamine ning õigusvaldkonna harmoniseerimine on EL-s tekitanud mitmeid võimalusi leiutise kaitsevormidele, kuid nõuab seejuures süstemaatilist lähenemist ning teatud aspektide hierarhiast arusaamist. Viimaste regulatsioonide koosseisus on selge, et Ühtse toimega Euroopa Patent ja Ühtne Patendikohus on järgmised sammud ühtlustamiseks patendisüsteemi toimimist Euroopa terviklikus majandusruumis, kuid hinnangut selle efektiivsusele on võimalik anda tulevikus, arvestades selle mõju patendi ekspertiiside ja haldurorganite töökoormuse hajutamisel.⁶⁰

Kuigi patendikaitsset on tugevdatud nii rahvusvahelisel tasandil kui ka EL-s erinevate kokkulepete ja õigusaktide loomise kaudu, on see tõstatanud küsimuse patendisüsteemi efektiivsuse kohta. Eelkõige on kaasaegne patendisüsteem saanud kriitikat selle kaitseobjektide ulatuse piiratuse, kaitsekriteeriumite ning kaitse taotlemise eesmärkide osas.⁶¹ Senised patendinõuded ei pruugi võimaldada leiutise kaitset kaasaegsemate leiutiste osas, mille vorm ei ole tingimata materiaalne. Erinevate empiiriliste uuringute kaudu on leitud, et patendisüsteemi jäikuse tõttu kasutatakse patente puhtalt konkurentsipositsiooni tugevdamiseks, mitte leiutaja innovatsioonitulemuste kaitsmiseks.⁶²

Lisaks võib patendisüsteemi ülereguleerimine ning traditsiooniliste patendisüsteemi aluste kitsas käsitlus tekitada vastuolu tervikliku intellektuaalomandi süsteemi eesmärkidega, eelkõige piirata

⁵⁷ Yarsky, J. (viide 52), lk 177.

⁵⁸ *Ibidem*, lk 170.

⁵⁹ Ühtset patendikohut käsitlev leping (2013/C 175/01). – ELT, C175, 20.6.2013, lk 1-40.

⁶⁰ Rassenfosse, G.; Higham, K. Decentralising the patent system. — Government Information Quarterly 2021/38 (2), lk 2. Arvutivõrgus: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0740624X20303385> (09.04.2022)

⁶¹ Gosseries, A.; Marciano, A.; Strowel, A. Intellectual Property and Theories of Justice. London: Palgrave Macmillan 2008, lk 210.

⁶² *Ibidem*, lk 210; Rassenfosse, G.; Higham, K. (viide 60), lk 2.

oluliselt innovatsiooni tootlikkust ning vähendada leiutajate motivatsiooni oma leiutiste avaldamiseks. Seega, kuigi on oluline patendisüsteemi vastavusse viimine praktiliste probleemide lahendamiseks, tuleks kaasaegsemas maailmaruumis patendisüsteemi integreerida seoseid teiste intellektuaalomandi vormidega. Samal ajal tuleb teadvustada, et teatud juhtudel nõuab innovatsiooni kaitse kaasaegsemaid lahendusi, milles ühe kaitsevormi selgepiiriline eristamine ei pruugi leiutiste komplitseerituse tõttu olla võimalik.

1.3. Ärisaladuse kaitse areng Euroopa Liidus

Õigus ärisaladuse kaitsele on üheks EL-i õiguse üldpõhimõtteks.⁶³ Üldiselt peetakse ärisaladuse õiguskaitse alguseks 19. sajandi keskpaika seoses industrialiseerimise algusega⁶⁴, kuid ärisaladuse õiguskaitse reguleerimine EL-i seadusandluses toimus märgatavalt hiljem, 21. sajandi jooksul. Ärisaladuse õiguskaitse toetub ideele, et teavet või informatsiooni tuleks kaitsta ebaausa tegevuse ning varguste eest, mis seisnevad teavet sisaldava leiutise või selle osade kopeerimises, andmete kopeerimises või muul viisil pahatahtlikult ära kasutamises kasu saamise eesmärgil.

TRIPS-leping oli esmaseks õigusaktiks, mis reguleeris lisaks traditsioonilise intellektuaalomandi õiguskaitsele selgesõnaliselt avalikustamata teabe õiguskaitse.⁶⁵ TRIPS-lepingu art 39 põhineb Pariisi konventsiooni art-1 10 *bis*, mis mõlemad asetavad ärisaladuse kaitse kõlvatu konkurentsi konteksti.⁶⁶ Mõlemad õigusaktid lähtuvad intellektuaalomandi, sealhulgas tööstusomandi kaitsmise vajadusest. Samas ärisaladuse loata rikkumist on traditsiooniliselt peetud üheks selgemaks näiteks kõlvatu konkurentsi tegudest, mistõttu on kõlvatu konkurentsi põhimõtetele tuginemine sätestatud paljude liikmesriikide siseriiklikes õigusaktides.⁶⁷

⁶³ Ginter, C.; Parrest, N.; Simovart, M. A. Ärisaladuse kaitse ja hankelepingute avalikustamise nõue riigiõiguses. — *Juridica* 2013/9, lk 659.

⁶⁴ Bone, R. G. A New Look at Trade Secret Law: Doctrine in Search of Justification. — *California Law Review* 1998/86 (2), lk 251. Arvutivõrgus: <https://www.jstor.org/stable/3481134> (26.02.2022)

⁶⁵ Ike, D. Preservation of Trade Secrets Pursuant to TRIPS Agreement and Emerging Nations. — *UNIZIK Journal of Public and Private Law* 2021/11, lk 285. Arvutivõrgus: <https://journals.ezenwaohaetorc.org/index.php/UNIZIKJPPL/article/view/1670/1710> (18.03.2022)

⁶⁶ Kelli, A.; Mets, T.; Rebane, R. Tööstusomandi kaitse ja kasutamine Eestis: majanduslik ja õiguslik perspektiiv (RITA TO). Tartu: Tartu Ülikool 2019, lk 12. Arvutivõrgus: <https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2019/01/T%C3%B6%C3%B6stusomandi-aruanne-1%C3%B5plik-11-1-2019-1.pdf> (09.03.2022)

⁶⁷ Torremans, P. L. The Road towards the Harmonisation of Trade Secrets Law in the European Union. — *Revista la Propiedad Inmaterial* 2015/20, lk 29. Arvutivõrgus: <https://revistas.uexternado.edu.co/index.php/propin/article/view/4346> (03.02.2022)

TRIPS-lepingu art 39 sätestab kohustuse kaitsta avalikustamata teavet kõlvatu konkurentsi vastu kooskõlas art 39 lg-ga 2. Viimase kohaselt tuleb kaitsta sellist avalikustamata teavet, mis on saladuses, omab seetõttu kaubanduslikku väärtust ning teabe üle seaduslikku kontrolli omav isik on võtnud vajalikke meetmeid, et hoida seda salajas. TRIPS-lepingu kohaselt mõistetakse kõlvatu konkurentsina ausate kaubandustavadega vastuolus olevat viisi, mis väljendub tegudes nagu lepingu rikkumine, usalduse kuritarvitamine ja rikkumisele kallutamine ning avaldamata teabe omandamine kolmanda isiku poolt, kes teadis või pidi teadma, et teabe hankimine kuulub seesuguse tegevuse alla.⁶⁸

Euroopa Kohus on kohtuasjas *AKZO Chemie BV ja AKZO Chemie UK Ltd versus Euroopa Ühenduste Komisjon* toonud esile, et kolmandatel isikutel ei tohiks mitte mingil juhul olla ligipääsu ärisaladusi sisaldavatele dokumentidele ning neid tuleb kaitsta ükskõik millises kohtu- või haldusmenetluses, vastasel juhul saaksid konkurendid esitada kaebusi ning seeläbi pääseda ligi oma konkurentide ärisaladustele ja -juhtimisele.⁶⁹ Sarnane analoogia tekib ärisaladuse kaitsmisel kolmandate isikute eest eraõiguslikes suhetes ehk ligipääsu tuleb kaitsta ettevõttele kahju tekkimise eest. Järelikult ärisaladusi, millel on kaubanduslik väärtus, tuleb kaitsta konfidentsiaalsuse rikkumise ja ausa kaubandustavaga vastuolus olevate teguviiside eest.

Tähelepanuväärne on, et kuigi TRIPS-leping sätestab kaitse avalikustamata teabele, mis on sarnane traditsioonilise ärisaladuse määratlusele⁷⁰, ning selle art 1 lg 2 justkui võimaldab järeldada, et ärisaladused kuuluvad intellektuaalomandi valdkonda, puudub tänaseni õigusselgus ärisaladuste õigusliku iseloomu osas. Mõnedes akadeemilistes ringkondades on läbi aegade esinenud vastasseis käsitleda avalikustamata teavet samaväärsena traditsiooniliste tööstusomandi vormidega, mistõttu on avalikustamata teavet peetud pigem üheks juhtumiks, kus võivad rakenduda ebaausa konkurentsi valdkonna normid.⁷¹ Autor selle väitega ei nõustu ning leiab, et ärisaladused on

⁶⁸ Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu joonealune viide nr 10.

⁶⁹ EKO C-53/85, *AKZO Chemie BV ja AKZO Chemie UK Ltd versus Euroopa Ühenduste Komisjon*, ECLI:EU:C:1986:256, p 28.

⁷⁰ Yeh, B. T. Protection of Trade Secrets: Overview of Current Law and Legislation. United States: Congressional Research Service 2016, lk 11 Arvutivõrgus: <https://sgp.fas.org/crs/secretary/R43714.pdf> (26.02.2022)

⁷¹ Correa, C. M. Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights: A Commentary on the TRIPS Agreement Second Edition. – United Kingdom: Oxford University Press 2020, lk-d 351-352.

kaasaegses intellektuaalomandi süsteemis samavõrdväärne kaitsevorm, nagu seda on traditsioonilised tööstusomandi kaitsevormid.

Lisaks on väitlust ärisaladuse olemuse üle nimetatud pigem teoreetiliseks, kuivõrd tähtis pole mitte ärisaladuste klassifikatsioon, vaid ärisaladuse kaitseks võetavate õiguslike meetmete olemus.⁷² Tartu Ülikooli võlaõiguse dotsent A. Värvi on toonud esile, et ärisaladuse õigusliku klassifikatsiooni tähtsus võib tõusetuda eelkõige juhul, kui seadusandja on jätnud mõne ärisaladuse õiguskaitsega seotud detaili reguleerimata ning võimaliku õiguslõnga korral on vaja tuvastada millise õigusinstituudi norme tuleks kohaldada.⁷³ Sama printsiip kehtib ka juhul, kui on vaja tuvastada konkreetse õigusakti, näiteks jõustamisdirektiivi kohaldamine ärisaladuse kaitse valdkonnas.

TRIPS-leping kohustab EL-i liikmesriike sätestama siseriiklikus seadusandluses minimaalsed õiguskaitsevahendid patentide, autoriõiguste, kaubamärkide ja avalikustamata teabe kaitseks, kuid seejuures säilib liikmesriikidel vabadus otsustada selliste õiguskaitsevahendite sisu ja meetmed.⁷⁴ Käsitatud TRIPS-lepingu ja Pariisi konventsiooni sätete puhul oli ärisaladuse kaitse osas tegemist üsna paindliku, kuid ebamäärase kohustusega, mis puudutas ainult kaitset kõlvatu konkurentsi vastu ning jättis kõrvale igasuguse tsiviilõigusliku kaitse ärisaladusega seotud õigusvaidlustes.⁷⁵ Tedaolevalt on enamikus EL-i liikmesriikides ärisaladuse õiguskaitse hajutatud mitme erineva õigusinstituudi vahel, sageli nii kriminaal- kui ka tsiviilõiguses.⁷⁶

Rootsi on ainus riik, kus ärisaladuse õiguskaitse on reguleeritud eraldiseisva ärisaladuse kaitse eriseadusega.⁷⁷ Portugalis ja Itaalias on ärisaladuse õiguskaitse reguleeritud intellektuaalomandi seadustega; Eestis, Poolas, Austrias ja mitmetes teistes liikmesriikides⁷⁸ ebaausa konkurentsi takistamise seadustega ning osades liikmesriikides tuginetakse üldisele delikti- või

⁷² Värvi, A. Ärisaladuse kaitse uus nägu. – *Juridica* 2020/5, lk 420.

⁷³ *Ibidem*, lk 420.

⁷⁴ Ike, D. (viide 65), lk 286.

⁷⁵ Schröder, V. Reverse Burden of Proof and the Protection of Trade Secrets in European Pharmaceutical Patent Litigation. — *European Intellectual Property Review* 2017/39 (Part I 4, Part II 5), lk 58. Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3154312 (18.03.2022)

⁷⁶ *Ibidem*, lk 58.

⁷⁷ *Ibidem*, lk 58.

⁷⁸ Torremans, P. L. (viide 67), lk 28.

lepinguõigusele.⁷⁹ Saksamaal on intellektuaalomandi valdkonda ärisaladus liigitatud intellektuaalse omandi mudelseaduses, kus seda on nimetatud intellektuaalomandi sätetega kaitstud õiguspositsiooniks.⁸⁰

EL-i uuringute tulemusena on selgunud, et ärisaladustel on järjest kasvav märkimisväärne tähtsus majanduse arengus, eriti väikeste ja keskmiste suurusega ettevõtete puhul.⁸¹ See on oluline ka Eesti kontekstis, kuna Statistikaameti andmete kohaselt on valdav osa Eesti ettevõtjaid väikese suurusega ettevõtjad.⁸² Euroopa Kohus on kohtuasjas *Varec SA versus Belgia riik* sedastanud, et teatud informatsioonile ebaseaduslikult konkurendil ligipääsu võimaldamine võib tekitada arvestatavat suurt kahju äriühingule.⁸³ Samal põhjusel tekkis ettevõtjate seas ka suurenev kartus, et liikmesriikide vahel erinev ärisaladuse õiguskaitse ei taga ärisaladuste rikkumiste puhul kohalduvate õiguskaitsevahendite tõhusat rakendamist ning seab ohtu ärisaladuste avalikustamise.⁸⁴ Tulemusena võeti 2016. aastal Euroopa Parlamendi ja nõukogu poolt vastu ärisaladuste kaitse direktiiv 2016/943⁸⁵, milles käsitletakse avalikustamata oskusteabe ja äriteabe (ärisaladuste) ebaseadusliku omandamise, kasutamise ja avalikustamise vastast kaitset (edaspidi ärisaladuste kaitse direktiiv). Töö selguse huvides kasutatakse eelnimetatud rikkumiste osas katusemõistet ärisaladuse rikkumised.

Ärisaladuste kaitse direktiiv ei kehtesta kriminaalkaristusi, vaid sätestab asjakohased tsiviilõiguslikud vahendid, mis tagavad ärisaladuse omajale õiguskaitse ning kahju nõudmise õiguse.⁸⁶ Ärisaladuse mõiste on määratletud kui oskus-, äri- ja tehnoloogiline teave, millele on

⁷⁹ European Commission Staff Working Document. Impact Assessment: Accompanying the document proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the protection of undisclosed know-how and business information (trade secrets) against their unlawful acquisition, use and disclosure. – SWD (2013) 471 final, lk 19. Arvutivõrgus: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52013SC0471> (16.03.2022)

⁸⁰ Värvi, A. (viide 72), lk 419.

⁸¹ Patel, A. B.; Pade, J. A.; Cundiff, V.; Newman, B. The Global Harmonization of Trade Secret Law: The Convergence of Protections for Trade Secret Information in The United States and European Union. — Defense Counsel Journal 2016/83 (4), lk 474. Arvutivõrgus: <https://www.iadclaw.org/defensecounseljournal/the-global-harmonization-of-trade-secret-law-the-convergence-of-protections-for-trade-secret-information-in-the-united-states-and-european-union/> (26.02.2022)

⁸² Statistikaameti andmebaas. ER32: Statistilisse profiili kuuluvad ettevõtted töötajate arvu ja haldusüksuse järgi. Arvutivõrgus: <http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?lang=et&DataSetCode=ER32> (11.04.2022)

⁸³ EKO C-450/06 *Varec SA versus Belgia riik*, ECLI:EU:C:2008:91, p 54.

⁸⁴ Patel, A. B.; Pade, J. A.; Cundiff, V.; Newman, B. (viide 81), lk 474.

⁸⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) nr 2016/943, 8. juuni 2016, milles käsitletakse avalikustamata oskusteabe ja äriteabe (ärisaladuste) ebaseadusliku omandamise, kasutamise ja avalikustamise vastast kaitset. – ELT L 157, 15.06.2016, lk 1-18.

⁸⁶ Balsam, J. Booming Business and the Resulting Trade Secrets: How the Increase in United States and European Union Trade Led to Resulting Trade Secrets Directives and the Domination of the Intellectual Property Field. —

olemas nii õigustatud huvi sellise teabe hoidmiseks konfidentsiaalsena kui ka õiguspärane ootus sellise konfidentsiaalsuse säilitamiseks.⁸⁷ Seejuures ei ole ärisaladus kaitstud iseseisva avastamise või pöördprojekteerimise eest.⁸⁸ Täpsemad kriteeriumid ärisaladuse tuvastamiseks sätestab ärisaladuste kaitse direktiivi art 2, mille eeskujuks oli TRIPS-lepingu art 39.⁸⁹ Seega, esmalt peab ärisaladusena käsitletav teave olema saladuses selles tähenduses, et see ei ole kogumis või üksikosades täpses paigutuses üldteada või kergesti kättesaadav nende ringkondade isikutele, kes tavaliselt kõnealust laadi teabega tegelevad. Teiseks peab teabel olema kaubanduslik väärtus selle salajasuse tõttu ehk saladuses hoidmine peab teenima kasu saamise eesmärki.⁹⁰ Täiendavalt peab teabe üle seaduslikku kontrolli omav isik asjaoludest lähtuvalt võtma vajalikke meetmeid, et hoida seda teavet salajas. Järelikult tekib ärisaladuse rikkuja vastu nõue alles siis, kui ärisaladuse üle seaduslikku kontrolli omava isiku kaitsemeetmed on ebaõnnestunud.⁹¹ Seega ei nõuta ärisaladuse kaitse puhul kaitsemeetmete edukust, vaid seda, et neid on rakendatud.

Eesti õigusesse võeti ärisaladuste kaitse direktiiv üle 17. detsembril 2018. aastal, millal jõustus ebaausa konkurentsi takistamise ja ärisaladuse kaitse seadus⁹² (EKTÄKS). Kuivõrd enne direktiivi vastuvõtmist kuulus Eesti õiguses ärisaladuse kaitse selgelt konkurentsiõiguse valdkonda⁹³, on direktiivi ülevõtmise järel seadusandja selle klassikalisest konkurentsiõigusest eraldanud ning reguleerinud ärisaladuse kaitse eraldiseisva seadusega. Seadusandja seisukoha järgi on EKTÄKS eesmärk eraldada kehtivast konkurentsiseadusest kõlvatu konkurentsi regulatsioon, kuivõrd süstemaatiliselt ei ole kõlvatut konkurentsi puudutav regulatsioon klassikalise konkurentsiõiguse osa.⁹⁴

International Comparative, Policy & Ethics Law Review 2019/2 (2), lk 515. Arvutivõrgus: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/icpelr2&i=522> (27.02.2022)

⁸⁷ Ärisaladuste kaitse direktiiv 2016/943, põhjendus 14.

⁸⁸ Fromer, J. C. Machines as the New Oompa-Loompas: Trade Secrecy, the Cloud, Machine Learning, and Automation. — New York University Law Review 2019/94 (4), lk 710. Arvutivõrgus: <https://www.nyulawreview.org/issues/volume-94-number-4/machines-as-the-new-oompa-loompas-trade-secrecy-the-cloud-machine-learning-and-automation/> (22.02.2022)

⁸⁹ Spina Ali, G.; Yu, R. Artificial Intelligence between Transparency and Secrecy: From the EC Whitepaper to the AIA and Beyond. — European Journal of Law and Technology 2021/12 (3), lk 8. Arvutivõrgus: <https://www.ejlt.org/index.php/ejlt/article/view/754/1044> (31.01.2022)

⁹⁰ Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon. Enquiries into intellectual property's economic impact, 2015, lk 131. Arvutivõrgus: <https://www.oecd.org/sti/ieconomy/KBC2-IP.Final.pdf> (28.10.2021)

⁹¹ *Ibidem*, lk 131.

⁹² Ebaausa konkurentsi takistamise ja ärisaladuse kaitse seadus. – RT I, 07.12.2018, 2.

⁹³ Konkurentsiseaduse (RT I, 20.12.2017) 7.peatükk sätestas kõlvatu konkurentsi keelu, mh konfidentsiaalse teabe kuritarvitamise, teise ettevõtja töötaja või esindaja ärakasutamise.

⁹⁴ Ebaausa konkurentsi takistamise ja ärisaladuse kaitse seaduse 678 SE eelnõu seletuskiri, lk 2. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/9b6f21b8-db1c-436d-a045->

Kuivõrd EKTÄKS § 1 lg 1 sätestab seaduse reguleerimisala, mille kohaselt EKTÄKS reguleerib ebaausa konkurentsi keeldu, võib Eesti õiguses jätkuvalt ärisaladuse õiguskaitset pidada konkurentsi valdkonda kuuluvaks. Seega peetakse ärisaladuse rikkumist eelkõige majanduskeskkonnas ebakohaseks käitumisviisiks, mitte ettevõtte intellektuaalomandi rikkumiseks. Võimalik põhjendus selleks tuleneb asjaolust, et praktikas on ärisaladusi teadlikult intellektuaalomandi strateegiana kasutama hakatud alles viimase aastakümne jooksul, mistõttu oli varasemalt põhjust ärisaladuse vargusi pidada rangelt ebaausaks käitumisviisiks. See seisukoht vajab kriitilist tähelepanu, arvestades viimaste maailmasündmuste mõjusid, mistõttu keskendub järgnev alapeatükk põhjustele ärisaladuse kaitse integreerimiseks patendisüsteemi leiutiste kaitsmiseks.

1.4. Ärisaladuse tähtsus intellektuaalomandi süsteemis tulenevalt patendi nõrkustest

Kõige tõenäolisemalt pakub patent leiutajale õiguskaitset siis, kui patendiomanik saab oma õigusi patendi rikkumiste korral jõustada⁹⁵, mis eeldab riikide õigussüsteemides toimivat intellektuaalomandi kaitset ning rahvusvahelisel tasandil usaldusväärseid koostöösuhteid riikide valitsuste vahel. Patendisüsteemi tõhusaks toimimiseks on aastakümneid tehtud pingutusi nii riikidevahelistel kui ka rahvusvaheliste kaubaturgude tasandil. Paraku on julgeolekutasakaalu muutumise järel sattunud patendisüsteemi senine toimimine küsimärgi alla, kuivõrd õigussuhteid ei ole võimalik korraldada riikidega, kes astuvad välja rahvusvahelistest kokkulepetest, isoleerivad end õigusruumist ning välistavad igasuguse koostöö patendisüsteemi toimimiseks. Seda enam on Venemaa valitsus muutnud oma seadusandlust selliselt, mis lubab „ebasõbralikest riikidest“ ilma igasuguse hüvitiseta või leiutajatasuta kasutada patenditud leiutisi ilma omaniku nõusolekuta.⁹⁶ Järelikult ei ole patendikaitse iseseisvalt enam atraktiivne, kuna õiguste jõustamine on muutumas teatud suurtes majanduspiirkondades võimatuks.

[326913d80d22/Ebaausa%20konkurentsi%20takistamise%20ja%20C3%A4risaladuse%20kaitse%20seadus](https://www.riigiteataja.ee/akt/326913d80d22/Ebaausa%20konkurentsi%20takistamise%20ja%20C3%A4risaladuse%20kaitse%20seadus)
(30.01.2022)

⁹⁵ Drahos, P.; Mayne, R. Global Intellectual Property Rights: Knowledge, Access and Development. United Kingdom: Palgrave Macmillan 2002, lk 15.

⁹⁶ Shimota, J. A.; Gonzalez Cerrillo, A. (viide 6).

Hirm jääda ilma oma leiutisest aeglustab innovatsiooniprotsessi ning pärsib teadmiste jagamist, kuna puudub õiguskindlus leiutise avalikustamiseks. Intellektuaalomandi süsteem on kasulik innovatsiooni ja majanduskasvuga seotud investeeringute edendamiseks ainult siis, kui see on tõhus, läbimõeldud ning arvestab konkreetsetes ajas ja ruumis esinevaid muutusi ja sündmusi. Tõhus intellektuaalomandi õiguste kaitse ja jõustamine on otsustava tähtsusega EL-i majanduskasvu ja erinevate valdkondade võimekuse jaoks, et stimuleerida innovatsiooni ja püsida globaalselt konkurentsivõimelisena. Euroopa Liidu Intellektuaalomandi Ameti ja Euroopa Patendiameti poolt 2019. aasta teises pooles läbi viidud uuringu kohaselt moodustasid intellektuaalomandi õigustega seotud tööstusharud ligikaudu 45% EL-i sisemajanduse koguproduktist, mille väärtus on ligikaudu 6,6 triljonit eurot aastas.⁹⁷ Lisaks põhineb suur osa EL-i impordist ja ekspordist ettevõtete tegevusel, mille aluseks on intellektuaalomandi õigused.⁹⁸ Seetõttu on äärmiselt oluline, et terviklik intellektuaalomandi kaitsesüsteem hõlmaks kõiki erinevaid aspekte nagu kaebevõimalusi, jõustamisõigusi, kaitseõigusi ning tehingutega seotud aspekte.

Lisaks täiendavatele julgeolekuriskidele ning tugevatele riikidevahelistele konfliktidele, võimaldab veebikeskkond intellektuaalomandi õigusi rikkuvate toodete laiemat ja kiiremat levikut ning muudab tarbija jaoks sageli keeruliseks eristada ehtsaid tooteid õigusi rikkuvatest toodetest, sealhulgas võivad intellektuaalomandi õiguste rikkujad kasutada võltsidentiteete ning asuda sageli väljaspool EL-i, nõrga intellektuaalomandi õiguste jõustamiskorraga jurisdiktsioonis.⁹⁹ Patendikaitse saavutamine on olnud juba varasemalt Venemaal problemaatiline tulenevalt liiga kitsastest patentsuse kriteeriumitest ning nõrgast jõustamissüsteemist.¹⁰⁰ Lisaks puuduvad Venemaal tõhusad õiguskaitsevahendid ja menetlussüsteemid intellektuaalomandi rikkumiste tuvastamiseks ja õiguste kaitsmiseks, mis kahjustab suuresti ettevõtteid EL-s.¹⁰¹ Seda enam, et õigusruumist isoleerimise tagajärjel on patendikaitse saavutamine muutumas võimatuks.

⁹⁷ European Commission Staff Working Document, SWD (2021) 97 final (viide 4), lk 4.

⁹⁸ *Ibidem*, lk 4.

⁹⁹ European Communication from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee. A balanced IP enforcement system responding to today's societal challenges. – COM (2017) 707 final, lk 1. Arvutivõrgus: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/ALL/?uri=CELEX:52017DC0707> (09.03.2022)

¹⁰⁰ European Commission Staff Working Document, SWD (2021) 97 final (viide 4), lk 27.

¹⁰¹ *Ibidem*, lk 28.

Infotehnoloogia, robotika ja tootmisvaldkonnad loovad rohkem olukordi, kus leiutisega seotud teavet peab vähemalt osaliselt kaitsma ärisaladuse kaudu, kuid samal ajal võivad poliitilised konfliktid hõlbustada väärtusliku teabe loata kasutamist omakasu eesmärgil, eelkõige konkurentsieelise loomiseks.¹⁰² Hiina puhul on problemaatiliseks osutunud asjaolu, et Hiina kohtud kipuvad alahindama välisriigis väljastatud patente, eelistades pigem Hiina patente.¹⁰³ Lisaks on Hiina seadnud eesmärgiks välismaise tehnoloogia vastuvõtmise ning seejärel selle „hiinapäraseks“ muutmise, vältides igasugust vastutust. Seejuures on Hiina jätkuvalt EL-i imporditud võltskaupade peamine päritoluriik.¹⁰⁴ EL-i liikmesriikide kaubavahetuse kasv globaalsel tasandil, eriti koostöös Ameerika Ühendriikidega¹⁰⁵, on muutnud ka ärisaladuste osakaalu intellektuaalomandi süsteemis ning paljud leiutajad on hakanud otsima võimalusi ärisaladuse kaitse integreerimiseks leiutise õiguskaitseks. Viimasel ajal leiab sellele rohkem õigustusi Venemaa agressioonist, mis sarnaneb käesoleva töö kontekstis intellektuaalomandi külmale sõjale.

Ärisaladuste vargused ja ebapiisav patendikaitse mõjutavad ettevõtteid erinevates tööstusharudes ning vähendavad jätkusuutlikku majandusarengut. Kuivõrd patendiga kaitstav leiutis peab olema hoitud enne patenditaotluse esitamist saladuses, võib öelda, et leiutise kaitse saab alguse ärisaladuse kaitsest¹⁰⁶, kuid oleks väärt sedastada, et sellega piirdub ärisaladuse seos leiutise kaitsega. Patendisüsteemi nõrkused globaalsel tasandil, ärisaladuste lekked, riikidevaheline majandusspionaaž ja intellektuaalomandi külm sõda on tõstatanud konkreetse vajaduse kaaluda uut alternatiivset kaitsestrateegiat leiutisega seotud õiguste kaitseks. Võttes arvesse leiutise õiguskaitsega seotud nüansse ning patendi- ja ärisaladuse õiguskaitse arvukaid sarnasusi kui erinevusi, sobiks välja töötada kaitsevorm, mis ühildab endas nii patendi- kui ka ärisaladuse kaitset.

¹⁰² Dreyfuss, R.; Silberman, L. Misappropriation on a Global Scale: Extraterritoriality and Applicable Law in Transborder Trade Secrecy Cases. — *Cybaris* 2017/8 (2), lk 266. Arvutivõrgus: <https://open.mitchellhamline.edu/cybaris/vol8/iss2/4> (26.02.2022)

¹⁰³ European Commission Staff Working Document, SWD (2021) 97 final (viide 4), lk 19.

¹⁰⁴ *Ibidem*, lk 11.

¹⁰⁵ Balsam, J. (viide 86), lk 525.

¹⁰⁶ Kelli, A.; Mets, T.; Rebane, R. (viide 66), lk 18.

2. PATENDIÕIGUSE JA ÄRISALADUSE KAITSE IDEOLOOGIA

2.1. Patendiõiguse ideoloogia

Traditsiooniliste intellektuaalomandi õiguste, sealhulgas patentide klassikalised õiguslikud teooriad on võimalik tinglikult jagada kaheks – looja (leiutaja) isiklikust panusest lähtuv teooria ja ühiskonna hüvedest lähtuv teooria. Mõlemad teooriad õigustavad intellektuaalomandi kaitset, kuid seavad aluseks erinevad väärtused ja printsiibid, mille hindamisse tuleb suhtuda kaasaegses patendimaailmas kriitiliselt põhjusel, et teooriate aluseks on valdavalt olnud materiaalne intellektuaalomandi käsitlus, kuid kaasaegsetes intellektuaalomandi valdkondades võib märgata trendi immateriaalsete varade kasvus. Kuigi tegemist on traditsiooniliste teooriatega, mis on kujunenud mitmete aastakümnete eest, on teatud kohanduste tulemusena võimalik asetada mitmed lähtekohad kaasaegse patendisüsteemi ideoloogia konteksti.

Leiutaja isiklikust panusest lähtuva teooria kohaselt peitub intellektuaalomandi allikas indiviidi isiklikus töös, mis on investeeritud teose loomisse ja tema isiklikesse õigustesse.¹⁰⁷ Selle teooria lähtekohaks on loomuõiguslik arusaam, et kui indiviid on oma isikliku panusega miskit loonud, tekib tal omandiõigus selle tulemusel osas.¹⁰⁸ Leiutaja isikliku panuse teooria võrdsustab intellektuaalomandid võõrandamatute õigustega, mis väljenduvad vaimses panuses, teaduses, kunstis ja leiutistes, mida on küll võimalik müüa teistele osapooltele, kuid idee kui selline jääb autori või leiutaja omandisse.¹⁰⁹ Järelikult, kui ettevõtja arendab uue intellektuaalse või tehnoloogilise objekti, kujutab avastus või teabe kogumine intellektuaalset tööjõudu, mis väärib tasu selle eest, et leiutaja on panustanud uute teadmiste arengusse.¹¹⁰ Selle teooria kohaselt on intellektuaalse töö saadus õigusega selle looja omand, mille käsutamine on konkreetselt selle looja valduses ning ainult sellele isikule kuulub õigus otsustada leiutise edaspidise staatuse üle.

Kirjeldatud loomuõiguslikus teoorias on võimalik tuletada kolm iseloomulikku aspekti. Esiteks on tegemist üldise omandiõigusliku lähenemisega, mille eesmärk on selgitada miks peaksid varad olema üksikisiku ainuisikulise kontrolli all.¹¹¹ Teiseks antakse omandamisele positivistlik

¹⁰⁷ Haunss, S. (viide 40), lk 33.

¹⁰⁸ *Ibidem*, lk 34.

¹⁰⁹ *Ibidem*, lk 33.

¹¹⁰ Gosseries, A.; Marciano, A.; Strowel, A. (viide 61), lk 39.

¹¹¹ *Ibidem*, lk 29.

tähendus, mille kohaselt üksikisik omandab ainuõiguse juba olemasolevale (teadmiste) varale ning kolmandaks ei kahjusta selline omandamisviis teiste isikute olulisi huve.¹¹² Kuid intellektuaalomandi kontekstis on loomuõiguslikul teorial mitmeid puudujääke, millest kõige olulisem on selle kohaldamise võimalikkus vaid materiaalsete objektide suhtes ning on kaheldav selle kohaldamine immateriaalsete leiutiste osas nagu pilvepõhised või digitaalsed lahendused ning teatud mehaanilised protsessid. Seda enam, et loomuõiguslik lähenemisviis eeldab, et on võimalik tuvastada leiutise autor¹¹³, kuid mida tehnoloogiliselt arenenum on ühiskond, seda tõenäolisemalt tekib teineteisest sõltumatult mitmeid sarnanevaid leiutisi ehk originaalleiutaja tuvastamine ei pruugi igas olukorras olla võimalik.

Lisaks tekib vastuolusid loomuõigusliku omandi kontseptsiooni rakendamisega patendiõiguse ideoloogias. Kuigi omand seostub õigusega seda eksklusiivselt kasutada ning teatud juhtudel on vajalik välistada omandi kasutamine teiste isikute poolt (näiteks sõiduvahendit saab juhtida ainult üks isik), lähtub leiutaja isikliku panuse teooria aspektist, et kuna inimese keha, sealhulgas tema mõistus ja ideed on isiku omandis ja seda ei ole võimalik võõrandada, siis tema keha või käte töö ning mõistuse ideed on absoluutselt tema omand.¹¹⁴ Esmapilgul võiks antud väitega nõustuda, kuid konflikt tõusetub asjaolust, et kui need intellektuaalsed ideed avalikustatakse, kas sarnaselt isikule, kes lõikab juuksed lühemaks ning ära lõigatud juuksed ei kuulu enam selle isiku omandisse, kaotab isik omandiõiguse ka avalikustatud ideedele. Sellisele omandiõiguslikule küsimusele loomuõiguslikust lähtekohast on keeruline vastata, kuid on leitud, et avalikustatud ideede omandiõigus ei saa põhineda füüsilisel (keha) autonoomial, mis on loomuõigusliku teooria aluseks.¹¹⁵ Järelikult ei võimalda loomuõiguslik lähenemine õigustada kõiki leiutise intellektuaalomandiga seotud aspekte. Võib isegi väita, et teatud juhtudel jäetakse leiutaja ilma tema õigusest loomingule. Seega puhas leiutaja isikliku panuse teooria ei paku ammendavaid vastuseid patendisüsteemi ideoloogia sisulistele küsimustele.

Seejuures leiutaja isikliku panuse teooria edasiarendamisel selgub, et leiutaja jõupingutused ei ole mitte ainult õigustuseks saada tasu intellektuaalse loometöö eest, vaid avaldavad ühiskonnale positiivset mõju uute toodete ja toomisprotsesside turule toomise kadu, seega panustades

¹¹² Gosseries, A.; Marciano, A.; Strowel, A. (viide 61), lk 29.

¹¹³ *Ibidem*, lk 35.

¹¹⁴ *Ibidem*, lk 39.

¹¹⁵ *Ibidem*, lk 40.

majandusarengusse ning tööhõive kasvu. Viimast on seostatud utilitaarse lähenemisega, mis võimaldab patente õigustada kaasaegsemast vaatenurgast ega keskendu niivõrd leiutaja isiklikule panusele, vaid sellest tekkivatele ühiskondlikele hüvedele.¹¹⁶ Utilitaarne lähenemisviis sisaldab endas mitmeid väiteid, mis põhinevad eeldusel, et reguleerimata turul pole ühiskonnal võimalik saada hüvesid, nagu uued teadmised, mugavused või lahendused.¹¹⁷ Nendest peamised seisukohad on järgmised:¹¹⁸

- Leiutisi tuleb tunnustada ja tasustada tulenevalt nende proportsionaalsest väärtusest ühiskonna suhtes.
- Leiutised ei teki turgudele iseenesest, mistõttu tuleks leiutajale tagada täiendav stiimul nende avalikustamiseks.
- Leiutajal on olemas stiimul hoida oma teadmisi saladuses, et takistada teistel osapooltel nende teadmiste omandamist, kuid ühiskond on huvitatud uute teadmiste levikust innovatsiooni arendamiseks.
- Leiutajal puudub huvi siseturul kaitstud leiutise eksportimiseks välisurule, kus leiutise kaitse on puudulik või nõrk.
- Rahvusvaheline tehnoloogia siire toimub ainult siis, kui intellektuaalomandi õigused tagavad, et siirdatud tehnoloogiat ei kasutata leiutajaga konkureerimiseks siseturul.

Kuigi utilitaarse lähenemise aluseks on eelkõige intellektuaalomandi objekt, seda nii materiaalsel kui ka immateriaalsel kujul, on oluline juhtida tähelepanu, et keskendumine ainult abstraktsetele objektidele võib varjutada intellektuaalomandi õiguste konkreetse struktureerimise. Skandinaavia õigusdoktriinis on jõutud olulisele järeldusele, et intellektuaalomandi õigusi ei tohiks käsitleda mitte seotuna objektiga, vaid käsutuspõhisena ehk ainuõigust käsitleda teatud viisil.¹¹⁹ Seega, lähtudes seisukohast, et intellektuaalomandi õigusi tuleks määratleda viisil, mis peegeldab tõeliselt nende regulatiivset mõju soovimatute tagajärgede vältimiseks, tuleks intellektuaalomandi õigusi mõista kui ainuõigust teatud käitumisele, mitte ainuõigust teatud objektile.¹²⁰ Sarnasele käsitlusele toetub ka käesoleva töö kontseptsioon patendiõiguse ja ärisaladuse kaitse ideoloogias.

¹¹⁶ Haunss, S. (viide 40), lk 33.

¹¹⁷ *Ibidem*, lk 35.

¹¹⁸ *Ibidem*, lk 34.

¹¹⁹ Rognstad, O. A. *Property Aspects of Intellectual Property*. United Kingdom: Cambridge University Press 2018, lk 55.

¹²⁰ *Ibidem*, lk 55.

Utilitaarse lähenemisviisi kohaselt patent kohustab leiutajat oma leiutist avalikustama, mille eest tagab ühiskond vastutasuks leiutise monopoli piiratud ajavahemikuks, mis võimaldab leiutajal keelata kolmandatel osapooltel leiutise valmistamine, kasutamine, müümine või importimine.¹²¹ Patendid peaksid tagama teatud kindlustunde leiutajatele, et olenemata majanduse teatud ebastabiilsusest tagatakse leiutajate loominguks selle vääriline õiguskaitse. Euroopa Üldkohus on leidnud, et hüvitades leiutaja loominguks pingutuse, aitab patendiõigus edendada innovatsioonile ja investeeringutele soodsat keskkonda.¹²²

Seejuures on Euroopa Üldkohus sedastanud, et patendiõiguse eesmärk avalikustada teave leiutise toimimise kohta ja võimaldada nõnda ilmavalgust näha teistel arendustulemustel.¹²³ Seega on patentide väljastamine tinglikult seotud innovatsiooni stimuleerimisega ning ühiskonnaga barterteingu tegemisega teadmiste jagamise eesmärgil. Kui esimesel juhul saab ühiskond leiutamise avalikustamisest informatsiooni, siis teisel juhul seab ühiskond tingimuseks informatsioonile ligipääsu võimaldamise leiutise avalikustamise kaudu.¹²⁴ Järelikult ühelt poolt patendisüsteem loob aluse innovatsiooni edendamiseks, kuid teiselt poolt innovatsioonist tulenevaid teadmisi on vajalik jagada ka ühiskonnaga, et toimuks järjepidev edasiareng erinevates majandusvaldkondades.

Seejuures on konteksti huvides oluline märkida, et leiutamine ja innovatsioon ei ole samaväärsed mõisted. Esimesel juhul on tegemist konkreetse avastusega mis tahes tehnikavaldkonnas, mille objekt võib olla seade, meetod või aine¹²⁵ ning teisel juhul on tegemist uue või oluliselt täiustatud toote või protsessi, turundusmeetodi või organisatsioonilise meetodi rakendamisega äritavas, töökorralduses või välissuhetes.¹²⁶ Seega moodustavad leiutised innovatsiooniks vajalikest ressurssidest ühe osa ning innovatsioon on küll leiutise eelduseks, kuid paljud leiutised ei pruugi innovatsiooni tagajärjel automaatselt luua mingisugust märkimisväärset uuendust ega kvalifitseeru

¹²¹ Price, W. N. II. Expired Patents, Trade Secrets, and Stymied Competition. — Notre Dame Law Review 2017/94 (4), lk 1614. Arvutivõrgus: <https://scholarship.law.nd.edu/ndlr/vol92/iss4/7/> (07.03.2022)

¹²² EÜKo T-691/14, *Servier SAS jt versus Euroopa Komisjon*, ECLI:EU:T:2018:922, p 235.

¹²³ *Ibidem*, p 235.

¹²⁴ Drahos, P.; Mayne, R. (viide 95), lk 24.

¹²⁵ Eesti Patendiameti veebileht. Mis on leiutis? 04.02.2022. Arvutivõrgus: <https://www.epa.ee/et/leiutiste-kaitsmine/mis-leiutis> (13.03.2022)

¹²⁶ Wajzman, N.; Garcia-Valero, F. Protecting Innovation Through Trade Secrets and Patents: Determinants for European Union Firms. – European Union Intellectual Property Office 2017, lk 10. Arvutivõrgus: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/Trade%20Secrets%20Report_en.pdf (05.03.2022)

seetõttu õiguslikult patendikaitse objektiks. Leiutise avalikustamisega tagatakse leiutaja investeeringutele ning loometööle võrdväärne vastutasu võrreldes olukorraga, kus konkurendid võivad sõltumatult leiutist iseseisvalt toota või turustada ilma rahaliste investeeringuteta ja iseseisva panuseta. Teiste sõnadega, leiutise omanikule võimaldatakse ainuõigus selle eest, et leiutaja töö tulemus on innovatsiooni kasutamisest tekkinud otsene tagajärg.¹²⁷ Seda on rõhutanud ka Euroopa Üldkohus, et patendi andmise eriline eesmärk on tagada patendiomanikule tema loomingulise pingutuse hüvitamiseks ainuõigus leiutist kasutada.¹²⁸

Kuivõrd reprodutseerimise kulud on sageli väiksemad kui leiutise algse idee arendus- ja uurimistöökulud, saavad konkurendid toodet kopeerides seda odavamalt toota ja edasi müüa kui leiutaja ise.¹²⁹ Selliselt ei ole võimalik leiutajal saada kasu oma idee väljaarendamisest ning väheneb motivatsioon leiutise avalikustamiseks. Patendid pakuvad lahendust eelkirjeldatud turuprobleemile, andes leiutajale piiratud ajavahemikuks monopoli leiutise üle, mis võimaldab hüvitada leiutajale tema intellektuaalse loometöö kulud, muuhulgas tagab konkurentsivõimaluse nõuda toote eest kõrgemat tasu kui tavapäraselt.¹³⁰ Järelikult ühiskond saab hüvena konkreetse innovatsiooniallika, mis eesmärki patendisüsteem tegelikult täitma peaks. Tulemuseks on ühiskonna hüvanguks leiutise edasiarendamine ning sellest omakorda uute leiutiste tootmine. Seejuures on võimalik konkreetse valdkonna või riigi innovatsiooni taset hinnata patenditaotluste ja väljastatud patentide arvu kaudu – mida rohkem patente, seda rikkalikum innovatsioonisüsteem. Kuid viimase osas tasub olla kohati skeptiline, sest on levinud praktika, et ettevõtted kasutavad patente pigem konkurentsipositsiooni kindlustamiseks kui oma innovatsiooniallika kaitseks.¹³¹

Täiendavalt on innovatsiooni edendamiseks ühiskond valmis andma leiutajale piiratud ajaks seadusliku monopoli vastutasuks vähemalt osaliselt leiutist puudutavate teadmiste eest, mis on pärast patendi kehtivusaja lõppemist üldsusele vabalt kättesaadavad.¹³² Seega põhineb patendisüsteem *quid pro quo* suhtel leiutaja ja ühiskonna vahel, mistõttu kui ühel hetkel üks osapooltest ei saa lubatud vastusooritust võib süsteemis tekkida tugevaid tõrkeid. Patendiomanik

¹²⁷ Bair, S. The Psychology of Patent Protection. — Connecticut Law Review 2015/48 (2), lk 303. Arvutivõrgus: https://digitalcommons.law.byu.edu/faculty_scholarship/98/ (08.03.2022)

¹²⁸ EÜKo T-691/14, *Servier SAS jt versus Euroopa Komisjon*, ECLI:EU:T:2018:922, p 234.

¹²⁹ Bair, S. (viide 127), lk 303.

¹³⁰ *Ibidem*, lk 304.

¹³¹ Rassenfosse, G.; Higham, K. (viide 60), lk 2.

¹³² Simon, B. M.; Sichelman, T. Data-Generating Patents. — Northwestern University Law Review 2017/111 (2), lk 385. Arvutivõrgus: <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/nulr/vol111/iss2/2/> (08.03.2022)

loobub leiutisega seotud ainuõiguste saamiseks oma teabeväärtusest.¹³³ Teisisõnu, patendi taotlemise käigus tuleb patenditaotlusesse märkida leiutisega seotud tehniline teave, mis heakskiidu korral avalikustatakse ning sellest saab kasu ühiskond tervikuna.¹³⁴ Selle eeliseks on asjaolu, et patendisüsteemid loovad jõulisi tulemusi ning juba avalikustatud leiutise järel võib areneda sellest parem leiutis, millest omakorda võib tekkida uus kaubaturg.¹³⁵

Kuigi patent võimaldab ühiskonnal saada kasu avalikke teadmistest, võimaldab see pakkuda ka patendiomanikele samaväärset teabevahetust. Kui patenditaotluses avalikustatud teabe osas väljendub ühiskonna kasutegur selles, et teabe pinnalt on võimalik jätkata olemasolevat innovatsiooniprotsessi ning rikastada ühiskonna teadmiste baasi, siis täidab avalikustamine ka patendiomanike informeerimise kohustust. Patenditaotluses avalikustatud teadmised pakuvad usaldusväärseid signaale patendiomaniku ja töö- ning tooteturgul osalejate vahel ehk need signaalid võimaldavad soodustada töötajate värbamisprotsesse, teha koostööd kolmandate osapooltega või ligi tõmmata investoreid.¹³⁶ Lisaks on võimalik konkurentidel tutvuda avaldatud patenditaotluste teabega, et keskenduda leiutise arendamise juures patenditaotlusest erinevatele aspektidele.¹³⁷ Selline lähenemisviis aitab kavandada intellektuaalomandi juhtimise strateegiat, sest alati võib keegi samal ajal arendada sama leiutist või ideed. Järelikult on muuhulgas teadmiste jagamistele patendid õigustatud, kuna aitavad välistada või äärmisel juhul hajutada patendirikkumisi või toodete kopeerimist.

Tähelepanuväärne on asjaolu, et kuigi ärisaladuse kaitset on seostatud sageli konkurentsitingimuste ja -eelistega, siis patendi ideoloogia kontekstis sarnast paralleeli otseselt ei selgu. Tulenevalt eeltoodud väidetest võib öelda, et patendi üldine eesmärk on leiutajale teatavate õiguste säilitamine, mille tagajärjel tekib soodne innovatsiooni areng ning teadmiste voog. Samas on tuntud patendinõunik Raul Kartus sõnastanud, et leiutise kaitsmine lähtub tehnikaalase innovatsiooni edendamise ja toetamisest selleks, et tuua turule rohkem ja paremaid tooteid ning soodustada investeerimist ja tehnoloogia siiret, ent patent iseseisvalt on eelkõige konkurentsivõistluse

¹³³ Asay, C. D. The Informational Value of Patents. — Berkeley Technology Law Journal 2016/31 (1), lk 265. Arvutivõrgus: [https://lawcat.berkeley.edu/search?p=035:\[\(bepress-path\)btj/vol31/iss1/7\]](https://lawcat.berkeley.edu/search?p=035:[(bepress-path)btj/vol31/iss1/7]) (13.03.2022)

¹³⁴ Asay, C. (viide 133), lk 264.

¹³⁵ Greenspoon, R. P.; Cottle, C. M. Don't Assume Can Opener: Confronting Patent Economic Theories with Licensing and Enforcement Reality. — Columbia Science and Technology Law Review 2011/12, lk 203. Arvutivõrgus: <https://academiccommons.columbia.edu/doi/10.7916/D83F505K> (08.03.2022)

¹³⁶ Asay, C. D. (viide 133), lk 265.

¹³⁷ Greenspoon, R. P.; Cottle, C. M. (viide 135), lk 203.

instrument¹³⁸, millega võib nõustuda kaasaegse turumajanduse kontekstis, arvestades intensiivset infotootlikkust ja -küllust. Seejuures on Euroopa Üldkohus leidnud, et patendiõigus edendab dünaamilist konkurentsi, õhutades ettevõtjaid investeerima uute või uuendatud toodete ja protsesside arendamisse.¹³⁹ Tänapäevases kontekstis võib sedastada, et intellektuaalomandi õigused ja konkurentsiõigus on omavahel märgatavas seoses ning soosivad sarnaseid eesmärgi – tarbijate heaolu ja ressursside tõhusa jaotamise edendamist.¹⁴⁰

Seega teenib ka patent ettevõtte kasumi saamise eesmärki ning tugevdab ettevõtte turupositsiooni. Viimase osas on püütud õigustada ka ärisaladuse kaitset, mille põhifookus peaks lähtuma konkurentsialastest eesmärkidest, kuid autori hinnangul on selline lähteviis ekslik. Kui asetada ärisaladuse kaitse leiutise konteksti, tuleks sarnaselt patendi eesmärkidele järeldada, et ärisaladuse kaitse teenib innovatsiooni ja tehnoloogilise siirde edendamise eesmärgi, kuid on seejuures vahend ettevõtte konkurentsivõime säilitamiseks ning kasumi tootmiseks. Võib nõustuda, et tulenevalt ärisaladuse kaitseobjektide laialdasest varieeruvusest, sõltub konkreetne ärisaladuse kaitse ideoloogiline kontseptsioon konkreetsest kaitseobjektist.

2.2. Ärisaladuse kaitse ideoloogia

Ärisaladuse märgatav tähtsus ja vajalikkus leiutise kaitses on tõstatanud vajaduse määratleda milline õiguslik ideoloogia on saanud aluseks ärisaladuse õiguskaitse kujunemisel. Selgus õigusliku lähtekoha osas võimaldab mõista ärisaladuse paiknemist intellektuaalomandi süsteemis ning selle märgatavat sünergiat patendikaitsega. Kuna ärisaladust ei ole käsitletud traditsioonilise intellektuaalomandina ning selle fundamentaalne õiguskaitse regulatsioon on tekkinud viimase kümne aasta jooksul, on peamiselt arutletud, kas ärisaladuse õiguskaitse alused tulenevad omandiõigusest või deliktiõigusest kõlvatu konkurentsi kontekstis.¹⁴¹ Samas on asjakohane hinnata, kas ärisaladuse kaitse ideoloogia alused on võimalik tuletada sarnaselt patendiõiguse ideoloogiale. Lisaks aitab ärisaladuse ideoloogia mõistmine piiritleda teistesse õigushüvedesse sekkumise intensiivsuse vajaduse, nagu võimalik innovatsiooni pärssimine, võimatu konkurents

¹³⁸ Kartus, R. Leiutiste kaitsmine. – Patendiamet 2017, lk 4. Arvutivõrgus: <https://www.epa.ee/et/valjaanded-leiutistest/raul-kartus-leiutiste-kaitsmine> (08.04.2022)

¹³⁹ EÜKo T-691/14, *Servier SAS jt versus Euroopa Komisjon*, ECLI:EU:T:2018:922, p 235.

¹⁴⁰ *Ibidem*, p 235.

¹⁴¹ Menell, P. S.; Lemley, M. A.; Merges, R. P., Balganes, S. (viide 23), lk 43.

turul või töötajate liikumisvabaduse piiramine. Ärisaladuse ja patendi õiguskaitsse kombineerimise osas tuleks kontseptualiseerida ärisaladuse õiguslik teooria lähtuvalt intellektuaalomandi alustest.

Peamiseks takistuseks ärisaladuse paigutamisel intellektuaalomandi kategooriatesse on täheldatud selle ainuõiguse kontseptsiooni puudumist. Nii loomuõiguslik kui ka utilitaarne lähenemisviis võimaldavad intellektuaalset loometööd käsitleda omandiõigusena, sest vastasel juhul poleks võimalik leiutisega teostada vastastike tehinguid ühiskonna hüvanguks. Kuigi ärisaladuse omandiõiguse küsimus ei ole antud töö fookuses, tuleb lisada, et ärisaladuse osas on eelkõige problemaatiline nende piiritlemine omandiõigusega mitte tulenevalt abstraktsetest kaitseobjektidest, vaid salastatuse aspektist. Seda enam, et kaasaegses intellektuaalomandi kaitses on seatud kahtluse alla, kas intellektuaalomandi kaitseobjekt peab tingimata oma sisult vastama omandiõiguse kontseptsioonile.¹⁴² Seejuures, erinevalt traditsioonilise omandiõiguse olemasolust, nõuavad intellektuaalomandi teosed nende tõhusaks kasutamiseks teatavat ainukontrolli¹⁴³, mida on võimalik täheldada samuti ärisaladuse kaitse osas.

TRIPS-lepingu art 39 sõnastuse järgi /.../ „füüsilistel ja juriidilistel isikutele peab olema võimalus takistada nende seadusliku kontrolli all oleva teabe“ /.../ on võimalik järeldada, et tegemist ei ole mitte lihtsalt salajase teabe avalikustamise vältimisega, vaid konkreetne isik peab sellise teabe üle omama seaduslikku kontrolli. Seadusliku kontrolli element võimaldab järeldada, et see salastatud teave peab olema isiku valduses, mis ei välista otseselt omandi olemasolu. Kuigi õigusaktide tasandil ärisaladusele omandiõigust ei tagata, on reaalselt võimalik ärisaladust siiski kontseptualiseerida mingis ulatuses omandiõiguse küsimuseks. Sellest hoolimata, isegi kui välistada ärisaladuse osas omandiõiguse olemasolu ja seostada need ebaausa konkurentsi vastase võitlusvahendiga, ei ole kunagi väidetud, et ebaausa konkurentsi eest kaitsmiseks oleks vaja konkreetsele isikule tagada ärisaladuse omandi ainuõigus.¹⁴⁴ Seega näib, et ärisaladuse ja ebaausa konkurentsi seostamine ei nõua keskendumist ärisaladuse omandi kaitsesele, mis ühtib ärisaladuste kaitse direktiivis sätestatuga, et nimetatud direktiiviga ei anta ainuõigust ärisaladusena kaitstavale teabele.¹⁴⁵ Järelikult ainuõiguse puudumine ei saa olla takistavaks asjaoluks, mis välistab ärisaladuse kuuluvuse intellektuaalomandi süsteemi.

¹⁴² Rognstad, O. A. (viide 119), lk 48.

¹⁴³ Gosseries, A.; Marciano, A.; Strowel, A. (viide 61), lk 33.

¹⁴⁴ Aplin, T. *The Limits of EU Trade Secret Protection*. Sandeen, S.; Rademacher, C.; Ohly, A. *Research Handbook on Information Law and Governance*. United Kingdom: Edward Elgar Publishing 2021, lk 179.

¹⁴⁵ Ärisaladuste kaitse direktiiv 2016/943, põhjendus 16.

Kuigi intellektuaalomandi süsteemis võimaldab ainuõigus välistada kolmandate isikute teatud tegevused, ei pea ainuõigus olema absoluutne, et premeerida ja stimuleerida innovatsiooni, vaid peaks pigem tagama teatud eelise uue idee väljaarendamise eest.¹⁴⁶ See võib väljenduda teatud konkureerivate tegevuste piiramises või mehhanismides, mis võimaldavad leiutise avalikustamise järel tagada seaduslik kontroll leiutisega seotud teabele. Samas, kui vaadelda loomeprotsesside tooteid, mis vajavad oma arengu põhietappides teatud isolatsiooni või kaitset liigsete sekkumiste eest, võib nende sunniviisiline avalikustamine osutada nii häirivaks, et takistab nende ideede täielikku tõhusat kasutamist.¹⁴⁷ Kahtlemata võib avalikustamine olla teatud määral pärssiv ja hukata mõne idee enne, kui see teostatakse, ent järeldada seetõttu vajadust tagada ärisaladusele eksklusiivne omandiõigus oleks üsna primitiivne ning õiguslikult ebakorrektna lahendus. Samuti välistaks selline otsus tulevikus võimaluse kaaluda, sarnaselt teistele intellektuaalomanditele, käsutusliku ainuõiguse kohaldamist ka ärisaladusega seotud rikkumiste kontekstis.

Ärisaladuse kaitse kontseptsiooni määratlemiseks kaasaegses intellektuaalomandi süsteemis võtab autor lähtekohaks järgmised väited:

- Ärisaladuse üle seadusliku kontrolli omaval isikul on teatud mõttes omandiõigus oma majanduslikult väärtuslikule salajasele äriteabele.
- Ärisaladuse õiguskaitse intellektuaalomandi valdkonnas võimaldab täiendavalt patentidele stimuleerida innovatsiooniprotsessi, sest vastasel juhul loobuksid leiutajad investeringutest uuendustesse või teeksid tarbetuid jõupingutusi oma uuenduste varjamiseks.
- Ärisaladuse õiguskaitse soodustab teadmiste jagamist kolmandate osapooltega, sest võimaldab kuritarvitamise korral rakendada seaduses sätestatud õiguskaitsevahendeid.
- Ärisaladus soodustab patendi avalikustamist, kuivõrd ärisaladusega on võimalik kaitsta leiutisega seotud teavet, mistõttu aitab see kaitsta leiutist kuritarvitamiste või majandusspionaaži eest.

¹⁴⁶ Lemley, M. A. The Surprising Virtues of Treating Trade Secrets as IP Rights. — Stanford Law Review 2008/61 (2), lk 330. Arvutivõrgus: <https://www.stanfordlawreview.org/print/article/the-surprising-virtues-of-treating-trade-secrets-as-ip-rights/> (20.03.2022)

¹⁴⁷ Gosseries, A.; Marciano, A.; Strowel, A. (viide 61), lk 33.

Ärisaladuse kaitseks antakse õigused samal põhjusel mis patendiõiguses, et julgustada investeerimist teadus- ja aredustegevusse, mille tulemuseks on kaubanduslikku väärtust omav teave.¹⁴⁸ Konfidentsiaalse teabe varguse eest kaitsmine julgustab investeerima selle teabe kasutamisesse leiutistes. Innovatsiooni stimuleerimine on seotud ärisaladuse teoreetilise omandisarnase käsitlusega¹⁴⁹ ning kuna ärisaladuse üle seadusliku kontrolli omamise aspekt võimaldab tuletada selle sarnasuse omandiga, tuleks ärisaladust pidada patentide täiendavaks mehhanismiks. Seega kuivõrd patent tagab leiutisele ainuõiguse, ei ole leiutisega seotud teave ärisaladusena kaitstud eksklusiivse ainuõigusega, vaid väärrib kaitset kui kellegi valduses olev immateriaalne objekt, mille omandamine on võimalik ebaausate konkurentsivõtete kaudu.

Patendiõiguse üks eeldusi on, et patendi andmine on leiutaja ja ühiskonna vaheline ühekordne tehing, mille tulemusena rikastatakse ühiskondlike hüvesid. Täheldatud on, et sarnaselt patendiõigusele edendab ka ärisaladus samu ühiskondlike hüvesid ehk ärisaladuse avaldamata jätmise ei tähenda, et ühiskond jääb ilma igasugusest vastusooritusest. Ärisaladus tagab seaduslikule omanikule õiguse piirata nendele ligipääsu, kuid teisest küljest stimuleerib teabe varjamine innovatsiooni edaspidist arengut ja teadustööd ehk intellektuaalse loomingu tootlikkust.¹⁵⁰ Võrreldes leiutise tervikliku avalikustamisega ei ole ärisaladuse puhul võimalik kellegi teise ideed aluseks võtta või reprodutseerida¹⁵¹, mistõttu tuleb mingisugune uus lahendus töötada välja iseseisvate jõupingutuste kaudu. Kuigi teadmiste jagamine soodustab innovatsiooni, võib olla vaieldav kas kaasaegses digitaalmaailmas ning infokülluses osade teadmiste jagamata jätmise avaldab negatiivset mõju teadmussiirele ning ei täida innovatsiooni edendamise eesmärke, kuid selle kinnitamine nõuab täiendavate valdkonnapõhiste aspektide analüüsimist.

Patendiõiguse ja ärisaladuse õiguskaitse kontseptsiooni peamine erinevus on avalikustamise kriteerium. Esimesel juhul tuleb patenditaotluses avalikustada kõik leiutisega seotud detailid, kuid teisel juhul tagatakse õiguskaitse vaid siis, kui väärtuslik teave on asjakohaste meetmetega kaitstud avalikustamise eest. Patendisüsteemi avalikustamise selge eesmärk on uute teadmiste levitamine, sealhulgas panustamine ühiskonna teadmiste pagasisse.¹⁵² Seega võiks esmalt järeldada, et ärisaladus vastupidiselt ei soodusta teadmiste jagamist, isegi juhul kui salastatus tagab tegelikult

¹⁴⁸ Lemley, M. A. The Surprising Virtues of Treating Trade Secrets as IP Rights (viide 146), lk 326.

¹⁴⁹ Menell, P. S.; Lemley, M. A.; Merges, R. P., Balganes, S. (viide 23), lk 46.

¹⁵⁰ Balsam, J. (viide 86), lk 511.

¹⁵¹ *Ibidem*, lk 511.

¹⁵² Lemley, M. A. The Surprising Virtues of Treating Trade Secrets as IP Rights (viide 146), lk 332.

innovatsiooni arengu. Kuid põhjalikumal analüüsil selgub, et sarnaselt patentidele eksisteerib teadmiste jagamise element ka ärisaladuse ideoloogias.¹⁵³ Klassikaline väljund selleks on olukord, kus leiutise arendamiseks otsitakse investeringuid, mille saamiseks tuleb jagada teadmisi teise osapoolega ehk investoriga. Tegemist ei ole küll avalikkusega laiemas mõttes, kuid kirjeldatud viis sisaldab siiski elemente ärisaladusega kaitstud teadmiste jagamisest suurema huvigruppiga kui teavet kontrollivad isikud.

Kuid autori hinnangul võimaldab ärisaladus paradoksaalsel kombel jagada teadmisi ka avalikkusega. Kui patenditaotluses märgitud leiutis avalikustatakse, on igaühel võimalus leiutisega tutvuda ning veenduda leiutise uudsuses ja kasulikkuses. Kuid ärisaladust sisaldava leiutise avalikustamine ei tähenda automaatselt ärisaladuse avalikustamist ning õiguskaotamist. Pigem tuleb tuvastada, kas selline ärisaladus on isikule ilmne või sisaldub dešifreerimata kujul leiutises.¹⁵⁴ Võimalik, et teatud juhtudel on leiutise olemus selline, mis võimaldab hõlpsamini aru saada, kuidas seda leiutist valmistada, mistõttu ei ole leiutaja aldis oma leiutist avalikustama ega patenti taotlema, sulgedes avalikkuse vajaduse uute teadmiste ees. Sealjuures, kui osa leiutisest on võimalik kaitsta ärisaladusega, tekib leiutajal suurem huvi leiutist ühiskonnaga jagada. Patendid võivad kaitsta leiutise nähtavaid omadusi ning ärisaladus teavet või protsesse leiutise hooldamiseks või optimaalseks funktsioneerimiseks.¹⁵⁵ Järelikult ärisaladuse kaitse soodustab uute leiutiste jõudmist turule, millega rikastatakse samaaegselt ühiskonna teadmiste kogumikku. Sel põhjusel sarnaneb ärisaladuse õiguskaotuse ideoloogia patendiõiguse utilitaarse lähenemisviisiga.

Ärisaladuse kuuluvust intellektuaalomandi valdkonda on võimalik õigustada ärisaladuse õiguste kogumikuna, mille sisu moodustab kaitse võimaliku avalikustamise eest. Seega võib pidada traditsioonilise patendiõiguse ja kaasaegse ärisaladuse omandikaitse kontseptsiooni ainsaks erinevuseks nende õiguste kogumiku sisu ja ulatust.¹⁵⁶ Kuigi ärisaladuse puhul on keeruline ette kujutada, et on võimalik välistada kolmandate isikute poolt nende kasutamine salastatuse tõttu, on võimalik reguleerida ärisaladuse kaitset läbi teatud õiguste, mille aluseks on intellektuaalomandi kontseptsioon. Lähtuma ei peaks mitte aspektist, et ärisaladuse kaitse aluseks on selle

¹⁵³ Lemley, M. A. The Surprising Virtues of Treating Trade Secrets as IP Rights (viide 146), lk 333.

¹⁵⁴ Menell, P. S.; Lemley, M. A.; Merges, R. P., Balganes, S. (viide 23), lk 72.

¹⁵⁵ Spina Ali, G.; Yu, R. (viide 89), lk 10.

¹⁵⁶ Risch, M. Why Do We Have Trade Secrets? — Marquette Intellectual Property Law Review 2007/11 (1), lk 19. Arvutivõrgus: <https://scholarship.law.marquette.edu/iplr/vol11/iss1/1/> (12.04.2022)

informatsiooniline omand, vaid ärisaladuse omandikaitse on seotud selle salastatud olemusega.¹⁵⁷ Seega selle asemel, et keskenduda intellektuaalomandi küsimuses ärisaladuse võrdlemisele tegeliku omandiga, võiks keskenduda omandiõiguse kitsendamise aspektile (nt maatükile on võimalik seada piiranguid ohustatud loomaliikide olemasolu korral) ja tuletada sellest analoog immateriaalse vara suhtes¹⁵⁸, sest ka ärisaladuse puhul on tegemist ligipääsu piiramisega teabele, mis sarnaneb omandiõiguse piiranguga. Seega on ärisaladuse puhul tegemist õigusega hoida teatud teavet saladuses ja saada selle eest vastutasuks vääriline õiguskaitse.

Patentide ja ärisaladuste doktriinid on pidevas seoses tulenevalt, et leiutist või mingit uuendust on võimalik kaitsta erinevate kaitsevormidega. Traditsiooniliselt on patente ja ärisaladusi võrreldud kui teineteise alternatiive ehk leiutaja peab langetama otsuse ainult ühe kaitsevormi kasuks.¹⁵⁹ Seejuures on leiutajate ja teadlaste seas levinud arusaam, et võimalusel tuleks eelistada patendi kaitset ärisaladuse kaitsele.¹⁶⁰ Empiirilisi uurimistöid kahe kaitsevormi kombineerimisest esineb vähe ning õiguskirjandus on seni keskendunud peamiselt nende kahe kaitsevormi kontrastide võrdlusele, kuid arvestades Venemaa agressiooni võimalikku mõju intellektuaalomandi õiguskaitsele tuleks viivitamatult käsitleda patendi ja ärisaladuse kaitsevormide integreerimise võimalust, et vältida teadus- ja arendustöö seiskumist ning tagada ühiskonna hüvede soodustamine.

Innovatsioonipoliitika vaatenurgast on ärisaladuste ja patentide vahelise seose mõistmine ülioluline, et ennustada erinevate valdkondade ja riikide õiguste muutuste mõju intellektuaalomandi kaitsestrateegiale. Kui käsitleda neid kahte kaitsevormi alternatiividena, võivad erinevate seadusaktide muudatused mõjuda selliselt, et eelistatakse ühte kaitsevormi rohkem kui teist tulenevalt teise kaitsevormi nõrgenemisest. Võib eeldada, et ärisaladuste seaduste tugevdamine muudab ärisaladuse kaitsevormi soodsamaks ning patentide taotlemise keerulisemaks, näiteks biotehnoloogia või infotehnoloogia leiutiste puhul.¹⁶¹ Seevastu kui patendi

¹⁵⁷ *Ibidem*, lk 22.

¹⁵⁸ Risch, M. (viide 156), lk 24.

¹⁵⁹ Price, W. N. II. (viide 121), lk 1616.

¹⁶⁰ Bambauer, D. E. Secrecy is Dead - Long Live Trade Secrets. — *Denver Law Review* 2016/93 (4), lk 837. Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2845941 (01.02.2022)

¹⁶¹ Linton, K. The Importance of Trade Secrets: New Directions in International Trade Policy Making and Empirical Research. — *Journal of International Commerce & Economics* 2016, lk 12. Arvutivõrgus: https://www.usitc.gov/publications/332/journals/katherine_linton_importance_of_trade_secrets_0.pdf (10.03.2022)

ja ärisaladuse kaitset kasutatakse teineteise täiendusena, võib eeldada, et need reageerivad õigusaktide ja poliitiliste muudatuste suhtes sarnaselt¹⁶² ning ei tekita välistavat konkurentsi.

Patendiõigus ei ole absoluutne eelisõigus, vaid sellega tuleb arvestada kooskõlas tema ülesandega ühiskonnas¹⁶³ ja leida tasakaal teiste valdkondade eesmärkidega. Patente ja ärisaladusi on võimalik kasutada samaaegselt leiutise kaitsmisel seni, kuni need ei kaitse täpselt sama osa või detaili leiutisest. Ärisaladuste õiguskaitse edendab intellektuaalomandi õiguste eesmärke ning selle ideoloogia sarnaneb märgatavalt patendiõiguse kontseptsioonile, mis võimaldavad luua uue intellektuaalomandi kaitsestrateegia, mille täpsematele aspektidele keskendutakse järgmises peatükis.

¹⁶² Linton, K. (viide 161), lk 12.

¹⁶³ EÜKo T-691/14, *Servier SAS jt versus Euroopa Komisjon*, ECLI:EU:T:2018:922, p 237.

3. PATENDIKAITSE INTEGRERIMINE ÄRISALADUSE KAITSEGA

3.1. Ärisaladuse kaitsega seotud õiguste jõustamine

Leiutise uue õiguskaitsevormi arendamisel on esmalt oluline tuvastada milline seos valitseb ärisaladuse ja intellektuaalomandi õiguste jõustamisdirektiivi vahel. Kuigi on selge, et jõustamisdirektiiv laieneb patendiga seotud õiguste jõustamisel, valitseb teatav ebamäärasus selle kohaldamisel ärisaladuse kaitse osas. Jõustamisdirektiiv on otseselt seotud TRIPS-lepinguga, sest täiendab viimast erimeetmetega õiguskaitsevahendite jõustamise osas. Nii nagu patentide puhul, on ka ärisaladuse kaitstes asjakohased TRIPS-lepingu sätted, kuivõrd nendega sätestatakse minimaalsed õiguskaitseenõuded ärisaladuse kaitseks.

Nimetatud õigusaktide koostamise ajal kuni tänapäevani puudub rahvusvahelisel tasandil konsensus selles osas, kas ärisaladuse õiguskaitse on hõlmatud muuhulgas intellektuaalomandi süsteemi õiguskaitsega. Seda enam, et ärisaladus ei ole õiguslikult käsitletav ainuõigusena, olenemata nende arvukatest sarnasustest teiste intellektuaalomandi liikidega ning süsteemi eesmärkidega. Nii tööstusomandi kui ka ärisaladuse puhul on tegemist intellektuaalse töö tulemustega, rahalist väärtust omavate hüvedega, mille väljatöötamiseks on tehtud investeeringuid, ning nende hüvede rikkumise tagajärjed ja tagajärgede kõrvaldamiseks sobivad õiguskaitsevahendid on sarnased.¹⁶⁴ Peamine probleem tõusetub sellest, et jõustamisdirektiiv ega ärisaladuste kaitse direktiiv ei välista ärisaladuse kuuluvust intellektuaalomandi valdkonda.

TRIPS-leping on loodud intellektuaalomandi õiguste kaitseks, kuid sätestab ärisaladusele kaitse kõlvalu konkurentsi vaatenurgast, mistõttu tekib konflikt ärisaladuste kaitse direktiivi ja jõustamisdirektiivi eesmärkide kohaldamisulatuses. Täpsemalt sätestab jõustamisdirektiiv, et nimetatud direktiivi rakendusvaldkonda tuleb defineerida võimalikult laialt, et see kataks kõik intellektuaalomandi õigused, mis on hõlmatud EL liikmesriikide siseriiklikes seadustes, ega välista, et liikmesriigid võivad laiendada jõustamisdirektiivi sätteid siseriiklikel põhjustel, lisades punkte ebaausa konkurentsi kohta.¹⁶⁵ Kuid on tähelepanuväärne, et ärisaladuste kaitse direktiivi kohaselt ärisaladuse õiguskaitse ei tohiks mõjutada ühegi teise valdkonna asjaomase õiguse,

¹⁶⁴ Värvi, A. (viide 72), lk 419.

¹⁶⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2004/48/EÜ, põhjendus 13.

sealhulgas intellektuaalomandi õiguse ja lepinguõiguse kohaldamist, ning kui jõustamisdirektiivi ja ärisaladuste kaitse direktiivi kohaldamisalad kattuvad tuleb pidada ärisaladuste kaitse direktiivi ülimuslikuks.¹⁶⁶ Seega esmasel tõlgendamisel võiks järeldada, et intellektuaalomandi õiguste jõustamisdirektiiv ärisaladuse õiguskaitse osas ei kohaldu. Seejuures on vastuoluline antud järelduse osas asjaolu, et kuigi TRIPS-leping võimaldab selgelt järeldada, et ärisaladuse kaitse on hõlmatud intellektuaalomandiga, pole võimalik ärisaladuse kaitse direktiivi kohaselt kohaldada ärisaladuse kaitsele intellektuaalomandi õiguste jõustamisdirektiivi.

TRIPS-lepingu eesmärk on tagada nõuetekohane intellektuaalomandi õiguste kaitse ning selle art 1 kohaselt mõistetakse termini „intellektuaalomand“ all kõiki intellektuaalomandi kategooriaid, mida käsitletakse II jao osades 1-7, millest 7. osa moodustab avalikustamata teabe ehk ärisaladuse kaitse. Võrreldes TRIPS-lepinguga ei selgu jõustamisdirektiivist intellektuaalomandi kaitseobjektide ulatust. Tegemist on olulise puudusega, mis võimaldab lähtuvalt intellektuaalomandi ainuõiguse printsiibist justkui välistada ärisaladused jõustamisdirektiivi rakendusala. Seejuures on ärisaladuste kaitse direktiiv sätestanud, et innovatsiooni üks kaitsmise viis on intellektuaalomandiõigused ning teine viis on piirata juurdepääsu ettevõtja jaoks väärtuslikele teadmistele innovatsiooni tulemuste omandiõiguse tagamiseks.¹⁶⁷

Mõlemal juhul on tegemist mingisuguse omandiõigusega, mis kas avalikustatakse või millele piiratakse juurdepääsu ning mõlemal juhul on lähtekohaks innovatsiooni kaitse, mis on intellektuaalomandi süsteemi vundament. Seega võiks järeldada, et ärisaladus kuulub intellektuaalomandi kategooriasse, kuid ei ole kaitstud iseseisva ainuõiguse kaudu. Selguse loomiseks peaks ärisaladuste kaitse direktiivi sõnastust kohandama selliselt, mis tagaks ühtse arusaama ärisaladuse õiguslikust iseloomust ning kas õiguskaitse peaks kuuluma rangelt intellektuaalomandi normide valdkonda või tuleks lähtuda ebaausa konkurentsi normidest.

Ärisaladuste kaitse direktiivi art 6 sätestab, et liikmesriigid näevad ette ärisaladuse rikkumise osas tsiviilõiguslike õiguskaitsevahendite kättesaadavuse tagamiseks vajalikud meetmed, menetlused ja õiguskaitsevahendid. Kui võrrelda ärisaladuste kaitse direktiivi 3. peatükis sätestatud meetmeid, menetlusi ja õiguskaitsevahendeid jõustamisdirektiiviga, on need omavahel üsna sarnased, välja

¹⁶⁶ Ärisaladuste kaitse direktiiv 2016/943, põhjendus 39.

¹⁶⁷ Ärisaladuste kaitse direktiiv 2016/943, põhjendus 1.

arvatud mõned erinevused. Täheldatud on, et ärisaladuste kaitse direktiivi regulatsiooni koostamise ajal lähtuti õiguskaitse jõustamismeetmete osas suuremal määral jõustamisdirektiivist, mis tähendaks justkui õigussätete dubleerimist, kuivõrd osa sätteid võeti üle muutmata kujul, osa sätteid modifitseeritud kujul ning osa sätteid jäeti direktiivist välja.¹⁶⁸ Esiteks puuduvad ärisaladuste kaitse direktiivis kohustused, mis puudutavad meetmeid tõendite säilitamiseks või intellektuaalomandi õigusi rikkuvate kaupade ja teenuste päritolu ja turustusvõrkude osas korralduste saamiseks.¹⁶⁹ Teiseks on ärisaladuste kaitse direktiivist välja jäetud õiguskaitsevahend, milleks on võimalus teha ajutisi või lõplikke ettekirjutusi vahendajate suhtes, kelle teenuseid kasutatakse ärisaladuse rikkumiseks.¹⁷⁰ Täiendavalt, mis puudutab õigusasutuste otsustamispädevust ajutiste või lõplikke õiguskaitsevahendite lubamise osas, siis erinevalt jõustamisdirektiivist on ärisaladuste kaitse direktiivis selgelt välja toodud tegurid, mida tuleks eeltoodud õiguskaitsevahendite proportsionaalsuse hindamisel arvesse võtta.¹⁷¹

Kuid vaatamata nimetatud erinevustele esineb arvukaid sarnasusi ajutiste ja ettevaatusabinõude, lõplike ettekirjutuste, parandusmeetmete ja kahjutasude määramise osas, mis justkui viitaks selgelt intellektuaalomandi alasele regulatsioonile.¹⁷² Samas Euroopa Komisjoni hinnangul ei ole võimalik jõustamisdirektiivis sätestatud meetmeid kohaldada ärisaladuse õiguskaitse osas, kuna tegemist ei ole iseseisva ainuõigusega ega traditsioonilise intellektuaalomandiga.¹⁷³ Sellel põhjusel otsustati ärisaladuse õiguskaitsega seotud jõustamismeetmed eraldada jõustamisdirektiivist, mis ei lahenda vastuolu TRIPS-lepinguga. Lisaks võib jõustamissätete eraldamine mitme direktiivi vahel raskendada teatud määral kohtuvaidluste läbiviimist. Täpsemalt võib see kaasa tuua ühe hagiavalduse puhul erinevate jõustamismeetmete kohaldamise, kuna ärisaladuse rikkumine võib muuhulgas hõlmata ka teisi intellektuaalomandi rikkumisest tulenevaid nõudeid. Võimaliku lahendusena oleks võinud jõustamisdirektiivi sätteid laiendada ka ärisaladuse rikkumisele, kuid selles osas on Euroopa Komisjon märkinud, et ärisaladusega seotud kohtuvaidlused on enamasti reguleeritud tavapärase tsiviilõiguslike kohtumenetlussätete kaudu ega pea vajalikuks täiendavalt

¹⁶⁸ Riis, T.; Schovsbo, J. To Be and Not to Be an IPR – The Protection of Trade Secrets in the EU. – University of Copenhagen Faculty of Law Legal Studies Research Paper Series, paper no. 2019-71, lk 2. Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3347705 (16.03.2022)

¹⁶⁹ Aplin, T. (viide 144), lk 177.

¹⁷⁰ *Ibidem*, lk 177.

¹⁷¹ *Ibidem*, lk 177.

¹⁷² *Ibidem*, lk 177.

¹⁷³ Abell, M.; Wayne, W. The Protection of a Franchisor's Know-How under the Proposed EU Trade Secrets Directive. — International Journal of Franchising Law 2015/13 (2), lk 39. Arvutivõrgus: http://heinonline.org/hol-cgi-bin/get_pdf.cgi?handle=hein.journals/intjoflw13§ion=10 (16.03.2022)

laiendada jõustamisdirektiivi sätteid.¹⁷⁴ Mitmed argumendid liikmesriikide olemasoleva kohtupraktika ja seadusandluse kohta ning toetumine ainuõiguse printsiibile olid peamised põhjused, mis muutsid Euroopa Komisjoni hinnangul jõustamisdirektiivi kohaldamise ärisaladuse osas võimatuks.

Tuleb tõdeda, et ärisaladuste kaitse direktiiv ei reguleeri suhet jõustamisdirektiiviga piisavalt selgelt. Probleemne on asjaolu, et ärisaladuste kaitse direktiivi põhjendused võimaldavad järeldada, et põhimõtteliselt on võimalik jõustamisdirektiivi kohaldada ka ärisaladuse kaitse suhtes ning ainult juhul, kui kahe direktiivi kohaldamisalad kattuvad, on ärisaladuste kaitse direktiiv *lex specialis*. Sarnase järelduse võimaldab teha ka eelnev arutelu. Kuid on täheldatud, et sellist tõlgendust on raske ühildada ärisaladuste kaitse direktiivi eesmärgiga, milleks on eelkõige reguleerida ausa konkurentsivastast tegevust ning tagada siseturu tõrgeteta toimimine.¹⁷⁵ Kuivõrd suuremas ulatuses on pälvinud heakskiitu seisukoht, et jõustamisdirektiivi ei ole võimalik laiendada ärisaladuse kaitse osas, oleks vajalik teatud õigusaktide vaheliste vastuolude välistamiseks sarnane seisukoht sätestada ka ärisaladuste kaitse direktiivis. Selle ettepaneku elluviimine tagaks teatava õigusselguse ka ärisaladuse õigusliku iseloomu osas ning soodustaks õigusnormide kooskõlalist tõlgendamist.

3.2. Leiutise erinevad aspektid

3.2.1. Pöördprojekteerimise õiguse piiramine

Pöördprojekteerimine on seaduslikult omandatud toote lahti võtmine, et saada aru kuidas antud toode on valmistatud või kuidas see töötab.¹⁷⁶ Peamine initsiatiiv pöördprojekteerimiseks tuleneb vajadusest saada kätte mingisugune teave, mis ei ole üldsusele avalikustatud. Seaduslik alus teatud juhtudel pöördprojekteerimise praktika lubamiseks tuleneb TRIPS-lepingu art-st 7, mis loob

¹⁷⁴ European Commission Staff Working Document. Impact Assessment SWD (2013) 471 final (viide 79), lk 268.

¹⁷⁵ Knaak, R.; Kur, A.; Hilty, R. Comments of the Max Planck Institute for Innovation and Competition of 3 June 2014 on the Proposal of the European Commission for a Directive on the Protection of Undisclosed Know-How and Business Information (Trade Secrets) against their Unlawful Acquisition, Use and Disclosure of 28 November 2013, Com (2013) 813 Final. — International Review of Intellectual Property and Competition Law 2014/45 (8), lk 5. Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2464971 (16.03.2022)

¹⁷⁶ Menell, P. S.; Lemley, M. A.; Merges, R. P., Balganes, S. (viide 23), lk 61.

tasakaalu avalikkuse ja intellektuaalomandi õiguste valdaja huvide vahel.¹⁷⁷ Selle kohaselt intellektuaalomandi õiguskaitse ja õiguste kaitsmine peaksid kaasa aitama tehnoloogiliste uuenduste edendamisele, tehnoloogia edastamisele ja levitamisele, tehnoloogiliste teadmiste tootjate ja tarbijate vastastikku kasu saamisele viisil, mis viib sotsiaalsele ja majanduslikule heaolule ning õiguste ja kohustuste tasakaalustatusele. Lühidalt on tegemist peamiselt innovatsiooni soodustamise ning teabevahetuse eesmärkidega.

Patendiõiguses pöördprojekteerimise õigust selgesõnaliselt ei eksisteeri¹⁷⁸, mistõttu ei ole pöördprojekteerimine patendiõiguses otseselt keelatud. Kuivõrd patendi saamise tingimuseks on avalikustada leiutisega seotud teave ja selle tehnilised spetsifikatsioonid, puudub vajadus patenditud leiutist pöördprojekteerida, et saada aru kuidas see töötab.¹⁷⁹ Patenditaotluse avalikustamine võimaldab saada piisavat teavet patendinõudluse objekti kohta, et vastava valdkonna spetsialist oskaks konkreetset leiutist valmistada ning kasutada. Kuid, kui keegi soovib patendiga kaitstud leiutist pöördprojekteerida, ei keela patendiõigus sellist tegevust.¹⁸⁰

Seevastu on pöördprojekteerimine ärisaladuse puhul selgesõnaliselt reguleeritud ning ärisaladuste kaitse direktiivi art 3 lg 1 kohaselt tuleks pidada seaduslikult omandatud toote pöördprojekteerimist teabe saamise õiguspäraseks viisiks, lähtuvalt innovatsiooni huvidest ja konkurentsi soodustamisest.¹⁸¹ Pöördprojekteerimist on peetud ärisaladuse kaitse kõige olulisemaks nõrkuseks võrreldes patendikaitsega.¹⁸² Seejuures on pöördprojekteerimise lubatavus tekitanud mitmeid kahtlusi ärisaladuse kaitseinstituudi tõhusaks toimimiseks. Ärisaladuse ja patendi kombineerimise seisukohast on oluline selgitada, kas on võimalik välistada pöördprojekteerimise lubatavus ärisaladuse kaitse osas tulenevalt leiutise aspektidest, eelkõige selle avalikustamise kohustusest.

¹⁷⁷ Mathurotpreechakun, W. Equilibrium of Intellectual Property Rights Under Fair Use: Case Study of Copyright Law and Trade Secrets Law Derivation of Reverse Engineering in Developing Countries. — International Journal of Crime, Law and Social Issues 2019/6 (1), lk 108. Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3546322 (15.03.2022)

¹⁷⁸ Evans, T. M. Reverse Engineering IP. — Marquette Intellectual Property Law Review 2013/17 (1), lk 89. Arvutivõrgus: <https://scholarship.law.marquette.edu/iplr/vol17/iss1/1/> (15.03.2022)

¹⁷⁹ *Ibidem*, lk 90.

¹⁸⁰ Ohly, A. Reverse Engineering: Unfair Competition or Catalyst for Innovation?. Pyrmont, W.P.z.W.u.; Adelman, M. J.; Brauneis, R.; Drexler, J.; Nack, R. Patents and Technological Progress in a Globalized World. Berlin: Springer 2009, lk 543.

¹⁸¹ Ärisaladuste kaitse direktiiv 2016/943, põhjendus 16.

¹⁸² Menell, P. S.; Lemley, M. A.; Merges, R. P., Balganes, S. (viide 23), lk 94.

Ärisaladuse osas on pöördprojekteerimise õigust võimalik piirata lepinguõigusega, kuid leiutajaid, kes soovivad lepingu alusel piirata patentimata toote pöördprojekteerimist, võib ohustada sellise kokkuleppe tühisus, kuivõrd ärisaladuse puhul pöördprojekteerimise keelamine on otseselt vastuolus avalikkuse huvidega.¹⁸³ Lisaks, leiutis avalikustatakse ja on kättesaadav kõikidele huvipooltele kasutamiseks. Sellises olukorras pole võimalik kõikide huvipooltega kokkuleppeid sõlmida, mis välistaksid pöördprojekteerimise õiguse. Seetõttu, kui leiutis on patenditud, kuid osa sellest on kaitstud ärisaladusega, ei saa välistada selle avalikustamist pöördprojekteerimise kaudu, kui puuduvad vastavad piirangud, mis arvestaksid leiutise iseloomu. Seega oleks asjakohane kaaluda, kas on võimalik keelata ärisaladuse pöördprojekteerimine, kui patendi ja ärisaladuse kaitse integreerimisel on osa patenditud leiutisest kaitstud ärisaladusega.

Ärisaladuste kaitse direktiiv ei sätesta mida tohib teha pöördprojekteerimise kaudu saadud ärisaladusega.¹⁸⁴ Kuid kuna ärisaladuste kaitse direktiivi järgi on tegemist ärisaladuse seadusliku omandamisega, võib eeldada, et isik, kes pöördprojekteerimise käigus avastab ärisaladuse, võib seda edaspidi seaduslikult kasutada enda huvides, sealhulgas reprodutseerida leiutist või selle osa, mis oli kaitstud konkreetse ärisaladusega. See omakorda kahjustab leiutaja huvisid, eelkõige õigustatud ootust saada oma loominguga avalikustamise eest vastu õiguskaitset. Järelikult, kui leiutis või selle osa avastatakse pöördprojekteerimise kaudu, on võimalik toote reprodutseerida ning teenida sellega ärilist kasu, millele peaks tegelikult olema ainuõigus leiutajal. Samas tuleb siinkohal olla eriti tähelepanelik. Nimelt, võimaldab ärisaladuste kaitse direktiivi art 3 lg 2 delegeerida liikmesriikidele õiguse piirata pöördprojekteeritud toodete ärilist kasutamist.¹⁸⁵ Seega võiks järeldada, et pöördprojekteerimist kui instituti keelata ei saa, kuid on võimalik piirata selle tagajärjel saadud leiutiste kasutusulatust.

Samas võib ärisaladuste kaitse direktiivi art 3 lg 2 viia olukorrani, kus kahjustatakse liikmesriikide õigusruumi harmoniseerimist, mis kalduks kõrvale ärisaladuste kaitse direktiivi esialgsest eesmärgist. Sellisel juhul asetatakse leiutaja taaskord olukorda, mis ei võimalda selget ülevaadet sellest, millistel juhtudel on lubatud pöördprojekteeritud tooteid ärielistel eesmärkidel kasutada. Seejuures leiab õigustust pöördprojekteerimise piiramiseks leiutise uue kaitsestrateegia vaatenurgast ehk senine iseseisev patendisüsteem või ärisaladuse kaitse ei ole enam toimiv, kui

¹⁸³ Ike, D. (viide 65), lk 288.

¹⁸⁴ Arcidiacono, D. (viide 35), lk 1080.

¹⁸⁵ *Ibidem*, lk 1081.

seada pole võimalik rahvusvahelisel tasandil ohjata ja harmoniseerida. Vahemärkusena olgu lisatud, et Eesti õiguses ei ole seadusandja pöördprojekteerimist või selle järel saadud toodete kasutamist õigusaktides reguleerinud.

Intellektuaalomandi ainuõiguse põhiaspektiks on asjaolu, et ainuõiguse kaitsega kaasnevad ka teatud piirangud, millest olulisem patendikaitstes on selle piiratud ajavahemik ehk kaitse tagatakse maksimaalselt kahekümneks aastaks.¹⁸⁶ Teadaolevalt puudub ärisaladuse osas kaitseuladuse tähtaeg ning õiguskaitse kohaldub seni kuni ärisaladust on kaitstud avalikustamise eest. Samas ei ole võimalik patenditud leiutist, millesse on integreeritud ärisaladuse kaitse, saladuses hoida, kuivõrd traditsiooniline patendisüsteem eeldab leiutise avalikustamist. Seda enam, et tänapäeval kättesaadavate vahendite abil ei ole leiutiste pöördprojekteerimine ja selle kaudu salastatud teabe kättesaamine eriti keeruline. Seega võimalusele, et toode võib olla pöördprojekteeritav, mis välistab igasuguse ärisaladusega seotud õiguskaitse integreerimise võimaluse leiutise kaitseks, on lahendust võimalik otsida pöördprojekteerimise piiramisest.

Iga toote või tootmisprotsessiga seotud valdkonnas on olemas kõrgetasemelisi eksperte, kellel on võimalik konkurendilt omandada seadusliku pöördprojekteerimise kaudu ärisaladusega kaitstud teave ning integreerida see enda leiutisse ilma täiendavate arendustöö kuludeta. Pöördprojekteerimine võimaldab sisuliselt võtta kasutusele teise leiutaja toote, kuid üritades luua sellest kujutlust nagu tegemist oleks pöördprojekteerija iseseisva avastusega.¹⁸⁷ Selle kohaselt meenutab toote pöördprojekteerimine alternatiivselt toote reprodutseerimist, mis ei ole kooskõlas ausate konkurentsitingimustega.

Pöördprojekteerimise lubatavuse üks põhjendustest on selle soodustav mõju konkurentsi arenguks, kuid on vaieldav kas toote lahti võtmine eesmärgiga seda hiljem reprodutseerida ja kasutada äriilistel eesmärkidel tagab ausa konkurentsi. Kuigi toote pöördprojekteerimine võib olla lihtsasti teostatav tehniliselt vähemkomplitseeritud toodete puhul, on sageli tootmisprotsesside pöördprojekteerimised üsna keerulised.¹⁸⁸ Seda tuleb kindlasti arvestada leiutise valmimisprotsessis, et integreeritud kaitsevormist tekiks täielik kasu. Selle näitlikustamiseks sobib Coca-Cola valmistamisprotsess, mida pole olnud väidetavalt võimalik veel pöördprojekteerida.

¹⁸⁶ Price, W. N. II. (viide 121), lk 1619.

¹⁸⁷ Ike, D. (viide 65), lk 292.

¹⁸⁸ Menell, P. S.; Lemley, M. A.; Merges, R. P., Balganes, S. (viide 23), lk 81.

Lisaks patendiga kaitstud Google otsingumootor, mis genereerib vahetult kasutajate andmeid nagu varasemad otsingupäringud, asukohateave, suhtlusvõrgustiku andmed, mis omakorda võimaldavad parandada ja täiendada senise leiutise mehhanisme ja algoritme.¹⁸⁹ Need andmed omavad oma konfidentsiaalsuse tõttu kaubanduslikku väärtust ehk on kaitstud ärisaladusega, kuid selliste andmete pöördprojekteerimine on väga vähetõenäoline. Mõlemal juhul on tegemist protsessidega, mis tagavad leiutajatele konkurentsieelise ning peaksid olema kaitstud pöördprojekteerimise eest, mis järgiks ausa konkurentsi edendamise eesmärki. Seega autori hinnangul peaksid ärisaladusega kaitstud komplitseeritud tootmisprotsessid olema kaitstud ka seaduslikul tasandil pöördprojekteerimise eest.

Pöördprojekteerimise piiramist ärisaladuse puhul on seostatud ohuga, mille kohaselt nõrgeneks selle tulemusena patendikaitse tasakaal. Seda selles mõttes, et kui ärisaladus oleks kaitstud pöördprojekteerimise eest, väheneks patendi taotlemiste initsiatiiv ja arv.¹⁹⁰ Selle väitega võib nõustuda kontekstis, kus patendist tulenevate õiguste jõustamine on intellektuaalomandi süsteemis võimalik, kuid maailmaruumis, kus mõned riigid ei tunnusta välisriikide patente ning lubavad seaduslikul tasandil leiutiste kasutamist omanike nõusolekuta, ei ole mõeldav oma leiutise avalikustamine isegi patendikaitse kaudu. Ärisaladus soosib küll salastatust, kuid selleks, et teadmiste jagamine avalikkusega jätkuks, tuleks võimaliku leiutise või selle osa avalikustamise korral piirata pöördprojekteerimise võimalusi, et patendi- ja ärisaladusega kaitstud leiutisest oleks ühiskonnaliikmetele, sealhulgas spetsialistidele ja teadlastele kasusaamine edaspidiseks innovatsiooniks. Sarnaselt patendi kaitseulatus tähtajale, võib sätestada ka pöördprojekteerimise piirangule teatud tähtaja, kuid see ei pea olema absoluutne. Pöördprojekteerimine peaks jääma seaduslikult lubatuks, kui see on seotud teadustööga ning täidab viimase eesmärgi.

Paljudel juhtudel võib ärisaladuse kaitse olla oluline mitte ainult patendi taotlemise protsessi ajal, vaid ka patendi kehtivusajal ja pärast selle kehtivusaja lõppu.¹⁹¹ Sageli kui patendikaitse ulatus lõpeb, jääb leiutaja jäädavalt ilma ka oma avastusest ja eksklusiivsusest ning leiutis ja sellega

¹⁸⁹ Simon, B. M.; Sichelman, T. (viide 132), lk 378.

¹⁹⁰ LaRoque, S. J. Reverse Engineering and Trade Secrets in the Post-Alice World. — University of Kansas Law Review 2017/66 (2), lk 451. Arvutivõrgus: https://heinonline.org/hol-cgi-bin/get_pdf.cgi?handle=hein.journals/ukalr66§ion=15 (15.03.2022)

¹⁹¹ European Commission Study on Trade Secrets and Confidential Business Information in the Internal Market 2013, lk 94. Arvutivõrgus: [https://ec.europa.eu/docsroom/documents/14838/attachments/1/translations/en/renditions/pdf\(02.02.2022\)](https://ec.europa.eu/docsroom/documents/14838/attachments/1/translations/en/renditions/pdf(02.02.2022))

seotud teave on vabalt kasutamiseks kõigile osapooltele ehk kuulub avalikkuse teadmiste monopoli. Juhul, kui ärisaladusega kaitstud leiutise osale kohaldub ka peale patendikaitse lõppemist õiguskaitse, eelkõige pöördprojekteerimise piirang, on tagatud selle leiutise kaitse ebaausate konkurentsitingimuste valguses. Saksamaa õiguses on sarnane olukord ilmnunud ühes kohtuvaidluses, kus Saksamaa ettevõtte leiutis, mille patent oli aegunud mitmekümne aasta eest, oli pöördprojekteeritud Poola ettevõtte poolt, kes tulemusena reprodutseeris leiutise ning tagas endale tugevama konkurentsieelise esialgse leiutaja kulude arvelt.¹⁹² Kohus pidas seda rikkumiseks ning põhjendas rikkumist ärisaladuse õiguskaitse aspektist, et patenditaotluse kaudu leiutise avalikustamisega ei muutunud tootesse integreeritud salajane teave avalikuks, kuivõrd sellise teabe avastamiseks oli vaja osapoolel teha märkimisväärseid jõupingutusi ehk teave ei olnud kergesti kättesaadav.¹⁹³ Seega võib leida, et õiguskaitse ärisaladuse osas ei kaota automaatselt kehtivust, kui leiutis avalikustatakse, vaid sõltub salastatud teabe komplitseeritusest.

Autori hinnangul on võimalik käsitleda pöördprojekteerimist ärisaladuse rikkumisena, kui leiutise pöördprojekteerimine sarnaneb selle vargusega või piltlikult sõnastades leiutaja territooriumile sissemurdmisega. Selline käsitlus ei pidurdada innovatsiooni levikut ega keela leiutise pöördprojekteerimist teaduslikel eesmärkidel. Piiratud pöördprojekteerimise kontseptsiooni rakendamine nõuaks teatud juhtudel kohtuvaidluses täiendavalt vaidlusaluste reprodutseerimise väidete hindamist¹⁹⁴, mille konkreetsete kriteeriumid oleks soovitatav seaduses sätestada.

Lisaks võib tekkida küsimus, kas pöördprojekteerimise õiguse piiramine nõuab ärisaladuse puhul teatavas ulatuses ainuõiguse printsiibi kohaldamist. Vastusena leiab autor, et kuivõrd tegemist ei ole pöördprojekteerimise õiguse täieliku välistamisega, vaid selle teatud ulatuses piiramisega, lähtuvalt ausate konkurentsitingimuste soodustamisest ning innovatsiooni edasiarengust, siis ei tagata ärisaladuse seaduslikule omanikule teadmiste monopoli, vaid kaitstakse tema huve leiutise avalikustamiseks. Seega, kuna ainuõiguse kontseptsioon lähtub seisukohast, mille järgi tagatakse leiutajale õigused teatud tegevuste välistamiseks, siis käesoleval juhul ei oleks leiutajal õigust pöördprojekteerimist välistada, vaid seadusandja on teatud õiguspoliitiliste eesmärkide elluviimiseks rakendanud mõningaid piiranguid pöördprojekteerimiseks.

¹⁹² Ohly, A. (viide 180), lk 541.

¹⁹³ *Ibidem*, lk 542.

¹⁹⁴ Lemley, M. A.; Feldman, R. Patent Licensing, Technology Transfer, and Innovation. — American Economic Review 2016/106 (5), lk 17. Arvutivõrgus: <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/aer.p20161092> (10.04.2022)

Kuivõrd pöördprojekteerimise eesmärk on tagada leiutisest arusaamine iseseisva lahti võtmise kaudu, ei ole mõeldav, et pöördprojekteerimine terviklikult keelustada, kuivõrd see läheks vastuollu intellektuaalomandi süsteemi eesmärkidega, millest olulisem on siinkohal tagada teadmusvahetus ja innovatsiooni edasiareng. Samas, kui leiutise kaitse on integreeritud patendist ja ärisaladusest, tuleb arvestada, et ärisaladus peab mingil määral jääma saladuseks ning seda tagab ärisaladuse avastamise võimaluse piiramine pöördprojekteerimise kaudu. Peamiselt võiks piirangud seada keerulistele tootmisprotsessidele või patendiga kaitstud leiutistele, millesse on integreeritud ärisaladusega kaitstud teave.

Siinkohal on oluline juhtida tähelepanu, et eelkirjeldatud lahendus on mõeldav vaid siis, kui säilib patenditaotluse avalikustamise kohustus. Vastasel juhul tekiks suletud infoühiskond, kus jäetakse avalikustama mingi osa patenditaotlusest ning seatakse täiendavaks piiranguks pöördprojekteerimise vabadus. Viimasel juhul oleks häiritud igasugune majandusareng ja teadmiste voog. Seega tuleb eelistada ühte alternatiivi teisele, mitte rakendada neid samaaegselt.

3.2.2. Leiutise varemkasutamisoigus ja ärisaladuse iseseisev avastamine

Patendimaailmas toimub pidev võidujooks selle nimel, kes suudab esimesena patendiks taotluse esitada ning seeläbi kindlustada õiguste kogumiku leiutise ainuõiguslikuks kasutamiseks. Sellest lähtuvalt eksisteerib patendiõiguses varemkasutamisoiguse kontseptsioon. Täpsemalt sätestab patendiseaduse § 11, et isik, kes kasutas Eesti Vabariigis tööstuslikult leiutist enne teise isiku poolt samale leiutisele patenditaotluse esitamist, tehes seda heauskselt ja patenditaotlusest sõltumatult, võib jätkata leiutise kasutamist, säilitades kasutamise üldisloomu endisena. Sarnane kontseptsioon valitseb ka ärisaladuse õiguskaitstes, mille kohaselt ärisaladuse rikkumisena ei käsitleta ärisaladuse iseseisvat avastamist. Mõlemal juhul on tegemist rikkumist välistava asjaoluga ehk kahe kontseptsiooni võrdluse tulemusena on võimalik toetada patendi ja ärisaladuse integreerimise võimalikkust leiutise kaitstes. Seega on oluline aru saada järgnevas arutelus nende kontseptsioonide võimalikest sarnasustest.

Patendiõiguses on keskseks küsimuseks patendikaitset taotleva leiutise uudsus võrreldes senise tehnika tasemega ehk teadmiste ja tehnoloogiaga, mis on juba üldsusele kättesaadav.¹⁹⁵ Õiguslik kaalutus varemkasutamiseõiguse kohaldamiseks põhineb arusaamal, et kui väljastada patent leiutisele, mida on enne patenditaotluse esitamist juba teise isiku poolt tööstuslikult kasutatud, võetakse sellelt isikult põhjendamatult õigus oma leiutist ja sellega seotud teavet kasutada, millele oli tal juba olemas ligipääs.¹⁹⁶ Samuti on rõhutatud, et varemkasutamiseõiguse kontseptsioon lähtub õiglusest, teadmuse loomisesse tehtud investeeringute kaitsest ja heauskse kasutaja kaitsest ning tekitab teatud tasakaalu patenditaotluste osas, sest ilma varemkasutamiseõigusega oleks igale leiutisele vaja tingimata taotleda patenti.¹⁹⁷

Võrreldes leiutise uudsuse kriteeriumiga, mis keskendub leiutaja leiutisele ja selle varasemale olemasolule, on varemkasutamiseõiguse kohaldamisel teineteise vastas leiutise konkreetset leiutajat, mistõttu on oluline aspekt, kes konkreetse leiutise leiutas, mitte patenditaotluse esitamise prioriteetsus.¹⁹⁸ Järelikult, kui leiutis on juba enne patenditaotlust konkreetses valdkonnas kellegi poolt kasutuses, ei ole reeglina võimalik patendi väljastamisega keelata selle kasutamist isikul, kes suudab tõendada leiutise varasema kasutamise ning säilitada sellise leiutise kasutamise üldiseloom.

Ärisaladuste kaitse direktiivi kohaselt peaks ärisaladuse iseseisev avastamine olema lubatud innovatsiooni huvides ja konkurentsi soodustamiseks.¹⁹⁹ Seega ei loeta ärisaladuse rikkumiseks selle iseseisvat avastamist. Ärisaladuse iseseisvaks avastamiseks tuleks pidada olukorda, kui ärisaladusele vastava teabe avastamine või loomine ei tulene ärisaladuste kaitse direktiivi art-s 4 sätestatud ebaseaduslikust omandamisest.²⁰⁰ Seega sisaldab ärisaladuste kaitse direktiiv nii positiivset kui ka negatiivset regulatsiooni, mis tõlgendamisel jätab suhteliselt suletud olukorra. Ärisaladuse seadusliku omandamist, kasutamist ja avalikustamist defineeritakse läbi ärisaladuse rikkumiste ehk tegemist on *vice versa* olukorraga, mis õigusselguse huvides ei ole kõige parem

¹⁹⁵ Hrdy, C. A.; Sandeen, S. K. The Trade Secrecy Standard for Patent Prior Art. — American University Law Review 2021/70 (4), lk 1270. Arvutivõrgus: <https://open.mitchellhamline.edu/facsch/499/> (10.03.2022)

¹⁹⁶ *Ibidem*, lk 1270.

¹⁹⁷ Tööstusomandi seadustiku eelnõu seletuskiri 08.06.2014, lk 39. Arvutivõrgus: http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/toostusomandioiguse_seletuskiri_22-7-2014.pdf (07.04.2022)

¹⁹⁸ Pepeljugoski, V.; Pepeljugoska, A. The Interaction between Priority and Novelty as Fundamentals for Patent Protection. — ILIRIA International Review 2017/7 (1), lk 161. Arvutivõrgus: https://www.researchgate.net/publication/318037379_The_Interaction_between_Priority_and_Novelty_as_Fundamentals_for_Patent_Protection (07.04.2022)

¹⁹⁹ Ärisaladuste kaitse direktiiv 2016/943, põhjendus 16.

²⁰⁰ Aplin, T. (viide 144), lk 181.

lahendus. Samuti ei selgu ärisaladuste kaitse direktiivi põhjendustest täpsustusi iseseisva avastamise kontseptsiooni sisustamiseks, mistõttu on toodud selle sisu avamiseks järgnev näide. Kui kaks ettevõtet samaaegselt arendavad sama leiutist, peetakse ärisaladuse iseseisvaks avastamiseks olukorda, kus üks ettevõtte värbab tööle teise ettevõtte töötaja ning see töötaja jagab negatiivset oskusteavet leiutise mittetöötamise kohta.²⁰¹ Kuid kui see töötaja jagaks otsest teavet leiutise töötamise kohta ja kuidas seda valmistada, on tegemist ärisaladuse rikkumisega ärisaladuste direktiivi art 4 kontekstis.

Kuigi on vaieldav, kas negatiivse oskusteabe jagamine võiks olla käsitletav ärisaladuse rikkumisena, sest moodustab osa esialgsest ärisaladusest, sõltub vastus tegelikult mitmetest erinevatest aspektidest, mida pole otseselt sätestatud ärisaladuste kaitse direktiivis. Iseseisva avastamise õiguse tuvastamiseks tuleb täiendavalt hinnata kostja seisukohast ärisaladuse tuvastatavust, loomingu tekkemomenti ning põhjuslikku seost ärisaladuse ja kostja loomingu vahel.²⁰² Sarnasele kontseptsioonile tugineb ka patendiõigus varemkasutamiseõiguse tuvastamisel.²⁰³ Järelikult on patendi ja ärisaladuse vahel seos selles, et ärisaladuse iseseisev avastamine võimaldab patendivaidluses tugineda varemkasutamiseõigusele ning välistada seega kostja patendi rikkumine. Mõlema kontseptsiooni rakendatavuse hindamisel tuleb tuvastada sarnased asjaolud. Seega patendi ja ärisaladuse kaitsega integreeritud leiutise puhul, milles tõusetub küsimus sama leiutise varasema valduse kohta teise leiutaja poolt, on võimalik hinnata samu aspekte, sõltuvalt kas küsimus puudutab terviklikku leiutist või selle osa, mida on kaitstud ärisaladusega. Esimesel juhul tuleks tugineda varemkasutamiseõigusele, kuid teisel juhul ärisaladuse iseseisvale avastamisele.

Patent kaitseb leiutist selle iseseisva avastamise eest, mille vastu ärisaladus kaitset ei paku, mistõttu tekib patentide puhul olukord, kus püütakse leiutada patenditud leiutise ümber ehk otsides teatud lünkasid. Seejuures korralik, läbimõeldud ja ettenägelik ärisaladuse kaitsestrateegia võib muuta ärisaladuse iseseisva avastamise küllaltki keeruliseks. Kuivõrd patendiõigus ei tunne iseseisva avastamise kontseptsiooni²⁰⁴, sarnaneb selle sisu olemasolevale varemkasutamiseõiguse kontseptsioonile. Kuigi eeltoodud näites on ärisaladuse iseseisev avastamine seotud töötaja

²⁰¹ Aplin, T. (viide 144), lk 184.

²⁰² *Ibidem*, lk 184.

²⁰³ Hrdy, C. (viide 195), lk 1274.

²⁰⁴ Varadarajan, D. Forfeiting IP. — American Business Law Journal 2022/59 (forthcoming), lk 7. Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4032881 (27.03.2022)

käsituses oleva teabega, võib sarnane olukord tekkida patendi taotlemise kontekstis. Olukorras, kus leiutise kaitseks on valitud ainult ärisaladuse kaitse, võib juhtuda, et sellise ärisaladuse iseseisva avastamise järel taotletakse leiutisele patent ning esialgse leiutise omanikul on ainuke variant jätkata leiutise kasutamist läbi varemkasutamisoiguse.²⁰⁵ Viimane piirab selgelt esialgse leiutaja võimalusi leiutise kasutusulatuse osas, kuna tuleb säilitada senine kasutamise iseloom, ent samas võimaldatakse siiski esialgsel leiutajal oma leiutist edaspidi kasutada.

TRIPS-lepingu art 30 võimaldab liikmesriikidel teha patendiga antavate õiguste osas erandeid tingimusel, et sellised erandid ei ole patendi tavakasutamisega ülemäärases vastuolus ega kahjusta liigselt patendiomaniku seadusandlikku huve. Sellest lähtuvalt ei kujuta patendi varemkasutamisoigus endast ainuõigust, vaid erandit ainuõiguse suhtes, mille eelduseks on heauskus ja mis on piiratud iseloomuga.²⁰⁶ Tegemist ei ole välistava õigusega, vaid pigem juba olemasoleva õiguse tunnustamiseks. Seega sisaldab varemkasutamisoigus teatud määral omandiõiguse kontseptsiooni, sest isik peab olema võimeline tõendama, et konkreetne leiutis oli tema valduses enne teise isiku poolt patenditaotluse esitamist.

Ärisaladuse omanikul on iseseisev õigus oma leiutist praktiseerida, kuid see õigus on allutatud patendiomaniku õigusele keelata teised leiutisega tegelemast. Võimalik järeldus sellest oleks, et varemkasutamisoigus prevaleerib iseseisva avastamise ees, milles mõlemal juhul võrreldakse teatud ajavahemiku jooksul leiutise omandi olemasolu konkreetse leiutaja suhtes. Siinkohal on oluline meeles pidada, et ärisaladuse iseseisev avastamine ei kujuta endast iseseisvat õigust, nagu seda on varemkasutamisoigus. Seega esimesele juhul ei ole tegemist leiutaja õiguse jõustamisega, vaid seadusliku käitumisviisiga, mis välistab rikkumise aspekti. Väidetavalt võib ärisaladuse omanike õiguste piiramise tagajärjel pidurduda innovatsioon, kuna selline leiutis võib olla äritegevuse või investeeringu aluseks²⁰⁷, kuid selline väide on asjakohane kontekstis, milles patendi ja ärisaladuse kaitset käsitletakse eraldiseisvate kaitsevormidena. Seega mõlema kaitsevormi integreerimisel leiutisse on keeruline leida seisukohta, millest tulenevalt väheneks innovatsioon või teadmussiire ning seda riski tuleks pidada antud kontekstis minimaalseks. Pigem võib selline

²⁰⁵ Sousa e Silva, N. (viide 25), lk 929.

²⁰⁶ Tööstusomandi seadustiku eelnõu seletuskiri 08.06.2014 (viide 197), lk 19.

²⁰⁷ Thomas, A. Prior Use of Trade Secrets and the Intersection with Patent Law: The Prior User Rights Statute. — Federal Circuit Bar Journal 2004/14 (3), lk 455. Arvutivõrgus: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/fedcb14&i=469> (07.04.2022)

risk tõusetuda pöördprojekteerimise piiramise kontekstis, sest selle tulemusena on teatud juhtudel patendi ja ärisaladusega kaitstud leiutise pöördprojekteerimine välistatud.

Lisaks võib leida, et nii leiutise seaduslik kasutamine varemkasutamisoiguse kaudu kui ka ärisaladuse seaduslik omandamine iseseisva avastamise kaudu teenivad üldist ettevõtlusvabadust, mis on sätestatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta²⁰⁸ art-s 16. Seega oleks vastuolus keelata teistel isikutel kasutamast või avalikustamast teavet, milleni teised isikud on jõudnud iseseisvalt.²⁰⁹ Samale järeldusele on võimalik jõuda ka varemkasutamisoiguse osas. Juhul, kui leiutaja on patenditaotluse esitanud sõltumata esialgsest leiutajast, kes sama leiutist juba kasutab, on võimatu leida õiguspoliitilisi eesmärke selleks, et õigustada sellise tegevuse edaspidist keelamist põhjusel, et antud leiutisele on väljastatud kehtiv patent. See ei oleks kooskõlas ettevõtlusvabadusega ning pärsiks tugevalt äritegevuse jätkumist.

Võrreldes kahte kontseptsiooni on võimalik leida, et leiutise varemkasutamisoiguse mõju ettevõtlusvabadusele on oluliselt suurem kui ärisaladuse iseseisva avastamise puhul. Esimesel juhul tuleb esialgsel leiutajal leppida teadmise, et leiutise üldiseloomu ei ole võimalik muuta ilma patendirikkumist toime panemata. Näiteks, kui leiutist kasutati ainult tööstuslikul eesmärgil, ei saa seda edaspidi kasutada täiendavalt kommertslikel eesmärkidel. Seejuures ärisaladuse iseseisva avastamise osas sellised piirangud puuduvad, kuna tegemist on seadusliku käitumisega, mis lubad avastatud leiutist edaspidi kasutada ükskõik millistel eesmärkidel. Järelikult on ärisaladuse iseseisev avastamine nõrgema funktsiooniga kui leiutise varemkasutamisoigus, mistõttu on äärmiselt oluline, et kahe kaitsevormi integreerimisel leiutise kaitse arvestatakse seejuures ärisaladuse iseseisva avastamise tõenäosust. Võimaliku lahendusena tuleks ärisaladusega kaitsta leiutise sellist osa, mis on üsna komplitseeritud või keeruliselt leiutisse sisseehitatud.

Kokkuvõtvalt on võimalik järeldada, et leiutise varemkasutamisoiguse ja ärisaladuse iseseisva avastamise õiguse vahel esineb tugev seos ning tegemist on sarnanevate instituutidega. Võimalik on pidada ärisaladuse iseseisvat avastamist leiutise varemkasutamisoiguse aluseks. Nii, nagu patendi varemkasutamisoigus ei kujuta endast iseseisvat ainuõigust, vaid viimase suhtes erandit, on ka ärisaladuse iseseisvat avastamist võimalik pidada seaduslikuks ärisaladuse kasutamise

²⁰⁸ Euroopa Liidu põhiõiguste harta. – ELT C 326, lk-d 391-407.

²⁰⁹ Tööstusomandi seadustiku eelnõu seletuskiri 08.06.2014 (viide 197), lk 166.

aluseks ehk rikkumist välistavaks asjaoluks. Mõlema instituudi kohaldamisel hinnatakse sarnaseid aspekte. Ärisaladuse omanikul on iseseisev õigus oma leiutist praktiseerida, kuid kuna see õigus on allutatud patendiomaniku õigusele keelata teised leiutisega tegelemast, siis juhul, kui mõlemad kaitseinstituudid on integreeritud leiutise kaitseks, tuleks vaadelda, kas küsimus erandi kohaldamiseks puudutab leiutist tervikuna või ainult osa sellest.

3.3. Leiutise avalikustamine

3.3.1. Patenditaotluse sisu avalikustamise piiramine

Leiutise avalikustamise teooria eeldab, et leiutajad peavad avalikustama teadmised oma leiutise kohta ja tegema need teadmised patendi kehtivusajal kättesaadavaks.²¹⁰ Nimetatud teadmised esitatakse patendiametile patenditaotluses, mis kujutab seaduste, määruste ja rahvusvaheliste kokkulepetega kindlaks määratud kindla otstarbega dokumentide komplekti, millest peamised on patendi saamise avaldus, patendinõudlus ja leiutiskirjeldus.²¹¹ Patendiseaduse § 24 lg 1 kohaselt tuleb patendiavalduses täiendavalt esitada leiutise kohta joonis või muu illustreeriv materjal ning leiutise olemuse lühikokkuvõte. Patenditaotlus avalikustatakse patendiseaduse § 24 lg 2 kohaselt 18 kuu möödumisel patenditaotluse esitamise kuupäevast või prioriteedinõude korral prioriteedikuupäevast. Seega kui patenditaotlus on edukas ning leiutis registreeritakse patendiregistris, jõustub vastav patendikaitse. Kuivõrd patendiregister on avalik, on alates patenditaotluse avaldamise päevast igaühel õigus tutvuda patenditaotlusega seotud andmetega vastavas andmebaasis.²¹²

Patenditaotlusega esitatud dokumentidel on kriitiline tähtsus nende avalikustamise kontekstis, kuna need dokumendid sisaldavad üsna detailset informatsiooni leiutise ülesehituse kohta, mis võib nõrgendada leiutisega seotud õiguskaitset. Patenditaotluses esitatud leiutiskirjelduses peab olema leiutise olemus avatud nii täpselt ja selgelt, et vastava ala asjatundja võib leiutise teostada. Seda

²¹⁰ Collins, K. The Structural Implications of Inventors' Disclosure Obligations. — Vanderbilt Law Review 2016/69 (6), lk 1785. Arvutivõrgus: <https://vanderbiltlawreview.org/lawreview/2016/11/the-structural-implications-of-inventors-disclosure-obligations/> (26.03.2022)

²¹¹ Kartus, R. (viide 138), lk 17.

²¹² Eesti Patendiameti veebileht. Toimingud Eesti Patendiregistris. – Arvutivõrgus: <https://www.epa.ee/et/patendid/toimingud-est-est-patendiregistris> (09.04.2022)

nõuet on Euroopa Kohus pidanud kaasaegsete patendisüsteemide ühiseks tunnuseks.²¹³ Kuigi leiutise olemuse selge ja täpne olemuse avamine ei nõua patendiomanikelt oma leiutise kõigi asjakohaste detailide avalikustamist, on reeglina vajalik patenditaotluses esitada piisav tehniline teave, et antud valdkonna asjatundja saaks leiutist korrata ilma oluliste takistusteta või arvukate katseteta.²¹⁴ Lisaks peab patenditaotlus sisaldama ühe- või mitmepunktilist patendinõudlust, mis on leiutise olemuse selge, täpne ja lühike sõnaline väljend ning mis esitatakse leiutise oluliste tehniliste tunnuste kogumina. Patendinõudlust kasutatakse leiutise kohta tehnilise informatsiooni avaldamiseks, mille eesmärk on eelkõige informatiivne, et vastava valdkonna asjatundja või tavaliste oskustega isik saaks aru, et patendiomanik on leiutanud selle, mida ta väidab olevat tema leiutis.²¹⁵

Kuigi patendiregistri üldiseks eesmärgiks võib pidada üldsuse informeerimist leiutise õiguskaitsega seotud toimingutest ning kehtivatest patentidest, võimaldab patenditaotluste terves ulatuses avalikustamine pahatahtlikel konkurentidel või riikidel saada täpne ülevaade konkreetsetest leiutistest ning nende tehnilistest detailidest, mille tulemusena on võimalik leiutisi ebaseaduslikult reprodutseerida ning tagada teiste riikidega võrreldes samaväärne tehnikatase ja konkurentsieelis. See aspekt vajab teravat tähelepanu tänapäevases leiutise kaitses, kuivõrd on tõenäoline, et Venemaa ettevõtted kasutavad ära võimalust intellektuaalomandi rikkumisteks isegi siis, kui ülemaailmsed pinged vähenevad. Seda enam on Venemaa seaduslikult kinnitanud, et „ebasõbralike riikide“ patendiomanikud saavad 0% kasumist, mis tuleneb leiutiste tootmisest, müügist ja kasutamisest Venemaa äriühingute poolt.²¹⁶ Sellises olukorras ei julge leiutajad oma leiutisi avalikustada, mistõttu muutub vähematraktiivsemaks ka patenditaotluste esitamine ning patendisüsteemi efektiivsus.

Kuna patenditaotluses sisalduv teave on avalik, tähendab see seda, et Venemaa ettevõtted pääsevad ligi avalikele patendi andmebaasidele ning saavad praktiseerida patente, jäljendades või tootes neid patenditaotluses kättesaadava teabe alusel.²¹⁷ Senine patendisüsteem, mis võimaldab avalikustatud patenditaotluste alusel tuvastada, et konkreetne leiutis on teostatud isiku poolt, kes väidab olevat

²¹³ EKo C-377/98, *Madalmaade Kuningriik versus Euroopa Parlament ja nõukogu*, ECLI:EU:C:2001:523, kohtujuristi F. G. Jacobs arvamus, ECLI:EU:C:2001:329, p 24.

²¹⁴ Asay, C. D. (viide 133), lk 268.

²¹⁵ *Ibidem*, lk 268.

²¹⁶ Dave, R. S.; Hou, S. (viide 7)

²¹⁷ *Ibidem*.

leiutise autor, on poliitiliste konfliktide tulemusena mõjutatud teatud vaenulikest ohtudest. Selleks, et vähendada võimalike ulatuslike patendiomanike õiguste rikkumisi ning kahju tekitamist nii leiutajale, ühiskonnale kui ka innovatsiooni- ja majandusarengule, tuleks kaaluda senise patendisüsteemi asemel võimaliku lahendusena patenditaotluste sisu avalikustamise piiramist. Järgnevalt keskendutakse küsimusele kas patentides avaldatud teabe piiramine kahjustab märgatavalt edaspidise innovatsiooni arengut. Teiste sõnadega, kas uute tehniliste andmete avalikustamise vähenemise tõttu oleks edaspidi ka vähem leiutisi.

Sageli on peamiseks põhjuseks, miks patenditaotlustes sisalduvat teavet ei ole võimalik saladuses hoida asjaolu, et patent annab omanikule ainuõiguse keelata teisi isikuid patenditud leiutisega tegelemast, mistõttu peavad need teised isikud täpselt teadma millise konkreetse leiutisega tegelemine on välistatud. Seega on patenditud leiutiste avalikustamisel oluline funktsioon kolmandate isikute informeerimise osas, mille kohaselt peab olema võimalus tutvuda kõigi leiutistega, mille autoritele riik on monopoolsed õigused garanteerinud, sest ainult nii saavad asjast huvitatud isikud kindlaks määrata, millised toimingud on patendi omaniku õiguste rikkumiseks ja mis toovad endaga kaasa vastutuse.²¹⁸ Nimetatud funktsioon on konkreetselt seotud teadmiste jagamise eesmärgiga, sest traditsiooniline patendisüsteem ei soodusta sellise teabe levitamist, mis ei muutuks tulevikus avalikkusele kättesaadavaks.

Teadaolevalt kaasnevad leiutise avalikustamisega märgatavad kulud ning võib väidelda, et kui avalikustamise kulud ületavad võimalikku tulu piiri, pole leiutisega seotud teabe avalikustamise detailsus enam leiutajale kasulik.²¹⁹ Kaasaegsest vaatenurgast lähtuvalt võib liigne infoküllus ühel hetkel pärssida teadustöö arengut ning avaldada vastupidist mõju teadmussiirele ja innovatsioonile. Seni on erinevate patendisüsteemi modifikatsioonide kaudu püütud tagada mahukam ja üksikasjalikum patentide avalikustamine.²²⁰ Väidetavalt mida rohkem teavet avalikustatakse, seda kasulikum on see ühiskonnale edasiseks innovatsiooniks. Tuleb nõustuda, et teadmiste jagamise funktsioon ning innovatsioon on omavahel teatavas korrelatsioonis, mida mõjutab eelkõige teadmiste levik ja kättesaadavus, mis omakorda eeldab selgesõnalist infovahetust.

²¹⁸ Ostrat, J. Salastatud leiutis Eesti õiguses. — *Juridica* 2012/VII, lk 565.

²¹⁹ Burk, D. L. Patent Silences. — *Vanderbilt Law Review* 2016/69 (6), lk 1607. Arvutivõrgus: <https://scholarship.law.vanderbilt.edu/vlr/vol69/iss6/6/> (03.04.2022)

²²⁰ *Ibidem*, lk 1607.

Juhul, kui senine patendisüsteem seab ka edaspidi põhifookuseks printsipi, et tehnilise teabe avalikustamine on vältimatu asjaolu süsteemi toimimiseks, võivad selle tulemusena leiutajad hakata otsima muid võimalusi leiutisega seotud teabe osaliseks varjamiseks. Leiutajad võivad teadlikult jätta patenditaotlusest kriitilise tähtsusega tehnilise teabe kirjapanemata või varjata sellist teavet keeruliste juriidiliste terminitega, mis pole tuttavad leiutisega seotud valdkonna asjatundjatele.²²¹ Keeruliselt sõnastatud või ebaselged patenditaotlused ei täida enam patendi avalikustamise funktsiooni, kuna leiutisega seotud info ei ole esitatud selgelt ning vajab täiendavat kodifitseerimist.²²² Järelikult, kui on vaja avalikustamise eest kaitsta mingit olulist leiutise osa, sobiks patendisüsteemi integreerida ärisaladuse kaitse ideoloogiat, mis võimaldab osa patenditaotlusest jätta avalikustamata, näiteks tehnilise detailsusega seotud dokumendid, millega tutvumiseks võib esitada patendiametile täiendavaid päringuid.

Patendi avalikustamine on midagi enam kui ainult tehnilise teabe avaldamine selle kohta, kuidas leiutist valmistada ja praktiseerida. Sisuliselt võib patenditaotluses sisalduva teabe jagada kaheks – tehniline ja mittetehniline informatsioon. Patendis avaldatud mittetehnilised aspektid hõlmavad teavet patendi omaniku, ettevõtte või leiutaja olemuse ning innovatsiooni ja patendi olemasolu kohta.²²³ Seega edastab mittetehnilise teabe avalikustamine teavet patendi enda, mitte leiutise tehniliste aspektide kohta. Patendid võivad anda investoritele või ühiskonnale sisendi leiutise kvaliteedist ja väärtusest, sõltumata tehnilistest üksikasjadest.²²⁴ Sellest tulenevalt võib väita, et patendidokumendi avalikustamise võime ei ole samaväärne leiutise valmistamise juhustega, vaid lähtub pigem avalikkuse informeerimise vajadusest, et edastada signaale olemasolevast turuseisust. Järelikult, kui jätta avalikustamata leiutisega seotud spetsiifiline tehniline teave, jätkuks senine infovahetus osapoolte vahel.

Väidetavalt, kui patendisüsteem stimuleerib kedagi leiutama, siis on patent suures osas oma eesmärgi täitnud ehk andnud sisendit innovatsiooniks. Kuid sellisel juhul ei tohi leiutis olla

²²¹ Zaby, A. K.; Heger, D.; Giebel, M. Strategic non-disclosure in patents, 2022. Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3314108 (27.03.2022); Rassenfosse, G.; Higham, K. (viide 60), lk 15.

²²² Rassenfosse, G.; Higham, K. (viide 60), lk 15.

²²³ Anderson, J. Nontechnical Disclosure. — Vanderbilt Law Review 2016/69 (6), lk 1601. Arvutivõrgus: <https://scholarship.law.vanderbilt.edu/vlr/vol69/iss6/5/> (09.04.2022)

²²⁴ *Ibidem*, lk 1591.

iseennast avalikustav ehk seda ei tohiks olla võimalik pöördprojekteerida ning teiseks peab esinema alternatiivseid stiimuleid leiutamiseks, nagu ärisaladused.²²⁵ Seega on avalikustamise kohustus ebaoluline, kui leiutis on kergesti pöördprojekteeritav, sest sellist leiutist on võimalik reprodutseerida ka juhul, kui patenti ei ole väljastatud.²²⁶ Kuid nimetatud aspektid ei ole otseses korrelatsioonis innovatsiooni stimuleerimiseks, vaid pigem iseseisvalt leiutise jäljendamise aspektiga ehk ebaausate konkurentsivõtete rakendamisega.

Patenditaotluste avalikustamist õigustatakse sageli innovatsiooni edendamise seisukohast, kuid selle tegelik eesmärk on siiski leiutisega seotud teabe edastamine ühiskonnale, mille arvelt võivad rikastuda muuhulgas ka leiutaja konkurendid. Tähelepanuta jäetakse asjaolu, et kuigi patendi avalikustamine võib teatud määral õpetada tulevase leiutajaid, siis selle keskne väärtus seisneb patendi kohta teabe edastamises ehk toetudes mittetehnilisele avalikustamise funktsioonile.²²⁷ Patendi avalikustamise eesmärki ei tohiks otseselt siduda uute teadmiste õpetamisega, sest patent kui selline on suunatud otseselt leiutaja konkurentsieelise säilitamiseks. Seega võiks olla õigustatud leiutise kohta tehniliste spetsifikatsioonide avaldamata jätmine.

Kui arvestada patendisüsteemi ajalugu, on leitud ajalooliste uuringute kaudu, et patendiseadustega riikides on toimunud suurem osa innovatsioonist väljaspool patendisüsteemi.²²⁸ Järelikult, kui märkimisväärne osa innovatsioonist toimub väljaspool patendisüsteemi, ei õigusta ranged patendi avalikustamise nõuded patendite avalikustamist innovatsiooni soodustamise lähtepunktist.²²⁹ Lisaks tuleb arvestada, et patendiõiguse senine kontseptsioon on kujunenud aastakümnete eest, mis tänapäevases patendimaailmas ei pruugi kõiki vajalike aspekte katta²³⁰, sealhulgas vaenulike käitumismustreid teatud riikide leiutajate suhtes. Võib nõustuda, et teatud mõttes patendid kujutavad endast algallikat innovatsiooni edendamiseks, kuid patenditaotluste avalikustamise piiramine ei tohiks avaldada otsest kahjustavat mõju innovatsioonile, mille tulemusena väheneks märgatavalt uute leiutiste tootlikkus. Välistada ei saa, et teatud ulatuses patendi avalikustamise piiramine mingil määral mõjutab edaspidist teadmussiiret, kuid tänapäeval kättesaadavate

²²⁵ Anderson, J. (viide 223), lk 1583.

²²⁶ *Ibidem*, lk 1583.

²²⁷ *Ibidem*, lk 1586.

²²⁸ Moser, P. Patents and Innovation: Evidence from Economic History. — *Journal of Economic Perspectives* 2013/27 (1), lk 40. Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2180847 (09.04.2022)

²²⁹ *Ibidem*, lk 40.

²³⁰ Lemley, M. A. The Myth of the Sole Inventor. — *Michigan Law Review* 2012/110 (5), lk 745. Arvutivõrgus: <https://repository.law.umich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1125&context=mlr> (09.04.2022)

vahendite ning võimekuste juures ei tekiks olukorda, kus innovatsioon ulatuslikult katkeb, nagu võis juhtuda mõnekümne aasta eest kui tehnoloogiline või tööstuslik võimekus oli võrreldes tänapäevaga kordades madalam.

Patenditaotluste piiratud ulatuses avalikustamise mõju innovatsioonile sõltub konkreetse valdkonna tegevusala omadustest, mistõttu tuleks kindlate järelduste tegemiseks uurida erinevaid sektorialaseid aspekte, nagu toiduainetööstus, infotehnoloogia, põllumajandustööstus, meditsiin, ravimistööstus ja erinevad tootmistööstused. Teatud tööstusharud või valdkonnad on oma iseloomult nii keerulised või ebastabiilsed, et patendi avalikustamise piiramine võib vähendada innovatsiooniarengut, kuid väidetavalt esineb valdav osa tööstusharusid, mis ei sõltu patenditaotluste avalikustamisest.²³¹ Seega ei pea sellised tööstusharud patente vältimatuks innovatsiooni algallikaks, vaid pigem leiavad selles pidurdavat mõju, kuna ulatuslikud info avalikustamise kriteeriumid ei motiveeri leiutajaid oma teadmisi sellises ulatuses avalikustama.²³²

Täiendavalt on leitud, et ettevõtted ei sõltu patenditaotlustes märgitud tehnilisest teabest oma teadus- ja arendustööde arenguks²³³, kuna kaasaegses patendimaailmas on põhjust arvata, et paljude valdkondade insenerid loevad harva patente tehnoloogia tundmaõppimiseks.²³⁴ Selle põhjuseks võib pidada asjaolu, et patenditaotlustes avaldatud teabe lugemisest ei pruugi iseseisvalt olla kasu, vaid selle eelduseks on teatava oskusteabe olemasolu, mida on võimalik jagada erinevate koostöövormide kaudu. Seega võib väita, et tehnilise teabe avaldamata jätmine avalikes andmebaasides ei takista edaspidise innovatsiooni jätkumist, sest kaasaegses teadusmaailmas on keskne roll teadusasutuste, teadlaste, inseneride või muude spetsialistide omavahelisel koostööl.

Tulenevalt eeltoodust on autor seisukohal, et leiutise tehniliste üksikasjade avalikustamine patendidokumentides ei hõlbusta senist teadmiste levikut, kuna leiutajate jaoks ei ole käesolevas turumajanduse kontekstis patendisüsteemi avalikkus atraktiivne ega soodusta leiutisega seotud teabe avaldamist, kuna teatud globaalsete kaubandussuhete kontekstis ei ole võimalik patendiomanikul oma õigusi jõustada. Seega oleks võimalik lahendus patendidokumentide avalikustamise piiramine, mis prevaleerib oluliselt rohkem olukorras, kus Lääne õigusruumist

²³¹ Lemley, M. A.; Feldman, R. (viide 194), lk 4.

²³² *Ibidem*, lk 4.

²³³ Eckert, A.; Langinier, C. A Survey of the Economics of Patent Systems and Procedures — *Journal of Economic Surveys* 2014/28 (5), lk 5. Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2515602 (10.04.2022)

²³⁴ Lemley, M. A.; Feldman, R. (viide 194) lk 4.

isoleeritud riigi ettevõtjad ja eraisikud saavad avalikest patendiandmebaasidest teadmisi konkurentsivõimekuse säilitamiseks, võrreldes tõenäosusega, et üldine avalikkus jääb ilma teatud osast uutest teadmistest. Täpsemalt, et leiutajatele tagada stiimul oma leiutiste edaspidiseks avalikustamiseks, tuleks tagada võimalus leiutisega seotud tehnilise teabe mitteavalikustamiseks patenditaotluste ametlikes andmebaasides, rakendades sellele osale ärisaladuse kaitse kontseptsiooni.

Patendi ja ärisaladuse õiguskaitse ideoloogia integreerimine võimaldab avalikustada leiutisega seotud üldise teabe, kuid spetsiifiline ning tehniline teave peaks kuuluma ärisaladuse kaitse alla.²³⁵ Võimalik lahendus on integreerida leiutisega seotud teabesse nii patendi- kui ka ärisaladuse kaitse osasid, piirates sellega teatud ulatuses patendisüsteemi avalikkust. Patenditaotluse teabe piiramine tugineks selle seotusele ärisaladusega, mistõttu ei oleks tegemist olukorraga, kus leiutaja omal valikul otsustab millist leiutisega seotud teavet avaldada soovib ning välistaks sellega igasuguse võimaluse ühiskonnas uute teadmiste levitamiseks.

Ärisaladusega võiks olla kaitstud selline leiutise osa, mis on leiutise teostamises hädavajalik komponent, kuid ei moodusta valdavat osa leiutisest. Seega tuleks määrata millise leiutisega seotud teabe osas on õigustatud selle mitteavaldamine patenditaotluses ning seega sellise teabe kaitsmine ärisaladusega. Praktikas väljenduks kirjeldatud lahendus selliselt, kus patenditaotlusesse märgitakse kogu seadusega nõutav teave, et patendiametil oleks võimalik hinnata leiutise kriteeriumitele vastavust, kuid patenditaotluse avalikustamisel ei avalikustata seda teavet, mis kuulub ärisaladuse kaitseulatusse. See on kooskõlas mõlema kaitsevormi kontseptsiooniga, kus patendid soodustavad teabe avalikustamist, kuid ärisaladus teabe salastatust.

3.3.2. Suletud patendisüsteem

Traditsioonilise patendisüsteemi aluseks on selle avalikustamise printsiip, mis välistab igasuguse salastatuse kontseptsiooni. Seevastu sisaldab senine patendisüsteem teatud ulatuses salastatud patendi instituuti, mida käsitletakse käesoleva töö raames suletud patendisüsteemi alusena. Paljudes jurisdiktsioonides, kui leitakse, et patendiametile avaldatud teatud leiutised kujutavad

²³⁵ Price, W. N. II. (viide 121), lk 1618.

endast ohtu riigi julgeolekule, võidakse nende suhtes kohaldada salastatuse kohustust.²³⁶ Kuigi valdav osa leiutistest avalikustatakse ametlikes patendiregistris, eksisteerib kategooria leiutisi, mida võib klassifitseerida riigikaitsele tähtsusega leiutisteks.²³⁷ Salastatud leiutistena käsitletakse selliseid leiutisi, mis võivad olla kasutuses nii riigikaitse kui ka väljaspool seda, kuid sisaldavad selliseid lahendusi, mis kompetentsete organite arvates tuleb hoida täielikult või piiratud ulatuses saladuses ja mille sattumine tsiviilkäibesse peab olema välistatud.²³⁸

Patenditaotluse salastamise kohustuse osas on kõige aktiivsemalt valdkonda reguleerinud Ameerika Ühendriigid, kus on vastu võetud vastav leiutussaladuse seadus The Invention Secrecy Act of 1951, mille eesmärk on takistada selliste uute leiutiste ja tehnoloogiate avalikustamist, mis föderaalagentuuride arvates kujutavad endast võimalikku ohtu Ameerika Ühendriikide riiklikule julgeolekule.²³⁹ Eesti õiguses kuuluvad salastamisele ainult Kaitseministeeriumi või välisriigi vastava ametkonna salastatud riigikaitsele leiutistele esitatud patenditaotlused.²⁴⁰ Riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse § 7 käsitleb riigisaladusena riigikaitsele leiutisi, mille ulatuse kehtestab valdkonna eest vastutav minister iga leiutise puhul eraldi.

Salastatud leiutise patendi kriteeriumitele vastavus tehakse kindlaks salastatuse nõudeid silmas pidades ja kui tehakse patendi väljaandmise otsus, siis patenti ei avalikustata.²⁴¹ Konkreetsetele õigusaktidele, mis käsitlevad salastatud leiutise üldiseid tunnuseid, ei ole võimalik antud töös viidata põhjusel, et riigisaladusi käsitlevatele dokumentidele puudub avalik juurdepääs. Samas on teiste riikide leiutiste puhul võimalik esile tuua salastatud leiutised nagu laserjälgimissüsteem, lõhkepea tootmise meetod, radari segamisvastane seade ja tugevdatud võrk.²⁴²

²³⁶ Rassenfosse, G.; Higham, K. (viide 60), lk 15.

²³⁷ Ostrat, J. (viide 218), lk 565.

²³⁸ Ostrat, J. (viide 218), lk 565.

²³⁹ Federation of American Scientists veebileht. Invention Secrecy, *sine anno*. Arvutivõrgus: <https://sgp.fas.org/othergov/invention/index.html> (10.04.2022). Saltz, G. Patently Absurd: The Invention Secrecy Order System. — Texas A&M Journal of Property Law 2022/8 (2), lk 217. Arvutivõrgus: <https://scholarship.law.tamu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1189&context=journal-of-property-law> (10.04.2022)

²⁴⁰ Eesti Patendiameti veebileht. Toimingud Eesti Patendiregistris (viide 212).

²⁴¹ Ostrat, J. (viide 218), lk 566.

²⁴² Dilawar, A. The U.S. Government's Secret Inventions. — Slate 09.05.2018. Arvutivõrgus: <https://slate.com/technology/2018/05/the-thousands-of-secret-patents-that-the-u-s-government-refuses-to-make-public.html> (12.04.2022)

Võrreldes tavaliste patentidega, toimub salastatud patendi registreerimine patendiregistris üldises korras, kuid erinevused on selle salastatud patendi kättesaadavuses üldsusele.²⁴³ Seega on võimalik tõstatada paralleele ärisaladuse kaitse aluseks oleva salastatuse kontseptsiooniga ning analüüsida patenditaotluste salastatuse võimalikku mõju innovatsioonile ning teadmussiirele. Kui eelmine alapeatükk keskendus võimaliku lahendusena patenditaotluste sisu avalikustamise teatud ulatuses piiramisele, vaadeldakse käesolevas alapeatükis nende mõjusid kontekstis, kus patenditaotlused jäetakse patendiregistris avalikustamata. Seega analüüsitakse võimaliku alternatiivina olukorda, kus patenditaotlustele piiratakse suures ulatuses ligipääsu ehk ligipääs patenditaotlustele tagatakse ainult pädevatele ametiasutustele ning patenditaotluse esitanud leiutajale. Tulemusena oleks avalikkusel ainus võimalus patenditaotlustega tutvuda siis, kui selleks esitataks konkreetne taotlus või päring vastavale ametiasutusele.

Patenditaotluste salastatuse kohustus tekkis Esimese ja Teise maailmasõja ajal, millal ilmnes, et need leiutised, millest on sõja ajal valitsusele kõige rohkem kasu, edastavad avalikustatuna vaenlasele ka kasulikku teavet riigi sõjalise võimekuse kohta.²⁴⁴ Sarnast analoogiat on võimalik kohaldada ka kaasaegses leiutise kaitses, kus patenditaotluste avaliku kättesaadavuse tõttu on vaenulikel riikidel võimalik hankida teavet konkreetse riigi tehnilise võimekuse kohta ning kasutada seda teavet oma konkurentsieelise tugevdamiseks, ignoreerides täielikult senist patendisüsteemi hüvitiskorda. Kuid patenditaotluste salastamise kohustus on otseselt vastuolus traditsioonilise patendisüsteemi eesmärkidega, kuna välistab patenditaotluste avalikustamise ning selle kaudu teabe jõudmise ühiskonna mõjusfääri. Seega ei ole võimalik avalikkusel teada, milline on konkreetse valdkonna leiutustase või mille suhtes on kehtestatud leiutise ainuõiguslik positsioon. Juhul, kui isik otsustab mitte esitada päringuid patendiametile, riskitakse võimaliku patendirikkumise toimepanemisega, mis on vastuolus uue patendisüsteemi kujundamise eesmärgiga takistada ulatuslike patendiomanike õiguste rikkumisi.

Patendisüsteemi avalikkusele suletuks muutmisel on selge kahjustav mõju ka innovatsiooni arengule võrreldes patenditaotluste sisu avalikustamise piiramisega. Kui viimasel juhul on võimalik leiutiste kohta tuvastada selle üldine teave ning mõista kellele kuulub leiutise ainuõigus, siis suletud patendisüsteemi tulemusena võib märgata mõju nende teadmiste vähenemise osas.

²⁴³ Ostrat, J. (viide 218), lk 570.

²⁴⁴ Saltz, G. (viide 239), lk 215.

Süsteem, mis koosneb ainult salastatuse kontseptsioonist, ei teeni enam avalikkuse huve, vaid seab esikohale leiutaja huvid ning leiutiste kaitse konkurentide eest. Seega tekitab patenditaotluste salastamine oluliselt rangemaid piiranguid kui patenditaotluste sisu avalikustamise piiramine, mille tulemuseks võib olla tulevaste leiutiste teadmussiirde kumulatiivne kahanemine ning innovatsiooni takistamine.²⁴⁵ Kuigi teatud leiutiste osas on õigustatud nende salastamine avalikkuse eest, nõuab selline otsus proportsionaalseid läbikaalutlusi. Riigi julgeoleku küsimused prevaleerivad uute teadmiste jagamise ees, kuid keeruline on leida sarnast õigustust teiste valdkondade leiutiste salastamiseks avalikes andmebaasides. Võimalik, et käesoleval ajal patendisüsteemi täielikult suletuks muutmist ei õigusta isegi Venemaa vaenulik intellektuaalomandi vastane strateegia, kuid pole välistatud selle seisukoha vastupidine muutus tulevikus.

Täiendavalt, kuivõrd avalikustatud patendiregistri kohaselt on võimalik soovi korral tuvastada olemasolev leiutustase, mida arvestatakse patendi väljastamisel, siis suletud patendisüsteemi korral see ei ole võimalik. Tulemusena tekib salastatud leiutustaseme kontseptsioon, milleks on varasem leiutustase, mis on avalikkusele tundmatu, kuna seda on hoitud saladuses.²⁴⁶ Tänapäeva patendisüsteemis sarnaneb eelkirjeldatu varemkasutamissoiguse kontseptsioonile, mille alusel on võimalik esitada järgnevad väited: esiteks võib esialgne leiutaja jätkata oma leiutise kasutamist isegi, kui teisele leiutajale väljastatakse patent; teiseks teise leiutaja patent on jõustatav kõikide teiste isikute, mitte esialgse leiutaja suhtes; ning kolmandaks mõlemal leiutajal on õigused ja seetõttu on teise leiutaja patendi kehtivus seatud sõltuvusse järeldusest, et esimene leiutaja varjas oma leiutist.²⁴⁷ Suletud patendisüsteemi korral tekiks kordades rohkem olukordi, kus mitu leiutajat on samaaegselt leiutanud ühe ja sama leiutise. Seega tuleb küsida kas oleks õigustatud kõikidele nendele leiutajatele varemkasutamissoiguse alusel leiutise kasutamine tagada ka edaspidi, isegi juhul kui selliste leiutajate arv on mitmekümne kordne.

Kirjeldatud näites kaotaks varemkasutamissoiguse instituut oma sisulise tähtsuse, kuna varemkasutamissoiguse eesmärk on ainuõigusest erandi tagamine, mitte iseseisva õiguse andmine.

²⁴⁵ Gross, D. P. The Hidden Costs of Securing Innovation: The Manifold Impacts of Compulsory Invention Secrecy. – Harvard Business School Strategy Unit Working Paper No. 19-090, 2021, lk 2. Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3329912 (10.04.2022)

²⁴⁶ Elkind, S. Secrets, Secrets Are No Fun! Balancing Patent Law & Trade Secret Law under the America Invents Act. — Federal Circuit Bar Journal 2013/22 (3), lk 443. Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2180544 (12.04.2022)

²⁴⁷ *Ibidem*, lk 447.

Seega, kui ühe ja sama leiutise osas saaksid sellise erandi kasvõi paarkümmend leiutajat, oleks välistatud õigusliku erandi funktsioon. Võimalik lahendus oleks tekitada salastatud leiutustaseme institutsioonile uus erandi kontseptsioon, mis põhineks väitel, et leiutise varasem salaja kasutamine muudab patendi jõustamise selle isiku suhtes kehtetuks. Samas nõuaks selline lahendus teatavas ulatuses patendi päringute kohustuse integreerimist suletud patendisüsteemi, vastasel juhul oleks võimalik enamusel leiutajatest tugineda väitele, et kuivõrd patenditaotluste kohta teave ei ole kergelt avalikult kättesaadav, puudub leiutise varasema olemasolu kohta igasugune teave.

Suletud patendisüsteem mõjutab lisaks teadmussiirdele ning innovatsioonile ka õigusrikkumiste menetlemist. Peamiselt tekib probleem sellest kas traditsioonilise rikkumise vastutuse aluseid on võimalik rakendada suletud patendisüsteemi korral. Patendiseadus määratleb rikkumisena patendi kehtivuse ajal patendiomaniku loata leiutise valmistamist, kasutamist, levitamist, müümist, turustamist ja importi. Seega hinnatakse rikkumise tuvastamisel kas kostja tegevus vastab rikkumise koosseisule. Kuna patendid on avalikud dokumendid, ei pea patendi rikkumist väitev hageja tõendama, et väidetav rikkuja kasutas leiutisest teadasaamiseks ebasobivaid vahendeid²⁴⁸, nagu seda nõuab teatud juhtudel ärisaladuse rikkumise koosseis. Kui eeldada, et salastatud patendi kohta täiendava info saamiseks päringute tegemine patendiametile ei ole kõige efektiivsem lahendus ning selle rakendamine praktikas osutub probleemseks väljakutseks, võib see kaasa tuua tõendamiskoormise ümberpööramise.

Ärisaladuste kaitse direktiivis ning EKTÄKS § 5 lg-tes 4 ja 5 on sätestatud, et lisaks objektiivsele rikkumise koosseisu elementidele, tuleb tuvastada täiendavalt subjektiivne element ehk kas rikkuja teadis või pidi teadma, et temale teabe avaldanud isik rikkus teise isiku ärisaladust.²⁴⁹ Sarnaselt ärisaladuse kaitsele tuleks sama element integreerida ka patendirikkumise koosseisu selle suletud infovahetuse tõttu. Ärisaladuse kontekstis teadmine või teadma pidamine tähistab pahausksust, kuid seaduse kohaselt eeldatakse, et isik on heauskne, mistõttu väidetava rikkuja teadmist või teadma pidamist peab tõendama see, kes pahausksust väidab ehk hageja.²⁵⁰ Erinevalt ärisaladuse kaitsest ei ole tegemist rikkumist välistava asjaoluga leiutise reprodutseerimise puhul, kui see leiutis on avalikustatud, sest patendisüsteemi aluseks on leiutise taotluse avalikustamine avalikes

²⁴⁸ Manzo, E. D. The Impact of the America Invents Act on Trade Secrets. — John Marshall Review of Intellectual Property Law 2014/13 (3), lk 500. Arvutivõrgus: <https://repository.law.uic.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1330&context=ripl> (12.04.2022)

²⁴⁹ Värvi, A. (viide 72), lk 426.

²⁵⁰ *Ibidem*, lk 426.

patendiregistrites.²⁵¹ Seega mõjutaks tõendamiskoormise ümberpööramine suletud patendisüsteemi korral ka patendirikkumist väitva hageja tõendamiskoormist ehk hageja peaks tõendama, et kostja oli või pidi olema teadlik leiutise kohta patendi olemasolust.

Senine patendisüsteem ei kohusta leiutajaid patendiregistreid kasutama, et teha kindlaks varasemate leiutiste olemasolu ehk määrata kindlaks leiutustase. Viimase aastakümne empiirilised uuringud on muuhulgas tuvastanud, et teatud juhtudel ettevõtted teadlikult väldivad või keelavad arendusmeeskonnal täiendavaid infouuringuid teostada.²⁵² Lisaks on tänapäeval üsna väljakutsuv orienteeruda avalikult kättesaadava info osas ning seda lihtsalt põhjusel – uut infot toodetakse meeletult palju ning selle vastuvõtmine ja adekvaatsuse hindamine on küllaltki ajakulukas. Juhul, kui patendisüsteem muudetakse suletuks, võib tekkida suurem vajadus varemkasutamise õiguse doktriini väljaarendamiseks, et tagada teatud määral intellektuaalloomu ja leiutiste külluse vaheline tasakaal. Suletud patendisüsteemi korral tekiks leiutajal kui kostjal, keda haigetakse võimaliku patendirikkumise eest, võimalus lisaks varemkasutamise õigusele tugineda ärisaladuse kaitse doktriinile.²⁵³ Kostjal tekiks võimalus väita, et ta ei ole toime pannud patendirikkumist, kuna tema leiutis on kaitstud ärisaladusega ning ilma kohustuseta teostada eelpäringuid patendiametile, puudub kostjal võimalus teada saada, et konkreetne leiutis on saavutanud patendikaitse.

Tundub, et suletud patendisüsteemil ei oleks käesolevas praktikas erilist väärtust ning tuleks jääda seisukohale, et alternatiivide valimisel kõige mõistlikum lahendus on teatud ärisaladuse ideoloogia komponentide integreerimine patendisüsteemi. Viimane teenib avalikkuse ja leiutajate huve paremini kui ainult ärisaladuse tunnuseid sisaldav patendisüsteem. Täiendavalt on keeruline leida õigustusi või kontseptualiseerida juriidilist doktriini olemasoleva patendi- või ärisaladuse kaitse ideoloogia arvelt, sest kuivõrd kahe süsteemi integreerimine jätkab intellektuaalomandi süsteemi eesmärkide soodustamist, siis ühe asendamine teisega tekitab teatud uusi konflikte, mille lahendamiseks ei piisa ainuüksi õiguslikust analüüsist, vaid see nõuab täiendavate valdkonda spetsialistide kaasatust. Seejuures ei ole välistatud senise patendisüsteemi täielik ümber mõtestama, võttes aluseks senisest erinevad aspektid ja eesmärgid.

²⁵¹ Manzo, E. D. (viide 248), lk 500.

²⁵² Rassenfosse, G.; Higham, K. (viide 60), lk 2.

²⁵³ Manzo, E. D. (viide 248), lk 518.

KOKKUVÕTE

Viimaste aastate sündmused, sealhulgas Venemaa agressioon ning Hiina intensiivne tööstusspionaaž on loonud uue globaalse ajastu intellektuaalomandi õiguskaitse valdkonnas ning sellega seotud rahvusvahelistes kaubandussuhetes. Venemaa dekreeidi mõju senisele patendisüsteemile on äärmiselt kahjulik, eirates senist patendisüsteemis toimivat kahju hüvitiskorda, mistõttu patendiomanike õiguste kaitse ei ole enam reaalselt tagatav. Sellest tulenevalt oli käesoleva magistritöö eesmärk leida lahendus leiutise õiguskaitsele globaalses majandusruumis. Võimaliku lahendusena uuriti patendi- ja ärisaladuse kaitse integreerimise võimalikkust leiutise kaitses.

Töös püstitati järgmised uurimisküsimused:

- (1) Millised patendisüsteemi probleemid on tõstatanud ärisaladuse kaitse tähtsust leiutise õiguskaitstes?
- (2) Kas ja millised sarnasused patendi- ja ärisaladuse kaitse ideoloogias võimaldavad kahte kaitsevormi integreerida leiutise kaitses?
- (3) Kas ärisaladuse õiguskaitsele on võimalik kohaldada Euroopa Liidu Intellektuaalomandi õiguste jõustamisdirektiivi?
- (4) Kas on võimalik piirata ärisaladuse pöördprojekteerimise õigust, et võimaldada integreerida leiutisse ärisaladusega kaitstud intellektuaalomand?
- (5) Milline seos valitseb leiutise varemkasutamiseõiguse ja ärisaladuse iseseisva avastamise instituudi vahel?
- (6) Kas patenditaotluste avalikustamise piiramine on õigustatud ärisaladuse integreerimisega leiutisse ning milline on selle mõju intellektuaalomandi hüvedele?

Vastuseks esimesele uurimisküsimusele leidis autor, et kuigi patendikaitset on tugevdatud nii rahvusvahelisel tasandil kui ka EL-s erinevate kokkulepete ja õigusaktidega, on kaasaegne patendisüsteem saanud kriitikat selle kaitseobjektide ulatuse piiratuse, kaitsekriteeriumite ning kaitse taotlemise eesmärkide osas. Seega tuleks kaasaegsemas maailmaruumis patendisüsteemi integreerida seoseid teiste intellektuaalomandi vormidega ning teadvustada, et teatud juhtudel nõuab innovatsiooni edasiareng kaasaegsemaid lahendusi, milles ühe kaitsevormi selgepiiriline eristamine ei pruugi leiutise komplitseerituse tõttu olla võimalik. Seda enam, et patent pakub

leiutajale õiguskaitset ainult siis, kui patendiomanik saab oma õigusi patendi rikkumise korral jõustada, mis Venemaa dekreediga tõttu tulevikus ei ole reaalselt tagatav.

Patendisüsteem põhineb avalikustamise printsiibil ning kätkeb leiutaja ja ühiskonna vahelist kokkulepet, mille kohaselt leiutaja avalikustab oma leiutise ning ühiskond tagab vastutasuks leiutajale ainuõiguste kogumiku. Sellisel juhul soodustatakse edaspidise innovatsiooni edasiarengut ning rikastatakse ühiskonna teadmiste monopolit. Kui patendiomanik oma õigusi jõustada ei saa, on tõenäoline, et leiutaja huvi oma leiutiste avalikustamiseks märgatavalt väheneb ning selle tulemusena võib eeldada teatud tehnoloogiasirde pidurdamist ning tehnikataseme langust. Selle vältimiseks tuleb teadvustada ärisaladuse kasvavat tähtsust intellektuaalomandi süsteemis ning kaaluda võimaliku alternatiivina ärisaladuse kaitse integreerimist patendikaitsega, lähtudes leiutisega seotud aspektidest.

Teisele uurimisküsimusele vastamiseks analüüsis autor kaasaegse patendisüsteemi ning ärisaladuse kaitse ideoloogia aluseid. Tulemusena leiti, et kuigi patent on seotud avalikustamisega ning ärisaladus salastatuse kontseptsiooniga, lähtuvad mõlemad kaitsevormid sarnastest alustest ning soodustavad intellektuaalomandi eesmärkide elluviimist. Traditsiooniliselt on ärisaladuse rikkumisi peetud eelkõige majanduskeskkonnas ebakohaseks käitumisviisiks, mitte intellektuaalomandi rikkumiseks, kuid ärisaladuse ideoloogia mitmed sarnasused kaasaegse patendikaitse ideoloogiaga seavad selle väite tugeva kahtluse alla. Patendiõiguses võimaldatakse leiutise omanikule ainuõigus selle eest, et leiutaja töö tulemus on innovatsiooni kasutamisest tekkinud otsene tagajärg. Lisaks on patent teabevahetuse instrument nii ühiskonna kui ka teiste leiutajate suhtes ehk leiutise avalikustamise järel rikastatakse ühiskonna teadmiste monopolit. Seega on patendid vajalikud uute ideede arendamise stimuleerimiseks. Sarnasele seisukohale jõudis autor ka ärisaladuste kaitse ideoloogia osas.

Ärisaladuse õiguskaitse aluseks on samuti vajadus stimuleerida innovatsiooniprotsessi, vastasel juhul loobuksid leiutajad investeringutest uuendustesse või teeksid tarbetuid jõupingutusi oma uuenduste varjamiseks. Seega julgustab ärisaladus investeerimist teadus- ja arendustegevusse, mille tulemuseks on kaubanduslikku väärtust omav teave. Kuivõrd ärisaladus piirab ligipääsu väärtuslikule informatsioonile, ei ole ärisaladuste puhul võimalik kellegi teise ideed aluseks võtta või reprodutseerida, mistõttu tuleb uus lahendus töötada välja iseseisvate jõupingutuse kaudu.

Seejuures väide, et patente kasutatakse innovatsiooni allikana on tänapäeval suhteliselt kaheldava väärtusega, kuna sageli ettevõtted teadlikult ei uuri patendiandmebaase innovatsiooni leidmiseks. Lisaks on vaieldav kas kaasaegses digitaalmaailmas ning infokülluses teadmiste osaline jagamata jätmine avaldab negatiivset mõju teadmussiirele ega täida innovatsiooni edendamise eesmärki. Ärisaladuse jagamata jätmine ei tähenda, et ühiskond jääb absoluutselt ilma igasugusest vastusooritusest, vaid leiutise avalikustamise aspektist tuleb tuvastada, kas selline ärisaladus on isikule ilmne või sisaldub dešifreerimata kujul leiutises. Teadmiste jagamise osas tehakse sageli koostööd piiratud ringkondadega, mistõttu ärisaladuse salastatuse aspekt ei tohiks mõjutada teadmussiirde kulgu.

Kolmanda uurimisküsimuse osas jõudis autor järeldusele, et Intellektuaalomandi õiguste jõustamisdirektiivi kohaldamiseks tuleb ärisaladust pidada intellektuaalomandi liigiks. Seejuures on probleemne asjaolu, et ärisaladuste kaitse direktiiv ei reguleeri suhet jõustamisdirektiiviga piisavalt selgelt. Ärisaladuste kaitse direktiivi põhjendused võimaldavad järeldada, et kuivõrd direktiiv ei tohiks mõjutada intellektuaalomandi õiguse kohaldamist, on võimalik kohaldada ärisaladuse suhtes ka jõustamisdirektiivi ning juhul, kui kahe direktiivi kohaldamisalad kattuvad, on ärisaladuste kaitse direktiiv ülimuslik. Samas on pälvinud heakskiitu seisukoht, et jõustamisdirektiivi ei ole võimalik laiendada ärisaladuse kaitsele. Seega tuleks õigusaktide vahelise vastuolu lahendamiseks sätestada konkreetne seisukoht ka ärisaladuste kaitse direktiivis, mis tagaks teatava õiguselguse ka ärisaladuse õigusliku iseloomu osas.

Neljanda uurimisküsimuse lahendamiseks uuris autor pöördprojekteerimise instituudi kontseptsiooni ning selle seost patendi- ja ärisaladuse kaitsega. Seejuures vaadeldi pöördprojekteerimise aspekte lähtuvalt võimaliku rikkumise toimepanemisest. Kuivõrd leiutis avalikustatakse koos selle patenditaotlusega, tuleks võimaliku lahendusena kaaluda pöördprojekteerimise õiguse piiramist. Tulemusena leidis autor, et kuigi pöördprojekteerimine ärisaladuse osas on lubatud eelkõige konkurentsi soodustamiseks, on vaieldav kas toote lahti võtmine eesmärgiga seda hiljem reprodutseerida ja kasutada ärilistel eesmärkidel tagab ausa konkurentsi. Seega, kui leiutise kaitse on integreeritud patendist ja ärisaladusest, tuleks leiutise avalikustamise soodustamiseks kaaluda võimaliku lahendusena pöördprojekteerimise õiguse piiramist, mis ärisaladuste kaitse direktiivi järgi on teatavas ulatuses lubatud.

Täiendavalt on autori hinnangul võimalik pöördprojekteerimist käsitleda ärisaladuse rikkumisena, kui leiutise pöördprojekteerimine sarnaneb selle vargusega või n-ö leiutaja territooriumile sissemurdmisega. Järelikult, kui leiutisega seotud teabe avastamiseks on osapoolel vaja teha märkimisväärsed jõupingutusi, on põhjust arvata, et selline käitumine kujutab endast konkurentsitingimuste kahjustamist. Autor leidis, et juhul kui jätkatakse patenditaotluste avalikustamist, tuleks lubada teatud juhtudel ärisaladuse pöördprojekteerimise õiguse piiramist. Sellisel juhul ei oleks leiutajal õigust pöördprojekteerimist välistada, vaid seadusandja on teatud õiguspoliitiliste eesmärkide elluviimiseks, eelkõige ausate konkurentsitingimuste soodustamiseks ning innovatsiooni edasiarenguks rakendanud mõningaid piiranguid pöördprojekteerimiseks. Võimaliku lahendusena oleks võimalik kaitsta leiutist integreeritud patendi ja ärisaladuse kaitsevormiga ning jätkata sel juhul ka patenditaotluste sisu avalikustamist.

Viies uurimisküsimus oli seotud leiutise varemkasutamiseõiguse ja ärisaladuse iseseisva avastamise vahelise seosega. Autor leidis, et nimetatud instituutide vahel valitseb tugev seos ning ärisaladuse iseseisvat avastamist võib pidada leiutise varemkasutamiseõiguse aluseks. Seejuures, kui võrd ärisaladuse iseseisva avastamise tuvastamiseks tuleb hinnata kostja seisukohast ärisaladuse tuvastatavust, loomingu tekkemomenti ning põhjuslikku seost ärisaladuse ja kostja loomingu vahel, tuleb sarnaseid aspekte hinnata ka leiutise varemkasutamiseõiguse kohaldamiseks. Viimane ei ole sarnaselt ärisaladuse iseseisvale avastamisele käsitletav iseseisva ainuõigusena, vaid ainuõiguse suhtes kohaldatava erandina. Kuigi patendiõigus ei tunne iseseisva avastamise kontseptsiooni, sarnaneb selle sisu varemkasutamiseõigusele, mis võimaldab leiutise puhul rakendada integreeritud kaitset, hinnates kummagi kontseptsiooni kohaldamise vajadusest lähtuvalt seda, kas küsimus puudutab leiutist tervikuna või selle osa.

Viimase uurimisküsimusena vaadeldi leiutise integreeritud kaitsevormi aspektist lahendusi, mis puudutavad patenditaotluse sisu avalikustamise piiramist või suletud patendisüsteemi ehk patenditaotluste täielikku salastatust. Esimesel juhul jõudis autor järeldusele, et ärisaladuse kontseptsioon võimaldab teatud ulatuses piirata patenditaotluse sisu avalikustamist, jättes salastatuks leiutise tehnilised spetsifikatsioonid. Selle põhjendus tuleneb asjaolust, et patendiregistrid on avalikud andmebaasid, mille alusel on vaenulikel riikidel võimalik omandada teavet teiste riikide tehnikatasemest ning kasutada seda teavet enda konkurentsieelise loomiseks, maksmata leiutisele igasugust hüvitist või leiutise rakendamisest ärilistel eesmärkidel saadud

kasumist. Patenditaotluste avalikustamise piiramine ei vähendada innovatsiooni arengut ega teadmussiiret, kuivõrd sageli praktikas leiutajad ei toetu patenditaotlustes avalikustatud tehnilisele teabele kui peamisele innovatsiooniallikale, vaid märgatav osa teadmussiirest toimub erinevate koostöövormide kaudu. Täiendavalt säiliks patendiregistri informeerimise aspekt, sest piiratud patenditaotluste avalikustamine võimaldab ka edaspidi tuvastada leiutise konkreetse autori ning rakendusvaldkonda.

Suletud patendisüsteemi võimaliku rakendatavuse osas leidis autor, et selline lahendus käesoleva turumajanduse tingimustes ei ole mõeldav, kuna sellisel süsteemil on liialt kahjustavad mõjud intellektuaalomandi eesmärkide suhtes. Võimalik praktiline lahendus, et suletud patendisüsteemi korral tagatakse ligipääs vaid pädevatele asutustele ja leiutajale ning ülejäänud avalikkusel tuleb esitada info saamiseks päringuid või taotlusi, tekitab olukorra, kus leiutise õiguskaitse kaotaks igasuguse väärtuse, kuna on väheusutav, et avalikkuse initsiatiiv päringuid või taotlusi esitada leiab laialdast praktiseerimist. Täiendavalt, kuivõrd seni salastatakse patente vaid riigikaitse julgeoleku küsimustest lähtuvalt, on keeruline leida õigustust kõikide patentide salastamiseks isegi intensiivse tööstusspionaaži või Venemaa vaenuliku tegevuse korral.

Suletud patendisüsteem mõjub kahjustavalt innovatsiooni edasiarengule ning tekitab märgatava infosulu leiutajate ja avalikkuse vahel, mis on otseses vastuolust senise patendisüsteemi eesmärgiga. Võimalik, et kirjeldatud kontseptsiooni edasiarendamiseks tuleks kaaluda senise patendisüsteemi aluste ja eesmärkide täieliku ümberstruktureerimist, mille mõjusid tuleb hinnata lähtuvalt konkreetsest valdkonna eripärast. Võib sedastada, et tegemist on uurimisprobleemiga, mis vajab edaspidist põhjalikumat käsitlust. Seega leiab autor käesoleva töö kontekstis, et suletud patendisüsteem ei ole võimalik olemasoleva patendisüsteemi ja ärisaladuse kaitse kontseptsiooni alusel.

Kokkuvõtvalt on autor veendunud, et ärisaladuse kaitse integreerimine senisesse patendisüsteemi on võimalik ilma õiguslike vastuoludeta ning lahendaks leiutise kaitse esmase vajaduse käesolevas globaalses intellektuaalomandi süsteemis ning kaubandussuhetes. Tuleb tõdeda, et maailmakorra muutumise järel ei ole võimalik teatud juhtudel jätkata sarnase praktikaga või väheoluliste muudatustega õigusaktides, vaid uued lahendused nõuavad kaasaegsemaid seisukohti ning praktiliste probleemide märgatavat tähtsustamist. Autori hinnangul on selge, et integreeritud

leiutise kaitsevormil on olemas ka mingisugune negatiivne mõju innovatsioonile ning teadmussiirdele. Kuid senised leiutise praktikad ning digitaalne infoküllus pigem näitavad, et avalikustatud patenditaotlustel on väheldane mõju teadmussiirdele ning innovatsioonile, mistõttu ühiskond ei jää oluliselt ilma hüvedest, kui ärisaladuse kontseptsiooni alusel piiratakse leiutise avalikustamist ning tagatakse ärisaladusele senisest veidike tugevam kaitse.

Töö tulemusena soovib autor välja pakkuda kaasaegse leiutise kaitse osas kaks võimalikku lahendust, mida tuleks käsitleda teineteise alternatiividena:

- (1) Jätkata senise patendisüsteemi praktikat, kuid piirata ärisaladusega seotud pöördprojekteerimise õigust. Sellisel juhul on võimalik leiutisse integreerida ärisaladuse kaitsealatusse kuuluv leiutise tehniline detail, mis on leiutise toimimise seisukohast ülioluline komponent, ning see leiutis ühiskonnale avalikustada. Võimalik mõju intellektuaalomandi eesmärkidele on väheldane ning selline lahendus on kooskõlas nii patendi- kui ka ärisaladuse kaitse kontseptsiooni aluste ja eesmärkidega.
- (2) Rakendada patendiregistri osas patenditaotluste sisu avalikustamise piirangut, salastades leiutisega seotud tehnilise teabe. Salastatud teabe osas oleks võimalik teostada vastav päring patendiregistri pidajale, kes selle info päringu teostajale avalikustab. Sellisel juhul puudub vaenulikel riikidel ligipääs leiutisega seotud tehnilisele teabele, mis ei võimalda leiutist varastada ning reprodutseerida konkurentsi tagamiseks. Seejuures oleks kaitstud nii leiutaja huvid oma leiutise edaspidiseks avalikustamiseks. Samuti ei piirata avalikkuse võimalust patendi tuvastamise osas konkreetse leiutise kohta ning innovatsiooni edasiarengut on võimalik soodustada patendiregistri pidajale päringute teostamisega.

INTEGRATION OF PATENT AND TRADE SECRET PROTECTION IN THE MODERN PROTECTION OF THE INVENTION

Abstract

In today's data-driven economic environment with extensive technological capabilities, the protection of trade secrets is playing an increasingly important role in protecting companies' business and intellectual property and for ensuring innovation. The rapid development and globalization of the digital economy has, on the one hand, fostered strong progress in research and development, but on the other hand has led to new conflicts and threats - intense industrial espionage and theft of intellectual property in particular. Regarding the latter, China has been the most prosecuted for stealing trade secrets and patents from other countries. The aggression of the Russian Federation against Ukraine, which began in February 2022, has created a new global era, which is also reflected in the field of intellectual property law enforcement and related international trade relations.

As a result of a decree adopted by the Russian Federation in March 2022, Russian legal and private entities will be able to use patents without compensation and without the consent of certain patent holders, thus gaining a certain competitive advantage. The framework for the protection of patent rights is based on agreements that require obedience to the law and cooperation, not unilateral action. The Russian decree on intellectual property rights affects the current patent system, as the protection of patent holders' rights can no longer be guaranteed in practice. Thus, the current patent system is becoming insufficient, as the efforts and financial expenditures made to create the invention and apply for the patent are being maliciously exploited, ignoring the current compensation regime in the patent system.

The weakening of patent protection as a result of the Russian decree and the increase in industrial espionage by China have raised questions about the sustainability of the current patent system. The thesis of this master's thesis is motivated as a consequence to this problem. The aim of this master's thesis is to find a solution to the legal protection of inventions in the global economic space and to prevent the illegal appropriation of inventions by hostile countries. As a possible solution, the possibility of integrating the protection of patent and trade secrets in the protection of inventions is investigated in the master's thesis. The present work analyzes the new role of trade secrets in the

protection of the invention, the similarities between the ideology of patent and trade secret protection, and aspects related to the invention.

Empirical and dogmatic research methods are used to solve the described problem. The main sources of the master's thesis are the available legal literature on the topic, the opinions of legal theorists and legislation related to the field of intellectual property. The topic of the master's thesis is part of the group grant application "Strategy for the Protection of Intellectual Property in a Changed World" for the period of 2023-2025, coordinated by Professor Alexei Kelli.

As a result of this thesis, it became clear that a patent offers legal protection to an inventor only if the patent owner can enforce its rights in case of patent infringement. Failure to apply enforcement will result in significantly reducing the inventor's interest in disclosing its inventions. To avoid this, the growing importance of trade secrets in the intellectual property system needs to be recognized and the integration of trade secret protection into patent protection should be considered as a possible alternative in the context of the invention.

In addition, the author found that although the patent is related to disclosure and trade secrets related to the concept of secrecy, both defense institutes follow similar principles and both forms contribute to the realization of intellectual property goals. Both patent and trade secret ideologies are based on the need to stimulate the innovation process. Thus, like patents, trade secrets encourage investment in research and development and the invention of new ideas. At the same time, the claim that patents are used as a source of innovation, so that the trade secret aspect limits the spread of innovation, is of relatively dubious value today, as companies often do not knowingly search patent databases for innovation.

The non-disclosure of trade secrets does not mean that society is absolutely deprived of any consideration in exchange, but viewing from the aspect of invention disclosure, it must be determined whether such trade secrets are obvious to the individual or are included in the invention in an undeciphered form. Sharing the knowledge often involves cooperation with limited circles, so the confidentiality aspect of trade secrets should not affect the flow of knowledge. The author concluded that in a modern intellectual property system, trade secrets must be treated as equivalent to traditional types of intellectual property. Directive 2016/943 of the European Parliament and of

the Council on the protection of trade secrets needs to further specify the legal nature of trade secrets in order to resolve inconsistencies in existing legislation in the field of intellectual property.

As a possible solution for integrating the protection of patents and trade secrets in the modern protection of the invention, the author investigated the restriction of the right to reverse engineering of trade secrets and the restriction of disclosure of the content of patent applications on the basis of trade secrets. The author found that although reverse engineering of a trade secret can be considered as a lawful acquisition of the secret, reverse engineering can also be considered as a breach of a trade secret if the reverse engineered invention is similar to theft or burglary of the inventor's field. If patent applications continue to be disclosed, restrictions on the right to reverse engineering should be allowed in certain cases. In addition, the author found that there is a strong link between the prior use right of an invention and the independent discovery of a trade secret. The independent discovery of trade secrets can be considered as the basis for the prior use right. Consequently, it is possible to identify similar grounds for the protection of trade secrets and patent ideology, which makes it possible to address a uniform aspect of reverse engineering law and to consider limiting it in the interests of continued innovation and knowledge transfer.

As a result of the master's thesis, the author also concluded that trade secret protection allows the restriction of the disclosure of patent applications, which has a small impact on the achievement of intellectual property goals. As patent registers are public databases that allow hostile countries to obtain information on the latest technological advancements from other countries and use this information to create their own competitive advantage without paying any compensation to the inventor, technical information related to the invention should not be disclosed under trade secret protection.

The complete closure of the patent system to the public was not justified as a result of this master's thesis, as such a system has detrimental effects on intellectual property objectives. The possible practical solution of restricting access to the competent authorities and the inventor in a closed patent system and requiring the rest of the public to make inquiries or requests for information creates a situation where the legal protection of the invention would lose all value. In addition, as patents are still classified only for national security reasons, it is difficult to find a justification for classifying all patents, even in the event of intense industrial espionage or hostile actions by Russia.

In conclusion, the author is convinced that the integration of the protection of trade secrets into the existing patent system is possible without legal contradictions and would solve the primary need for the protection of the invention in the present global intellectual property system and trade relations. It should be noted that after the change in the world order, in some cases it is not possible to continue with similar practices or without minor changes in legislation, but new solutions require more modern positions and significant emphasis on practical problems.

As a result of this master's thesis, the author wants to propose two possible solutions for the protection of the invention, which should be considered as alternatives to each other:

- (1) To continue the practice of the current patent system, but to restrict the right to reverse engineering related to trade secrets. In such a case, it is possible to integrate into the invention a technical detail of the invention which is within the scope of the protection of trade secrets, which is a crucial component for the operation of the invention, and to disclose this invention to the public. The potential impact on the objectives of intellectual property is negligible and such a solution is in line with the foundations and objectives of both the concept of patent and the protection of trade secrets.
- (2) Apply a restriction on the disclosure of the content of patent applications in respect of the patent register, on the basis of which it would be possible to make a corresponding inquiry about classified information to the patent register, which shall disclose this information to the requesting party. In this case, hostile states do not have access to the technical information related to the invention, which does not allow the invention to be stolen and reproduced to ensure competition. In doing so, the interests of the inventor for the further disclosure of his invention would be protected. There is also no restriction on the public's ability to identify a patent for a particular invention, and the development of innovation can be facilitated by making inquiries to the patent register holders.

KASUTATUD ALLIKAD

Kasutatud õiguskirjandus

1. *Abell, M.; Wayne, W.* The Protection of a Franchisor's Know-How under the Proposed EU Trade Secrets Directive. — *International Journal of Franchising Law* 2015/13 (2). Arvutivõrgus: http://heinonline.org/hol-cgi-bin/get_pdf.cgi?handle=hein.journals/intjoflw13§ion=10 (16.03.2022)
2. *Anderson, A. M.; Razavi, B.* The Globalization of Intellectual Property Rights: TRIPS, BITS, and the Search for Uniform Protection. — *Georgia Journal of International and Comparative Law* 2010/38 (2). Arvutivõrgus: <https://digitalcommons.law.uga.edu/gjicl/vol38/iss2/2/> (14.03.2022)
3. *Anderson, J.* Nontechnical Disclosure. — *Vanderbilt Law Review* 2016/69 (6), lk-d 1573-1602. Arvutivõrgus: <https://scholarship.law.vanderbilt.edu/vlr/vol69/iss6/5/> (09.04.2022)
4. *Aplin, T.* The Limits of EU Trade Secret Protection. Sandeen, S.; Rademacher, C.; Ohly, A. *Research Handbook on Information Law and Governance*. United Kingdom: Edward Elgar Publishing 2021.
5. *Arcidiacono, D.* The Trade Secrets Directive in the International Legal Framework. — *European Papers* 2016/1 (3), lk-d 1073-1085. Arvutivõrgus: <https://www.europeanpapers.eu/en/europeanforum/trade-secrets-directive-international-legal-framework> (16.03.2022)
6. *Asay, C. D.* The Informational Value of Patents. — *Berkeley Technology Law Journal* 2016/31 (1), lk-d 259-324. Arvutivõrgus: [https://lawcat.berkeley.edu/search?p=035:\[\(bepress-path\)btlj/vol31/iss1/7\]](https://lawcat.berkeley.edu/search?p=035:[(bepress-path)btlj/vol31/iss1/7]) (13.03.2022)
7. *Bair, S.* The Psychology of Patent Protection. — *Connecticut Law Review* 2015/48 (2), lk-d 297-354. Arvutivõrgus: https://digitalcommons.law.byu.edu/faculty_scholarship/98/ (08.03.2022)
8. *Balsam, J.* Booming Business and the Resulting Trade Secrets: How the Increase in United States and European Union Trade Led to Resulting Trade Secrets Directives and the Domination of the Intellectual Property Field. — *International Comparative, Policy & Ethics Law Review* 2019/2 (2), lk-d 503-528. Arvutivõrgus: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/icpelr2&i=522> (10.03.2022)
9. *Bambauer, D. E.* Secrecy is Dead - Long Live Trade Secrets. — *Denver Law Review* 2016/93 (4), lk-d 833-854. Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2845941 (01.02.2022)
10. *Bone, R. G.* A New Look at Trade Secret Law: Doctrine in Search of Justification. — *California Law Review* 1998/86 (2), lk-d 241-314. Arvutivõrgus: <https://www.jstor.org/stable/3481134> (26.02.2022)
11. *Bone, R. G.* Rights and Remedies in Trademark Law: The Curious Distinction between Trademark Infringement and Unfair Competition. — *Texas Law Review* 2020/98 (7), lk-

- d 1187-1218. Arvutivõrgus: <https://texaslawreview.org/wp-content/uploads/2020/06/Bone.Printer.pdf> (21.03.2022)
12. *Bronckers, M.* Is the EU Obligated to Improve the Protection of Trade Secrets? An Inquiry into TRIPS, the European Convention on Human Rights and the EU Charter of Fundamental Rights. — *European Intellectual Property Review* 2012/34 (10), lk-d 673-688. Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2149101 (14.03.2022)
 13. *Burk, D. L.* *Patent Silences.* — *Vanderbilt Law Review* 2016/69 (6), lk-d 1603-1630. Arvutivõrgus: <https://scholarship.law.vanderbilt.edu/vlr/vol69/iss6/6/> (03.04.2022)
 14. *Ciuriak, D.; Ptaškina, M.* Quantifying Trade Secret Theft: Policy Implications. — CIGI Paper 253. Waterloo: Centre for International Governance Innovation 2021. Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3706511 (24.02.2022)
 15. *Collins, K.* The Structural Implications of Inventors' Disclosure Obligations. — *Vanderbilt Law Review* 2016/69 (6), lk-d 1785-1824. Arvutivõrgus: <https://vanderbiltlawreview.org/lawreview/2016/11/the-structural-implications-of-inventors-disclosure-obligations/> (26.03.2022)
 16. *Committee of Ministers.* The Russian Federation is excluded from the Council of Europe. — Council of Europe Full News 16.03.2022. Arvutivõrgus: <https://www.coe.int/en/web/portal/-/the-russian-federation-is-excluded-from-the-council-of-europe> (28.03.2022)
 17. *Correa, C. M.* Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights: A Commentary on the TRIPS Agreement Second Edition. – United Kingdom: Oxford University Press 2020.
 18. *Crowley, M. J.* Restoring Order in European Patent Law: Proposal for the Reintroduction of the Substantive Patent Provisions of the Unitary Patent Package into EU Law. — *New York University Journal of Intellectual Property & Entertainment Law* 2015/4 (2). Arvutivõrgus: <https://jipel.law.nyu.edu/vol-4-no-2-1-crowley/> (06.03.2022)
 19. *Daniel, M.* Closing the Gap: Expanding Cyber Deterrence. – *Cyberstability Paper Series: New Conditions and Constellations in Cyber 2021*, lk-d 152-162. Arvutivõrgus: <https://cyberstability.org/news/cyberstability-paper-series-new-conditions-and-constellations-in-cyber/> (24.02.2022)
 20. *Dave, R. S.; Hou, S.* What it Means that Russian Businesses Can Now Legally Steal Intellectual Property from 'Unfriendly Countries'. — *IPWatchdog* 16.03.2022. Arvutivõrgus: <https://www.ipwatchdog.com/2022/03/16/russian-businesses-can-now-legally-steal-intellectual-property-unfriendly-countries/id=147528/> (28.03.2022)
 21. *Dilawar, A.* The U.S. Government's Secret Inventions. — *Slate* 09.05.2018. Arvutivõrgus: <https://slate.com/technology/2018/05/the-thousands-of-secret-patents-that-the-u-s-government-refuses-to-make-public.html> (12.04.2022)
 22. *Drahos, P.; Mayne, R.* *Global Intellectual Property Rights: Knowledge, Access and Development.* United Kingdom: Palgrave Macmillan 2002.
 23. *Dreyfuss, R.; Silberman, L.* Misappropriation on a Global Scale: Extraterritoriality and Applicable Law in Transborder Trade Secrecy Cases. — *Cybaris* 2017/8 (2). Arvutivõrgus: <https://open.mitchellhamline.edu/cybaris/vol8/iss2/4> (26.02.2022)

24. *Duan, C. Of Monopolies and Monocultures: The Intersection of Patents and National Security.* — Santa Clara High Technology Law Journal 2020/36. Arvutivõrgus: <https://digitalcommons.law.scu.edu/chtlj/vol36/iss4/5/> (07.03.2022)
25. *Ebaausa konkurentsi takistamise ja ärisaladuse kaitse seaduse 678 SE eelnõu seletuskiri.* Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/9b6f21b8-db1c-436d-a045-326913d80d22/Ebaausa%20konkurentsi%20takistamise%20ja%20%C3%A4risaladuse%20kaitse%20seadus> (30.01.2022)
26. *Eckert, A.; Langinier, C. A Survey of the Economics of Patent Systems and Procedures* — Journal of Economic Surveys 2014/28 (5). Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2515602 (10.04.2022)
27. *Eesti Patendiameti veebileht. Mis on leiutis?* 04.02.2022. Arvutivõrgus: <https://www.epa.ee/et/leiutiste-kaitmine/mis-leiutis> (13.03.2022)
28. *Eesti Patendiameti veebileht. Toimingud Eesti Patendiregistris.* – Arvutivõrgus: <https://www.epa.ee/et/patendid/toimingud-est-patendiregistris> (09.04.2022)
29. *Elangi Botoy, I. From the Paris Convention to the TRIPS Agreement: A One-Hundred-and-Twelve-Year Transitional Period for the Industrialized Country.* — The Journal of World Intellectual Property 2004/7 (1). Arvutivõrgus: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1747-1796.2004.tb00260.x> (14.03.2022)
30. *Elkind, S. Secrets, Secrets Are No Fun! Balancing Patent Law & Trade Secret Law under the America Invents Act.* — Federal Circuit Bar Journal 2013/22 (3). Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2180544 (12.04.2022)
31. *Ettevõtlus ja Innovatsiooni SA. Rahvusvaheline või riiklik patent, sine anno.* Arvutivõrgus: https://www.eas.ee/wp-content/uploads/2021/05/Patendid_IO_EAS.pdf (18.03.2022)
32. *Euroopa Komisjoni 17.08.2021 vastus Euroopa Parlamendi 31.05.2021 esitatud küsimusele E-002862/2021.* Arvutivõrgus: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2021-002862-ASW_ET.html#def1 (20.03.2022)
33. *Euroopa Parlament. Multimedia Centre. Russian aggression against Ukraine, sine anno.* Arvutivõrgus: https://multimedia.europarl.europa.eu/et/package/russian-aggression-against-ukraine_22401 (28.03.2022)
34. *European Commission Staff Working Document. Impact Assessment: Accompanying the document proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the protection of undisclosed know-how and business information (trade secrets) against their unlawful acquisition, use and disclosure.* – SWD (2013) 471 final. Arvutivõrgus: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52013SC0471> (16.03.2022)
35. *European Commission Staff Working Document. Report on the protection and enforcement of intellectual property rights in third countries.* – SWD (2021) 97 final. Arvutivõrgus: <https://trade.ec.europa.eu/doclib/html/159553.htm> (09.03.2022)
36. *European Commission Study on Trade Secrets and Confidential Business Information in the Internal Market 2013.* Arvutivõrgus:

- <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/14838/attachments/1/translations/en/renditions/pdf> (02.02.2022)
37. *European Communication from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee. A balanced IP enforcement system responding to today's societal challenges.* – COM (2017) 707 final. Arvutivõrgus: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/ALL/?uri=CELEX:52017DC0707> (09.03.2022)
38. *Evans, T. M. Reverse Engineering IP.* — *Marquette Intellectual Property Law Review* 2013/17 (1). Arvutivõrgus: <https://scholarship.law.marquette.edu/iplr/vol17/iss1/1/> (15.03.2022)
39. *Federation of American Scientists veebileht. Invention Secrecy, sine anno.* Arvutivõrgus: <https://sgp.fas.org/othergov/invention/index.html> (10.04.2022)
40. *Fox, B. Tripping Over the EU Trade Secret Directive: „Reasonable Steps“ to Get Back on Track.* — *The Chicago-Kent Journal of Intellectual Property* 2020/19 (1). Arvutivõrgus: <https://scholarship.kentlaw.iit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1262&context=ckjip> (16.03.2022)
41. *Fromer, J. C. Machines as the New Oompa-Loompas: Trade Secrecy, the Cloud, Machine Learning, and Automation.* — *New York University Law Review* 2019/94 (4), lk-d 706-136. Arvutivõrgus: <https://www.nyulawreview.org/issues/volume-94-number-4/machines-as-the-new-oompa-loompas-trade-secrecy-the-cloud-machine-learning-and-automation/> (22.02.2022)
42. *Ginter, C.; Parrest, N.; Simovart, M. A. Ärisaladuse kaitse ja hankelepingute avalikustamise nõue riigiõiguses.* — *Juridica* 2013/9, lk-d 658-665.
43. *Global PEO Services. Top 15 Countries by GDP in 2022.* Arvutivõrgus: <https://globalpeoservices.com/top-15-countries-by-gdp-in-2022/> (28.03.2022)
44. *Gontijo, C. Changing the Patent System from the Paris Convention to the Trips Agreement: The Position of Brazil.* Germany: Heinrich Böll Foundation 2005. Arvutivõrgus: https://www.boell.org/sites/default/files/assets/boell.de/images/download_de/internationalpolitik/GIP26.pdf (14.03.2022)
45. *Gosseries, A.; Marciano, A.; Strowel, A. Intellectual Property and Theories of Justice.* London: Palgrave Macmillan 2008.
46. *Greenspoon, R. P.; Cottle, C. M. Don't Assume Can Opener: Confronting Patent Economic Theories with Licensing and Enforcement Reality.* — *Columbia Science and Technology Law Review* 2011/12. Arvutivõrgus: <https://academiccommons.columbia.edu/doi/10.7916/D83F505K> (08.03.2022)
47. *Gross, D. P. The Hidden Costs of Securing Innovation: The Manifold Impacts of Compulsory Invention Secrecy.* – Harvard Business School Strategy Unit Working Paper No. 19-090, 2021. Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3329912 (10.04.2022)
48. *Grosse Ruse-Khan, H. The Protection of Intellectual Property in International Law.* United Kingdom: Oxford University Press 2016.

49. *Haunss, S.* Conflict in the Knowledge Society: The Contentious politics of Intellectual Property. New York: Cambridge University Press 2013.
50. *Hrdy, C. A.; Sandeen, S. K.* The Trade Secrecy Standard for Patent Prior Art. — American University Law Review 2021/70 (4), lk-d 1269-1330. Arvutivõrgus: <https://open.mitchellhamline.edu/facsch/499/> (10.03.2022)
51. *Ike, D.* Preservation of Trade Secrets Pursuant to TRIPS Agreement and Emerging Nations. — UNIZIK Journal of Public and Private Law 2021/11, lk-d 285-300. Arvutivõrgus: <https://journals.ezenwaohaetorc.org/index.php/UNIZIKJPPL/article/view/1670/1710> (18.03.2022)
52. *Kartus, R.* Leiutiste kaitsmine. – Patendiamet 2017. Arvutivõrgus: <https://www.epa.ee/et/valjaanded-leiutistest/raul-kartus-leiutiste-kaitsmine> (08.04.2022)
53. *Kelli, A.; Mets, T.; Rebane, R.* Tööstusomandi kaitse ja kasutamine Eestis: majanduslik ja õiguslik perspektiiv (RITA TO). Tartu: Tartu Ülikool 2019. Arvutivõrgus: <https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2019/01/T%C3%B6%C3%B6stusomandi-aruanne-1%C3%B5pplik-11-1-2019-1.pdf> (09.03.2022)
54. *Khabarov, D.; Divina, M.; Kalinin, M.* Russia adopts zero compensation to patent owners from unfriendly countries. — Sanctions & Export Controls Update 10.03.2022. Arvutivõrgus: <https://sanctionsnews.bakermckenzie.com/russia-adopts-zero-compensation-to-patent-owners-from-unfriendly-countries/> (28.03.2022)
55. *Knaak, R.; Kur, A.; Hilty, R.* Comments of the Max Planck Institute for Innovation and Competition of 3 June 2014 on the Proposal of the European Commission for a Directive on the Protection of Undisclosed Know-How and Business Information (Trade Secrets) against their Unlawful Acquisition, Use and Disclosure of 28 November 2013, Com (2013) 813 Final. — International Review of Intellectual Property and Competition Law 2014/45 (8). Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2464971 (16.03.2022)
56. *Lapenne, J.* Patent Cooperation Treaty (PCT). — Journal of the Patent and Trademark Office Society 2010/92 (2), lk-d 192-207. Arvutivõrgus: <https://www.jptos.org/news/98/80.html> (18.03.2022)
57. *LaRoque, S. J.* Reverse Engineering and Trade Secrets in the Post-Alice World. — University of Kansas Law Review 2017/66 (2), lk-d 427-458. Arvutivõrgus: <https://kuscholarworks.ku.edu/handle/1808/25704> (15.03.2022)
58. *Lemley, M. A.* The Myth of the Sole Inventor. — Michigan Law Review 2012/110 (5). Arvutivõrgus: <https://repository.law.umich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1125&context=mlr> (09.04.2022)
59. *Lemley, M. A.* The Surprising Virtues of Treating Trade Secrets as IP Rights. — Stanford Law Review 2008/61 (2), lk-d 311-354. Arvutivõrgus: <https://www.stanfordlawreview.org/print/article/the-surprising-virtues-of-treating-trade-secrets-as-ip-rights/> (20.03.2022)

60. *Lemley, M. A.; Feldman, R.* Patent Licensing, Technology Transfer, and Innovation. — American Economic Review 2016/106 (5). Arvutivõrgus: <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/aer.p20161092> (10.04.2022)
61. *Linton, K.* The Importance of Trade Secrets: New Directions in International Trade Policy Making and Empirical Research. — Journal of International Commerce & Economics 2016. Arvutivõrgus: https://www.usitc.gov/publications/332/journals/katherine_linton_importance_of_trade_secrets_0.pdf (10.03.2022)
62. *Maailma Kaubandusorganisatsiooni veebileht.* Overview: the TRIPS Agreement, *sine anno*. Arvutivõrgus: https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/intel2_e.htm (09.03.2022)
63. *Mahne, K. P.* Unitary Patent and Unified Patent Court for the European Union: An Analysis of Europe's Long Standing Attempt to Create a Supranational Patent System. — Journal of the Patent and Trademark Office Society 2012/94 (2), lk-d 162-191. Arvutivõrgus: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/jpatos94&i=173> (06.03.2022)
64. *Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon.* Enquiries into intellectual property's economic impact, 2015. Arvutivõrgus: <https://www.oecd.org/sti/ieconomy/KBC2-IP.Final.pdf> (28.10.2021)
65. *Manzo, E. D.* The Impact of the America Invents Act on Trade Secrets. — John Marshall Review of Intellectual Property Law 2014/13 (3), lk-d 497-524. Arvutivõrgus: <https://repository.law.uic.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1330&context=ripl> (12.04.2022)
66. *Mathurotpreechakun, W.* Equilibrium of Intellectual Property Rights Under Fair Use: Case Study of Copyright Law and Trade Secrets Law Derivation of Reverse Engineering in Developing Countries. — International Journal of Crime, Law and Social Issues 2019/6 (1). Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3546322 (15.03.2022)
67. *Menell, P. S.; Lemley, M. A.; Merges, R. P., Balganes, S.* Intellectual Property in the New Technological Age 2020 Vol. I Perspectives, Trade Secrets and Patents. United States: Clause 8 Publishing 2020.
68. *Moser, P.* Patents and Innovation: Evidence from Economic History. — Journal of Economic Perspectives 2013/27 (1). Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2180847 (09.04.2022)
69. *Ohly, A.* Reverse Engineering: Unfair Competition or Catalyst for Innovation?. Pyrmont, W.P.z.W.u.; Adelman, M. J.; Brauneis, R.; Drexler, J.; Nack, R. Patents and Technological Progress in a Globalized World. Berlin: Springer 2009.
70. *Ostrat, J.* Salastatud leiutis Eesti õiguses. — Juridica 2012/VII, lk-d 565-572.
71. *Patel, A. B.; Pade, J. A.; Cundiff, V.; Newman, B.* The Global Harmonization of Trade Secret Law: The Convergence of Protections for Trade Secret Information in The United States and European Union. — Defense Counsel Journal 2016/83 (4), lk-d 472-486. Arvutivõrgus: <https://www.iadclaw.org/defensecounseljournal/the-global-harmonization->

- [of-trade-secret-law-the-convergence-of-protections-for-trade-secret-information-in-the-united-states-and-european-union/](#) (26.02.2022)
72. *Pepeljugoski, V.; Pepeljugoska, A.* The Interaction between Priority and Novelty as Fundamentals for Patent Protection. — *ILIRIA International Review* 2017/7 (1). Arvutivõrgus: https://www.researchgate.net/publication/318037379_The_Interaction_between_Priority_and_Novelty_as_Fundamentals_for_Patent_Protection (07.04.2022)
 73. *Price, W. N. II.* Expired Patents, Trade Secrets, and Stymied Competition. — *Notre Dame Law Review* 2017/94 (4). Arvutivõrgus: <https://scholarship.law.nd.edu/ndlr/vol92/iss4/7/> (08.03.2022)
 74. *Rassenfosse, G.; Higham, K.* Decentralising the patent system. — *Government Information Quarterly* 2021/38 (2). Arvutivõrgus: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0740624X20303385> (09.04.2022)
 75. *Riis, T.; Schovsbo, J.* To Be and Not to Be an IPR – The Protection of Trade Secrets in the EU. – University of Copenhagen Faculty of Law Legal Studies Research Paper Series, paper no. 2019-71. Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3347705 (16.03.2022)
 76. *Risch, M.* Why Do We Have Trade Secrets? — *Marquette Intellectual Property Law Review* 2007/11 (1). Arvutivõrgus: <https://scholarship.law.marquette.edu/iplr/vol11/iss1/1/> (12.04.2022)
 77. *Rognstad, O. A.* Property Aspects of Intellectual Property. United Kingdom: Cambridge University Press 2018.
 78. *Saltz, G.* Patently Absurd: The Invention Secrecy Order System. — *Texas A&M Journal of Property Law* 2022/8 (2). Arvutivõrgus: <https://scholarship.law.tamu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1189&context=journal-of-property-law> (10.04.2022)
 79. *Schröder, V.* Reverse Burden of Proof and the Protection of Trade Secrets in European Pharmaceutical Patent Litigation. — *European Intellectual Property Review* 2017/39 (Part I 4, Part II 5). Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3154312 (18.03.2022)
 80. *Shimota, J. A.; Gonzalez Cerrillo, A.* The Kremlin's Intellectual Property Cold War: Legalizing Patent Theft with Decree 299. — *National Law Review* 2022/12 (87). Arvutivõrgus: <https://www.natlawreview.com/article/kremlin-s-intellectual-property-cold-war-legalizing-patent-theft-decree-299> (29.03.2022)
 81. *Simon, B. M.; Sichelman, T.* Data-Generating Patents. — *Northwestern University Law Review* 2017/111 (2), lk-d 377-438. Arvutivõrgus: <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/nulr/vol111/iss2/2/> (08.03.2022)
 82. *Sousa e Silva, N.* What Exactly is a Trade Secret Under the Proposed Directive? — *Journal of Intellectual Property Law & Practice* 2014/9 (11), lk-d 923-932. Arvutivõrgus: <https://academic.oup.com/jiplp/article-abstract/9/11/923/2910836?redirectedFrom=fulltext> (14.03.2022)

83. *Spina Ali, G.; Yu, R.* Artificial Intelligence between Transparency and Secrecy: From the EC Whitepaper to the AIA and Beyond. — European Journal of Law and Technology 2021/12 (3). Arvutivõrgus: <https://www.ejlt.org/index.php/ejlt/article/view/754/1044> (20.03.2022)
84. *Statistikaameti andmebaas.* ER32: Statistilisse profiili kuuluvad ettevõtted töötajate arvu ja haldusüksuse järgi. Arvutivõrgus: <http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?lang=et&DataSetCode=ER32> (11.04.2022)
85. *Thomas, A.* Prior Use of Trade Secrets and the Intersection with Patent Law: The Prior User Rights Statute. — Federal Circuit Bar Journal 2004/14 (3), lk-d 455-472. Arvutivõrgus: <https://heionline.org/HOL/P?h=hein.journals/fedcb14&i=469> (07.04.2022)
86. *Tööstusomandi seadustiku eelnõu seletuskiri 08.06.2014.* Arvutivõrgus: http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/toostusomandioiguse_seletuskiri_22-7-2014.pdf (07.04.2022)
87. *Torremans, P. L.* The Road towards the Harmonisation of Trade Secrets Law in the European Union. — Revista la Propiedad Inmaterial 2015/20. Arvutivõrgus: <https://revistas.uexternado.edu.co/index.php/propin/article/view/4346> (26.02.2022)
88. *Van Wendel de Joode, R.; De Bruijn, J. A.; Van Eeten, M. J. G.* Protecting the Virtual Commons. T.M.C. Asser Press The Hague: The Netherlands 2003.
89. *Varadarajan, D.* Forfeiting IP. — American Business Law Journal 2022/59 (forthcoming). Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4032881 (27.03.2022)
90. *Värv, A.* Ärisaladuse kaitse uus nägu. — Juridica 2020/5, lk-d 418-428.
91. *Wajzman, N.; Garcia-Valero, F.* Protecting Innovation Through Trade Secrets and Patents: Determinants for European Union Firms. – European Union Intellectual Property Office 2017. Arvutivõrgus: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/Trade%20Secrets%20Report_en.pdf (05.03.2022)
92. *Whitley, N. C.* An Examination of the United States and European Union Patent Systems with Respect to Genetic Material. — Arizona Journal of International and Comparative Law 2015/32 (2), lk-d 463-196. Arvutivõrgus: <https://repository.arizona.edu/handle/10150/658879> (06.03.2022)
93. *Worldometer.* Largest Countries in the World (by area). Arvutivõrgus: <https://worldometers.info/geography/largest-countries-in-the-world/> (28.03.2022)
94. *Yarsky, J.* Hastening Harmonization in European Union Patent Law through a Preliminary Reference Power. — Boston College International and Comparative Law Review 2017/40 (1), lk-d 167-193. Arvutivõrgus: <https://lawdigitalcommons.bc.edu/iclr/vol40/iss1/7/> (18.03.2022)
95. *Yeh, B. T.* Protection of Trade Secrets: Overview of Current Law and Legislation. United States: Congressional Research Service 2016. Arvutivõrgus: <https://sgp.fas.org/crs/secrecy/R43714.pdf> (26.02.2022)
96. *Zaby, A. K.; Heger, D.; Giebel, M.* Strategic non-disclosure in patents, 2022. Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3314108 (27.03.2022)

Kasutatud õigusaktid

97. Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsioon. – RT II 1994, 16, 49.
98. Ebaausa konkurentsi takistamise ja ärisaladuse kaitse seadus. – RT I, 07.12.2018, 2.
99. Euroopa Liidu põhiõiguste harta. – ELT C 326, lk-d 391-407.
100. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) nr 2016/943, 8. juuni 2016, milles käsitletakse avalikustamata oskusteabe ja äriteabe (ärisaladuste) ebaseadusliku omandamise, kasutamise ja avalikustamise vastast kaitset. – ELT L 157, 15.06.2016, lk 1-18.
101. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2004/48/EÜ, 29. aprill 2004, intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta. – ELT L 157, 30.04.2004, lk 32-39.
102. Euroopa patentide väljaandmise konventsioon (Euroopa patendikonventsioon). – RT II 2002, 10, 40.
103. Konkurentsiseadus. – RT I, 20.12.2017.
104. Patendikoostööleping. – RT II 1994, 6, 21.
105. Riigisaladuse ja salastatud välisteabe seadus. – RT I, 06.05.2020, 36.
106. Tööstusomandi kaitse Pariisi konventsioon. – RT II 1994, 4, 19.
107. WTO asutamislepingu lisa 1C: Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping. – RT II 1999, 22, 123.
108. Ühtset patendikohut käsitlev leping (2013/C 175/01). – ELT, C175, 20.6.2013, lk 1-40.
109. Üldine tolli- ja kaubanduskokkulepe (GATT 1947). – RT II 1999, 22, 123.

Kasutatud kohtupraktika

110. EKo C-377/98, *Madalmaade Kuningriik versus Euroopa Parlament ja nõukogu*, ECLI:EU:C:2001:523, kohtujuristi F. G. Jacobs arvamus, ECLI:EU:C:2001:329.
111. EKo C-450/06, *Varec SA versus Belgia riik*, ECLI:EU:C:2008:91.
112. EKo C-53/85, *AKZO Chemie BV ja AKZO Chemie UK Ltd versus Euroopa Ühenduste Komisjon*, ECLI:EU:C:1986:256.
113. EÜKo T-691/14, *Servier SAS jt versus Euroopa Komisjon*, ECLI:EU:T:2018:922.